ପାଞ୍ଚଟି ଏକାଙ୍କିକା

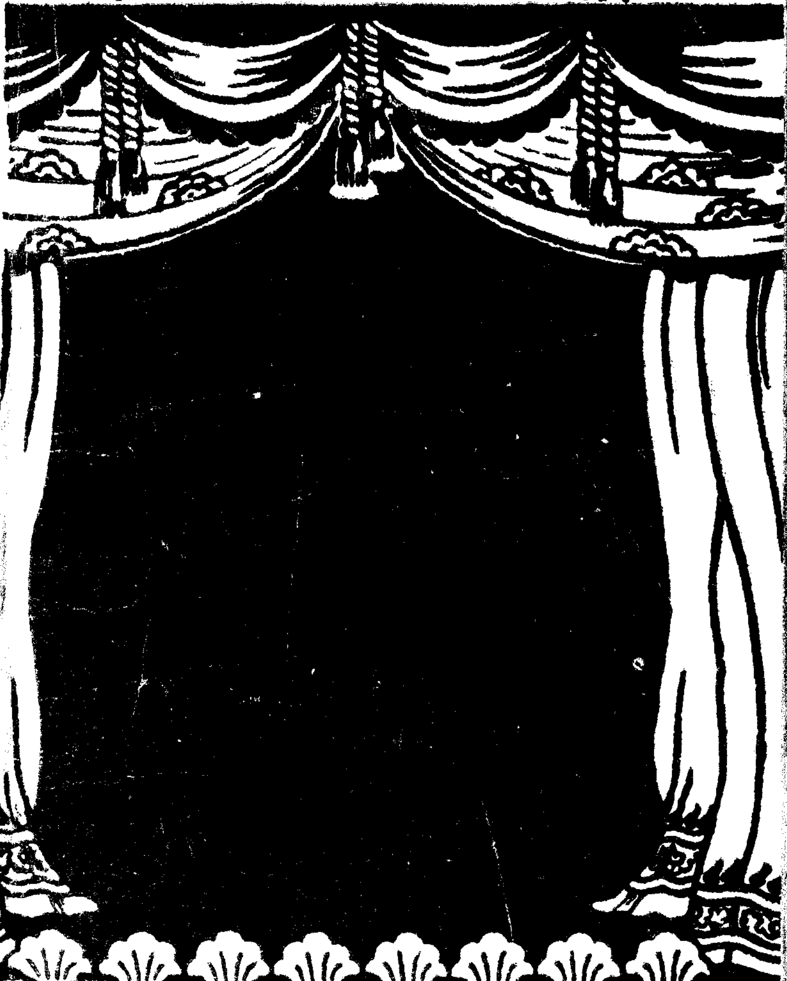

ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର

17 JUL 1959

ବିକାଶମୂଳକ

ପାଞ୍ଚଟି ଏକାଙ୍କିକା

ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ କମଳଲୋଚନ ମହାନ୍ତ

ପ୍ରକାଶକ:
ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ହାଉସ୍
ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ)

ମୂଲ୍ୟ—ଦୁଇଟଙ୍କା

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ—୧୦୦୦
୧୯୫୯

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ହାଡ଼ୁ ରାୟଗୁରୁ
ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ଓ୍ୱାର୍କସ୍
ବ୍ରହ୍ମପୁର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହେମନ୍ତକୁମାର ମହାନ୍ତ, ଏଗ୍ରିକଲ୍‌ଚର୍ ଇଂଜିନଅରଙ୍କ
କରକମଳରେ

—ଲେଖକ ।

ସୂଚୀ

ଏକାଙ୍କିକା	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଗ୍ରାମ-ସେବକ	୧
୨ । ଦରଆଚାର-ଗୃଷ	୨୩
୩ । ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରେମିକା	୪୩
୪ । ମାତୃ-ଋଣ	୭୫
୫ । କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର	୮୯

ଗ୍ରାମସେବକ

ପରିଚୟ

ନାରାୟଣ— ଗ୍ରାମସେବକ—ଯୁବକ—ବୟସ ୩୦—ସାଧୁର ପିଉସୀପୁଅ ଭାଇ ।

ସାଧୁ— ଯୁବକ—ବୟସ ୩୫—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମକଦମଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର ।

ମେନା— ସୁଶ୍ରୀ ଯୁବତୀ—ବୟସ ୨୫—ସାଧୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ— ବିଧବା—ବୃଦ୍ଧା—ଅନ୍ଧୁଣୀ—ସାଧୁଙ୍କ ମା ।

[ଗାଁ ମକଦମ ସୁର ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘର । ଚୌଧୁରୀ ମୃତ । ତାଙ୍କର ତିନି ପୁଅ । ରାଧୁ, ସାଧୁ, ଯଦୁ । ରାଧୁ ବଡ଼—ହୀରାକୁଦରେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍‌ଟରୀ କରେ । ଯଦୁ ରାଉର୍‌କେଲାରେ ଇଂଜିନିୟର । ମଝିଆ ସାଧୁ ଗାଁରେ ଗୃହବାସ କରେ । ଚୌଧୁରିଆଣୀ ଅନ୍ଧ ।]

(ସାଧୁର ସ୍ତ୍ରୀ ମେନା ରାଗ ତମତମ ହୋଇ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲେ । ପଛରେ ଡାକି ପ୍ରବେଶ କଲେ ସାଧୁ ।)

ସାଧୁ—ତମ ରାଣ ପକାଉଛି । ସେ ନ ଫେରେଇଲେ ନାହିଁ । ହେ ଶୁଣ ମ !

ମେନା—ଛେନା ଗୁଡ଼ ଶୁଣିବ । ଏ ଘରକୁ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସିଲିଣି ଦଶ ବରଷ ହେଲା । ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ତମ ଦେଇଛ ହେଲଣି ଟି ?

ସାଧୁ—ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ କ'ଣ କହୁଛ ? ଟିକେ ଭଲରେ କଥା କୁହ । ହେଇଁଟି, ତମ ରାଣ, ଦଶଖଣ୍ଡ ଶାଢ଼ୀ କିଣି ଆଣିବି । ତମର କ'ଣ ଦରକାର ? ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରୀ, ବରମପୁରୀ, ମାନ୍ତ୍ରାସୀ, ଢ଼ାକାଇ, କ'ଣ ଦରକାର କହିଲେ ସିନା ?

ମେନା—ମୋର ଦରକାର ଛେନା ଆଉ ଗୁଡ଼ ।

ସାଧୁ—ମୋ ଛେନା ଗୁଡ଼ ତ ତମ ହାତରେ······ହେଁ ହେଁ ହେଁ । (ମେନା ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ କାନ ଧରି ଅଟକେଇ ଦେବା)

ମେନା—ଛାଡ଼ କହୁଛି । ନୋହିଲେ ତମ ଇଜ୍ଜତ ମହତ ଧ୍ୱକାଡ଼ା କରିଦେବି ।

ସାଧୁ—ମୋ ଇଜ୍ଜତ ମହତ କ'ଣ ଅଛି ମେନା ? ଯାହା ଥିଲା ତମ ହାତ ଧରିବା ଦିନଠୁଁ ତମେ ରଖିନା !

ମେନା—କ'ଣ ବିଷ ଫିସ ଖାଇଲେ ତମେ ଶାନ୍ତ ହେବ ?

ସାଧୁ—ତମେ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଯେଉଁ ଅଶାନ୍ତି, ବିଷ ଖାଇଦେଲେ ବି ମୁଁ କ'ଣ ଶାନ୍ତିରେ ରହି ପାରିବି ?

ମେନା—ମୁଁ ଜଳୁଛି, ଆଉ ଜଳାଅ ନା ।

ସାଧୁ—ହୀରାକୁଦ ଜଳଭଣ୍ଡାରରୁ କେନାଲରେ ପାଣି ଛାଡ଼ିନ । ଟିକେ ଅପେକ୍ଷା କ'ର ।

ମେନା—ନିର୍ଲଜ୍ଜକୁ ଲାଜ ସରମ ଥିଲେ ସିନା ହୁଅନ୍ତା । ହୀରାକୁଦ-ହୀରାକୁଦ ଦିନରେ ସପନ ଦେଖୁଛ !

ସାଧୁ—କ'ଣ କହିଲ ! ସପନ ଦେଖିବି ନାହିଁ ? ପୁରୀ, କୋଣାର୍କ ଦେଉଳଠୁଁ ପରା ସେଇଟା ହଉଛି ଆମର ବଡ଼ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନ !

ବାପ ଅଜା ସିନା ଲୁହ-ଲହୁ ନିଗାଡ଼ି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଦେଉଳ ତିଆରକରି ଗଲେ; ହେଲେ ସେଥିରେ କ'ଣ ଲୋକଙ୍କ ପେଟ ପୂରୁଥିଲା ? ଲୋକଙ୍କ ପେଟ ପିଠିକୁ ଦାନା କନା କ'ଣ ଦେଉଳ, ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍ ଯୋଗେଇ ଦବ ?

ମେନା—ଆହା ! ପୁରାଣ ଶାସ୍ତ୍ର କେଉଁଥିରେ ଊଣା କି ? ମୋ ପାଇଁ ସିନା ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ଆଣିବାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ପଇସା ନାହିଁ କି ମଥାରେ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ।

ସାଧୁ—ଓହୋ ! କଥାଟାର ଝିଅ ଡେଇବ ଏଠି ! ଆଜି ଭାଇଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖୁଛି । ଦେଖିବ, କାଲି ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ପାର୍ସଲରେ ଆସୁଛି କି ନାହିଁ ।

ମେନା—ହେଇଟି, ସମ୍ବଲପୁର ଯେବେ ଚିଠି ଲେଖ, ଦେଖିବ ମୁଁ କମିତି ହାରମଯାଦୀ······

ସାଧୁ—ଆରେ ! ସମ୍ବଲପୁର ଶାଢ଼ୀ ପରା ଭାରତବିଖ୍ୟାତ ! ଏମିତିକି, ସାହେବ ଦେଶକୁ ଚାଲାଣ ହେଲାଣି । ଏଇ ତରେଣି ଚାକଣ ଟଙ୍କା ଖବର ତ·········

ମେନା—ତମେ ମୋ କଥା ମାନିବ କି ନା ?

ସାଧୁ—କେଉଁ କଥାରେ ଅବାଧ ଯେ·········

ମେନା—ଚାଷବାସ ଛାଡ଼ି ତମେ ରୋଜଗାର କରିବାକୁ ରାଉରକେଲା କି ହୀରାକୁଦ ଚାଲ ।

ସାଧୁ—ଚାଷବାସ କରିବ କିଏ ?

ମେନା—ଚାଷରେ ଯେଉଁ ଲାଭ ତ ! ହାଇଓ, ତମକୁ ଅଣ୍ଡିରପୁଅ କରି କିଏ ଜନମ କଲା ?

ସାଧୁ—ଏତକ ତମେ ଜାଣିନା ? ଷଠୀ ଗୋସେଇଁ—ଷଠୀ ଗୋସେଇଁ—ତମକୁ ଯିଏ ଜନମ ଦେଇଛି ।

ମେନା—ହା ତମେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ! ବଡ଼ ହୀରାକୁଦରେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରୀ କରି ହଜାର ହଜାର କମେଇ ନିଜ କଥା କଲ, ସାନ ରାଉରକେଲାରେ ଇଂଜିନିୟର—ଆଉ ତମେ, ଗହ୍ମଡ଼ ବିଲରେ·········

ସାଧୁ—ତମର ଏଇ ଷ୍ଟେଟଲୋକ ବୁଦ୍ଧି ଗଲା ନାହିଁ । ପରଦେଶୀ ଲୋକ ଆସି ହୀରାକୁଦରୁ ପାଣିସୁଅ ପରି ପଇସା ଲୁଟେଇ ନେଲେ, ରାଉରକେଲାରୁ ରସ ଟାଣି ନେବା ପାଇଁ ଦାନ୍ତ ଲଗେଇଦେଲେ, ସହିଲ । ମୋ ଭାଇ ତ, ସେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରୀ କରି ଖରା ବରଷାକୁ ପିଠି କରି ଦିପଇସା କମେଇଲା କି ଇଂଜିନିୟର ହୋଇ ଦିପଇସା ପାଇଲା । ସେତକ ତମେ ସହିପାରୁନା !

ମେନା—ତମେ ବିଦେଶ ନ ଗଲେ ମୁଁ ଏଠି ରହି ପାରିବିନି । ମୋ ବାପଘରେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ ।

ସାଧୁ—ତମେ ଏକା କାହିଁକି ଯିବ, ଚାଲ ମୁଁ ବି ଯିବି ।

ମେନା—ତମେ କେଉଁଠିକି ଯିବ ?

ସାଧୁ—ଯେଉଁଠି ରହିବା ଦିଜଣଯାକ ସିନା ରହିବା ! ଦେଖୁନା, ଭାଇ ସମ୍ବଲପୁରରେ ରହିଲେ । ଭାଉଜ ବି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ । ଯଦୁ ରାଉରକେଲା ଗଲା । ବୋହୂ କ'ଣ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ରହି ପାରିଲା ?

ମେନା—ସେ ଭାଇ ସୁଆଗ ଛାଡ଼ । କିବା କଥା—ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ·········।

ସାଧୁ—ସମଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ଦିଖଣ୍ଡ କିଣି ଦେଲେ ଏ ଗାଁରେ ରହିବା କଥା ହେବ ?

ମେନା—ନାଁ—ନାଁ—ନାଁ । ଗାଁରେ ରହିଲେ ରହୁଥା । ମୋ ବାପଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଲେ, ମୋ ସାନ ଭାଇ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରରେ ଅଛି, ସେଠିକି ଯିବି ।

ସାଧୁ—ଓଃ, ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଦେଖିବ ନା ! ମୋତେ ଭାରି ଖୁସି ଲାଗେ । ପୁରୀ, କୋଣାର୍କ ଦେଖିବାକୁ ନଯାଇ ମାଇପେ ଏବେ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର, ରାଉରକେଲା, ବ୍ରଜରାଜନଗର, ଆସିକା ଚିନିକଲ, ହୀରାକୁଦ ଦେଖିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେଣି । ତମେ କ'ଣ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନାରେ କାମ କରିବ ନା କ'ଣ ?

ମେନା—(ହସିଦେଇ) ସ୍ୱାମୀ ଗୃହକାମ ବାହାରି ନକଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୃହକାମ ନକରି କରିବ କ'ଣ ?

(ଚୌଧୁରିଆଣୀ ବୁଢ଼ୀ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଭରା ଦେଇ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ପ୍ରବେଶ କଲା)

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କ'ଣ କହିଲୁ ବୋହୂ ! ମାଇପି ଲୋକ ଗୃହକାମ କରିବେ ?

ମେନା—(ନୀରବ)

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କ'ଣ କହିଲୁ ପୁଅ ? ମକଦମ ଘର ଗୃହବାସ ଭାଙ୍ଗି ଦବ ! ହଇରେ, ମୁଁ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଗୃହ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ତୁ ପାଞ୍ଚ କଲୁଣି !

ସାଧୁ—ଜମିଦାରୀ, ମକଦମି ତ ଗଲା । ଗୃହରେ ଯେଉଁ ଲାଭଗୁଡ଼ା ତ ଦେଖୁଛୁ ।

ମେନା—ବୋଉ, ଦେଖୁନା ! ଗାଁର ଯେତେ ବଡ଼ବଡ଼ିଆ ଘରର ପୁଅ, ସବୁ ଚାକରୀ ବାକରୀ କରିବା ପାଇଁ ଗଲେଣି········

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ହଁ ଲୋ ! ତୁ ତ ଚାଉଳ-କଣିଖିଆ-ଘର ଝିଅ, ତୁ କାହୁଁ ବୁଝିବୁ ! ତୋ ବାପା ତ ପରଘରେ ଚାକରୀ କରି ବୁଢ଼ା ହେଲା । ନିତିଦିନ ଚାଉଳ କଣି ଖାଇ ଅଭ୍ୟାସ ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ଚାଉଳ ସାଙ୍ଗରେ ବାଲିଗରଡ଼ା ନ ମିଶିଲେ ତୋ ବାପା ବୋଉଙ୍କୁ ସୁଆଦ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଏ ପାଟିକି କଣିଖିଆ ଚାଉଳ କ'ଣ ସୁଖ ଲାଗିବ ? ବଡ଼, ଘର ଜମି ପକାଇ ହୀରାକୁଦ ଯିବାକୁ କେତେ କହିଲା । ସାନ ଆଣ୍ଠି ବସିଲା ରାଉରକେଲା ଯିବାକୁ । ଗଲା ? ମରିବ ପଛେ ଏଇଠି । ଏଇ ପଖାଳ ଭାତ, ବାରି ଅନାବନା ଶାଗ ଭାରି ସୁଆଦ······ !

ମେନା—ଆଖି ପବିତ୍ର ହୋଇଯିବ ବୋଉ ! ମହାନଦୀଟା ଦେହରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧ ! ପର୍ବତ ପରି ପାଣି ଛିଡ଼ା ହେଇଛି । ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଚିଲିକା ହ୍ରଦ । ଯେଉଁ ମାଛ ଖେଳୁଛି ବୋଉ !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ହଁ ଲୋ, ବଡ଼ବୋହୂ କହୁଥିଲା । ସେଥିରେ କେତେ ଠଙ୍କାଟି ଖରଚ ହେଇଛି······ ? ସେ କାମ କ'ଣ ସରିବ ନାହିଁ ?

(ପୋଷ୍ଟ ପିଅନ ଡାକ ଦେଲା । ସାଧୁ ବାବୁ, ଚିଠି ନିଅ—ଚିଠି । ସାଧୁ ବାହାରିଗଲା ପଦାକୁ । ଚିଠି ହାତରେ ଧରି ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ପ୍ରବେଶ କଲା)

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କ'ଣ କରେ ପୁଅ ?

ସାଧୁ—ଡାକ ଚିଠି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ନୂଆ ଗାଁ ପିଅନ ?

ସାଧୁ—ଆଉ କ'ଣ ନୂଆଗାଁ ଆମ ଡାକଘର ହେଇ ଅଛୁ ? ଆମ ଗାଁରେ ପରା ଏବେ ଡାକଘର !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଓହୋ—ହୋ ! ଆମ ବଅସ ବେଳେ ଚିଠିଖଣ୍ଡକ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ ବାଟ ଦଉଡ଼ି କରି ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।

ସାଧୁ—ଏବେ ପରା ଲୋକଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଗାଁ ଗାଁକେ ଡାକଘର !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଆମର କ'ଣ ଚିଠି ଥିଲା ?

ସାଧୁ—ବଡ଼ଭାଇ ଚିଠି ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କ'ଣ ଲେଖିଛୁ ?

ସାଧୁ—ହୀରାକୁଦ କାମ ସରି ଆସିଲାଣି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ତାକୁ ଲେଖିଦେ, ପିଲାପିଲି ନେଇ ଗାଁକୁ ଫେରି ଆସୁ ।

ସାଧୁ—ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି ନରାଜରେ ପୁଣି କାମ ନେବେ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ନରାଜ କେଉଁଠି ବାପା ?

ସାଧୁ—ନରାଜ ତୁ ଜାଣି ନାହୁଁ ? କଟକ ଆରି ପାଖରେ । ମହାନଦୀ ଯଉଁଠି ବନ୍ଧା ହୋଇ କେନାଲରେ ପାଣି ଛଡ଼ା ହେଉଛି !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସେଠି ପୁଣି କ'ଣ ହେବ ?

ସାଧୁ—ହୀରାକୁଦ ପରି ସେଠି ବି ବନ୍ଧ ହେବ । ପାଣି ଜମା ରଖି କେନାଲରେ ପାଣି ଛାଡ଼ି ପୁରା କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଜମିରେ ମଡ଼େଇବେ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଏତେ ପଇସା କେଉଁଠୁ ଆସୁଛି ବାପା ? ହୀରାକୁଦରେ ଯେତେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, ରାଉରକେଲାରେ···

ସାଧୁ—ଆମର ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ନଈ ଅଛି, ସେଥିରେ ପାଣି ବୋହି ଆସି ଫସଲ ଧୋଇ ନେଇ ସମୁଦ୍ରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି । ମରୁଡ଼ି ହେଲେ ଫସଲ ଜଳିଯାଉଛି । ନଈକୁ ବନ୍ଧେଇ ନାଳ କରିଦେଲେ ଫସଲ ଧୋଇଯିବ ନାହିଁ କି ମରୁଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଆମ ଅମଳରେ ଏମିତି କାମ ତ ହଉ ନଥିଲା !

ମେନା—ବୋଉ, ଏଥର ଏ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନଗରରେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରୀ କରି ଯାଆନ୍ତୁ ।

ସାଧୁ—ନଗରରେ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ମିଳେ ନାହିଁ ମ । କୋଠା ପିଠା ହେବା ପାଇଁ ଗୋଟି ପଥର ମିଳେ ।

ମେନା—(ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ି ହୋଇ, କାନରେ ଗଣ୍ଠି ପକେଇ) ହଉ, ଦେଖିବା । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ବୋହୂ କ'ଣ କହୁଛି ପୁଅ ?

ସାଧୁ—ଭାଉଜକୁ ସେ କହିଥିଲି ଖଣ୍ଡେ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ପାଇଁ··· ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଏତକ ବି ବଡ଼ କରି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ! ଏ ଘର କ'ଣ ରଖିବେ ରେ ଆଉ !

ସାଧୁ—ନାଇଁ ମ, ଭାଉଜଙ୍କ ମନେ ନଥିବ ନା ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଏଇ ଟିକେ ଟିକେ କଥାରେ ମନ ଫାଟିଯାଏ । ତମେ ତିନିହେଁ ସିନା ଗୋଟାଏ ମା' ପେଟରୁ ଜନମ ହେଇଛ । ଭାଇ ପାଇଁ ସିନା ଭାଇର ଦରଦ ଅଛି ।

ଏ ହେଲେ ତିନିଟା ପିଞ୍ଜରାର ତିନିଟା ଚଢ଼େଇ । ଧରି ଆଣିଛ...... ।

ସାଧୁ—ଗୁଡ଼ ସେ ମାଇପି କଥାରୁ କ'ଣ ମିଳିବ । ବୋଉ, ଗଲା ସନ ତ ଫସଲର ହାଲ ହରକତ ଦେଖିଲୁ । ଏ ବରଷ ତ ବଳକୁ ଦା' ଯିବ ନାହିଁ । ମୂଲ ମିହନତ ଖରଚ କରି ଚୃଷ ଆଉ କରିବା ନାହିଁ । ଭାବୁଛି......... ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କ'ଣ ଭାବୁଛୁ ?

ସାଧୁ—ହଳତକ ଭାଗ ଦେଇଦେବା ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ହଇରେ, ଚଷାଘର ପିଲା ହୋଇ ଏ କଥା କହିବାକୁ ତୋ ଜିଭ ନେଉଥିଲା ! ହଳନଙ୍ଗଳ ବିକିଦେଇ ଚୃଷ ଭାଙ୍ଗିଦେବୁ ?

ସାଧୁ—ମୂଲିଆଙ୍କ ଦାଉ ଆଉ ସହି ହେଉନ !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ହଳେ ବଳଦ ବାନ୍ଧିଲେ ଚଷା ୨୫ ପରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବ ପାଳେ । ହୀରାକୁଦ କି ରାଉରକେଲାରୁ ପଇସା ଆସିଲେ ତୁ କି ତୋ ଭାଇ ପୋଷିହେବ । ଚୃଷ କଲେ ଗାଁର ଭଣ୍ଡାରି, କମାର, କୁମ୍ଭାର, ବଢ଼େଇ କେତେ ପରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବ ଚଳୁଛନ୍ତି, କହିଲୁ ? ରାଉରକେଲାରେ ତୋ ଭାଇ ପରି କେତେ ଇଂଜିନିୟର ରହିବେ ? ପାଞ୍ଚ କି ଦଶ । ଭୁଲ ମଜୁରିଆ ମିଶି ଠାଠା କୁମ୍ଭାନ ପରିକା ୧୫।୨୦ ହଜାର ଲୋକ କାମ ପାଇବେ । ଚୃଷରେ ଆମ ଗାଁ ଚୃଷୀ ପରି ନାଖେ ନାଖେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ପୋଷି ହେବେ । ଚୃଷ ପାଇଁ ପାଣି ସୁବିଧା ହୋଇଗଲେ ଦେଖିବୁ, ଏଇ ମାଟିରୁ ସୁନା ଫଳିବ—ସୁନା !

ସାଧୁ—ତୁ ଭାଇଙ୍କୁ କହ, ସେ ଗୃହବାସ ଦେଖନ୍ତୁ । କିଛି ଦିନ ମୁଁ ବିଦେଶରୁ ବୁଲି ଆସେ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ତୋ ମନରେ କିନ୍ତୁ’ଟିଏ ପଶିଲାଣି । ଗୃହ ଭାଙ୍ଗିଦେବୁ କହୁଛୁ ବାପା ! କଉଁ ଯୁଗର ଗୃହ ! ଥରେ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଆଉ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ନିଜ ଜମି ପରକୁ ଭାଗ ଚଷେଇବାକୁ ଦେଲେ, ଜମି ଖପର ପାଲଟି-ଯିବ । ହାତ ସୁନା ପିତ୍ତଳ ପାଲଟିଯିବ ।

(ଏତିକି ବେଳେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ନାରାୟଣ ‘ଗ୍ରାମସେବକ’)

ନାରାୟଣ—ପ୍ରଣାମ ମାଇଁ ! ନମସ୍କାର ଭାଇ !

ସାଧୁ—ଆରେ ତୁ କୁଆଡ଼େ ?

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କିଏ କରେ ପୁଅ ?

ସାଧୁ—ନାରଣ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ନାରଣ ?

ସାଧୁ—ହଁ ମ, ପିତେଇ ଅପା ପୁତୁରା ।

ନାରାୟଣ—ଚିହ୍ନିପାରୁନ ମାଇଁ ?

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଆଖିକି କ’ଣ ଦିଶୁଛି, ପୁଅ ! ଗୃହକୋଡ଼ ପୂରେ ତିନି ବରଷ ହେଲା । ଆରେ ସାଧୁ, ବୋହୂକୁ ଡାକେ, ପାଣି ନୋଟାଏ ଆଣିବ ।

ନାରାୟଣ—ଆଉ ମାଇଁ, ପୋଖରୀରେ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ଆସିଛି ।

(ଏତିକି ବେଳେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଅଫିସ ବୟ୍, ମେସେଞ୍ଜର ଡାକିଲା—ତାର ଆସିଛି ବାବୁ, ତାର ! ସାଧୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଉଠି ଗୁଲିଗଲା—ବୁଢ଼ୀ ବାଉଳି ହୋଇ.....)

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ତାର ଆସିଛି ପୁଅ ! କେଉଁଠୁ ?

ନାରାୟଣ—ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛ କାହିଁକି ମାଈଁ ?

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ତାର କାହିଁକି ?

(ସାଧୁ ତାର ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ, ଆସି)

ସାଧୁ—ବୋଉ ! ଯଦୁର ବଦଳି ହେଇଗଲା ଧବଳେଶ୍ୱର !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଦେହରୁ ମୋର ନିଆଁ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ପିଲାଟା ଚଟିଖଣ୍ଡେ ନଦେଇ ତାରଟାଏ କଲା କାହିଁକି ? କଉଁଠିକି ଗଲା ?

ସାଧୁ—ବଡ଼ ଇଂଜିନିୟର ହୋଇ 'ଡୁଡୁମା' ବଦଳି ହେଇଛି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସେ ପୁଣି କ'ଣ ?

ନାରାୟଣ—କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ 'ଡୁଡୁମା' । ସେଠି ପରି ମାଈଁ, ପାଣିରୁ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ବାହାର କରା ଯାଉଛି !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ହୀରାକୁଦ ପାଣିରୁ ପରା ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ବାହାରୁଛି ?

ନାରାୟଣ—ସରକାର ନଦୀବାନ୍ଧ ଯୋଜନାମାନଙ୍କରେ ପାଣି ମଡ଼େଇବା ସୁବିଧା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଶସ୍ତାରେ ଗାଁଗଣ୍ଡା, ସହରମାନଙ୍କରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଯୋଜନା କରୁଛନ୍ତି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ପୁଅ ମୋର ତେବେ ଭଲ ଅଛି । ଆଜି ଦି'ଟା ଭଲ ଖବର ମିଳିଲା । ବଡ଼ପୁଅ ଏ ନରାଜ ଆସୁଛି, ଗାଁ ପାଖରେ କାମ କରିବ । ସାନର ତ ବଡ଼ ଚାକିରୀ ହେଲା !

ସାଧୁ—ମଟିଆଁ ଭାଗ୍ୟଟା ନା ବୋଉ ! ମଟି ଦଦ ଆରେ ବୁଡ଼ି ମରିବା ପରି ତୋର ଏ ମଟିମଟିଆ ପୁଅର ଭାଗ୍ୟ......

ନାରାୟଣ—ସାଧୁ ଭାଇର ସବୁବେଳେ ଏଇ ରହସିଆ କଥା ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସେ ବୋହୂଟା ସାଙ୍ଗରେ ସେମିତି ସକାଳ ପହରୁ ଲଗେଇଛି ।

ସାଧୁ—ତୁ ଯାହା କହ ବୋଉ, ମୁଁ ଏ ଗୃଷବାସ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ବଡ଼ପୁଅ କମେଇବ ବରଷକୁ ଦଶ ହଜାର । ସାନପୁଅ କମେଇବ ପାଞ୍ଚ ହଜାର । ମୋତେ ସେ ଦୁହେଁ ହିସାବ ମାଗିଲେ ମୁଁ କ'ଣ ଦେବି ନା, "ଠାକୁର ଖାଇ ଖଟୁଲି ଖାଉଛି ।"

ନାରାୟଣ—ତମେ ତେବେ କହୁଛ ଗୃଷରୁ ଲାଭ ହଉନି ?

ସାଧୁ—ଗୃଉଳ ସେରକ କେତେ ନା, ମୁଁ ମଠରେ ଖାଉଛି । ଗଲୁ, ପିଇସାଙ୍କୁ ପଗ୍ଚରିବୁ ଗୃଷରେ କମିତି ଲାଭ ହଉଛି ?

ନାରାୟଣ—ଗୃଷ କରି ତ ପୁଣି ଲୋକେ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି !

ସାଧୁ—ଗୃଷରେ ଯେବେ ଲାଭ ହେଉଥାନ୍ତା, ଲୋକେ ଏତେ କାନ୍ତି-ମାନ୍ଟି, କଲିକତା, ରାଉରକେଲା ଯାଆନ୍ତେ ନାହିଁ, ନାରଣ !

ନାରାୟଣ—ବୁଝିଲୁ ସାଧୁ ଭାଇ ! ଗୃଷରେ ଲାଭ ନହେବା ଯାଏ ଆମ ଭାଗ୍ୟ ଫେରିବ ନାହିଁ । ଦଶଟା ରାଉରକେଲା, ପଚାଶଟା ଡୁଡୁମା, ପଗ୍ଚଶଟା ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ହେଇ ଲାଭ କ'ଣ ? ଲୋକେ ରାଉରକେଲା ଲୁହା ଖାଇବେ ନା ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ ହୀରାକୁଦ ପାଣିରେ ମିଶେଇ ପିଇବେ ? ବୁଝିଲ, ଗୃଷଟି ହେଲା ଆମ ଦେଶର ପ୍ରାଣ । ଗୃଷୀ ଦେଶର ମେରୁଦଣ୍ଡ ।

ସାଧୁ—ତୁ କ'ଣ ନେତାମାନଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିକରି କଟକରୁ ଏଣେ ଏଣେ ଆସିଥିଲୁକି ?

ନାରାୟଣ—ନାହିଁ ଭାଇ ! ତୁ ତ ପାଠପଢ଼ୁଆ ଲୋକ । ଗାଁରେ ରହି ତୁ ବୀତସ୍ପୃହ ହୋଇପଡ଼ିଛୁ । ବଡ଼ଭାଇ ସାନଭାଇ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଢ଼ପଇସା ବାହାରେ କମେଇଲେ । ତୁ ଯାଇ ସେହିପରି କମେଇବୁ । ତମ ପରି ତମ ଗାଁର ୫୦୦ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ଅତି ବେଶି ହେଲେ ୨୫।୫୦ ସହରରେ ବା ନୂଆ କାରଖାନାରେ ଯାଇ କାମ କରିବେ । ତାଙ୍କର ରୋଜଗାରରେ ଗାଁର ୫୦୦ ଲୋକ କ'ଣ ଖାଇ ପିଇ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚଳି ପାରିବେ ? କଥାରେ ନାହିଁ ? "ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ଦିଶେ ଜକ ଜକ, ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ନୁହେଁଟି କନକ" । ସହରର ଧୋବଧାଉଳିଆ ଜୀବନ ପଦାକୁ ସୁନ୍ଦର, ଭିତରେ ନୁହେଁ ।

ସାଧୁ—ତୁ ତେବେ କ'ଣ କହୁଛୁ ? ଜଣେ ସରକାରୀ ଚାକିରି କରି ୫।୧୦ ହଜାର କମେଇବା ବେଳେ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରି କରି ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କରି ବର୍ଷକୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କଲା ବେଳେ, କଥାରେ ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇ ଚାଷକର ପ୍ରତିବର୍ଷ ଚାଷଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲେଇବା ଲାଗି ଜମି ବିକ ବିକ ଚାଲିବ ?

ନାରାୟଣ—ମୁଁ ତ ଠିକ୍ ସେଇଆ କହୁଛି । ଚାଷକୁ ଆମକୁ ଏପରି ଉନ୍ନତ ସ୍ତରକୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଆମେ ବି ସରକାରୀ ଚାକିରିଆ ଆଉ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପରି ଚାଷରୁ ସମଭାବରେ ଲାଭ ଉଠେଇ ପାରିବା ।

ସାଧୁ—ଅସମ୍ଭବ !

ନାରାୟଣ—ଏ ଯୁଗରେ ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହେଲାଣି ଭାଇ ! ଟେକ୍ନୋଲୋଜିସ୍ଟ ଅଟମ୍‌ବମ୍ ପକାଇ ଦୁନିଆକୁ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ କଲାବେଳେ ପଞ୍ଚଶୀଳା

ମାନ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୋଇ ଶାନ୍ତ-କପୋତ ଉଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେଣି ।

ସାଧୁ—ଗଲା ଦଶ ବରଷ ହେବ ଗାଁରେ ରହି ମୁଁ ଚୃଷ କରୁଛି । ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ଯାହା......... ।

ନାରାୟଣ—ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଲୋଡ଼ା ।

ସାଧୁ—ତୁ ତେବେ କହୁଚୁ—ଜାପାନୀ ଚୃଷ, ଚୀନର ସହଯୋଗ ଆଉ ଆମେରିକାର ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କଥା ?

ନାରାୟଣ—ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଠିକ୍ ତା ନୁହେଁ । ତାଙ୍କ ଦେଶର ଚୃଷ-ପ୍ରଣାଳୀ, ସହଯୋଗ ନୀତି ଓ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ସଫଳତାରୁ ଆମେ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ଆମ ପାଣି ପବନକୁ ଚାହିଁ ଆମେ ଆମର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦରକାର । ତମେ ଜାଣ ତ ଭାଇ, ୧୯୬୦-୬୧ ମସିହା ବେଳକୁ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁର-ପଲ୍ଲୀରେ ଜାତୀୟ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରା ହେବ । ବୁଝିଲ ଭାଇ, କୃଷିର ଉନ୍ନତି ନହେଲାଯାଏ......

ସାଧୁ—ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନତିରେ ଭାରତର ଉନ୍ନତି କେବଳ ସମ୍ଭବ ।

ନାରାୟଣ—ଦ୍ୱିତୀୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାରେ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଖର୍ଚ୍ଚର ଅଟକଳ କରାଯାଇ ବିଜନ-ଦାର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବୁବିଧ କୁଟୀର-ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ଶିଳ୍ପ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ହେଲା—କୃଷି । ଶତକଡ଼ା ୭୨ ଜଣ ଲୋକ କୃଷି ବ୍ୟବସାୟରେ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଭାରତ ପରି କୃଷିପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ କୃଷିର ଉନ୍ନତି ନ ହେଲେ.........

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ତମେ ବାପା, ଗୃହକର୍ମ ବାକର୍ମ କିଛି କଲ ନାହିଁ ?

ନାରାୟଣ—ମାଇଁ, ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସେବା ପାଇଁ ପରା ସରକାର ମୋତେ ତାଲିମ କରି ପଠାଇଛନ୍ତି !

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କଂଗ୍ରେସବାଲାଙ୍କ ପରି ବିନା ଦରମାରେ······ !

ନାରାୟଣ—ମୁଁ ପରା 'ଗ୍ରାମସେବକ' ହୋଇ ଏ ଦଶଖଣ୍ଡି ଗାଁର କାମ କରିବାକୁ ଆସିଛି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସେବକ ? ହଁ ଦେଉଳରେ ଯେପରି ସେବକ ଥାଆନ୍ତି ?

ନାରାୟଣ—ନାହିଁ ମାଇଁ ! ଦେଉଳର ସେବକ କାଠ ପାଷାଣ ଠାକୁରର ପୂଜା କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଠକାନ୍ତି । ନର-ନାରାୟଣଙ୍କ ସେବା ପାଇଁ 'ଗ୍ରାମସେବକ' ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସେବା କରି ସେମାନଙ୍କ ମନ ବଦଳେଇ ଗ୍ରାମ-ବାସର ଉନ୍ନତି କପରି ହେବ, ଗାଁଗଣ୍ଡାକୁ ସଫାସୁତୁରା ରଖି, ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ଏକ କରି ଗାଁଗଣ୍ଡାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦେଇ ଆଣିବା ପାଇଁ 'ଗ୍ରାମସେବକ' ହେଲା ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାର ସର୍ବନିମ୍ନ କର୍ମଚାରୀ ।

ସାଧୁ—କର୍ମଚାରୀ ରହିଗଲେ ଗାଁର ଉନ୍ନତି ହେବ, ନାରଣ ? ଦେଉଳ ସେବକ ଯେମିତି ଠାକୁରଙ୍କ ନାଁରେ ଭୋଗରାଗ ନେଇ ସେବା କରନ୍ତିଏ, ସେମିତି ତୁମେମାନେ ହେବେ······

ନାରାୟଣ—ଆମ ସେବା ପାଇଁ ତ ସରକାର ତଣ୍ଡୁଳ, ସାମଗ୍ରୀ ସବୁକିଛି ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଗରିବ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଝାଳବୁହା ଧନରେ 'ଗ୍ରାମସେବକ' ତାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇବ, ତାହା ବଞ୍ଚିରହିବା ପାଇଁ କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ?

ସାଧୁ—ବକ୍ତୃତା ଦେବା, ନିହାତି ରଖି କାମ କରିବା, ପୋଥି ବାଇଗଣ ଆଉ ବାରି ବାଇଗଣ·········।

ନାରାୟଣ—ପଲ୍ଲୀ ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉନ୍ନୟନ କାମ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କରାଯିବ । ଜନତା ହେଲେ ସେବକମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁ । ସେବକର ସେବାରେ ସେମାନେ ଯେବେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୁଅନ୍ତି·········

ସାଧୁ—ଆଚ୍ଛା, ଖାଇବା ପିଇବା ସରିଛି ?

ନାରାୟଣ—ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲୋକେ ରୁଣ୍ଡ ହେବେଣି । ସଭିଙ୍କୁ ଡକାଡକି କରି ଆସିଛି । ତମେ ଚାଲ ସେଠିକି·········

ସାଧୁ—ମୁଁ ପରା ଗାଁ ଛାଡ଼ି ବେପାର ବଣିଜ କରିବାକୁ ବାହାରିଛି, ମୋତେ ସେଠିକି ଟାଣୁଛ କାହିଁକି ?

ନାରାୟଣ—ଗାଁ ପିନା ତମେ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଛ, ଗାଁ ତମକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ହେଲା । ମୁଁ କହୁଛି, ତମେ ମନଦେଲେ ଚାଷକାମ, ବ୍ୟବସାୟଠାରୁ ଚାଷରେ ସୁଖରେ ରହିବ ।

ସାଧୁ—ଚାଷୀକୁ ତ ଲୁଣ ଖାଇବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳ ନାହିଁ ! ତମ ଜମି ଉନ୍ନତ ଚାଷ କରିବ କେମିତି ?

ନାରାୟଣ—ମୂଳଧନ ନଥାଇ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଚାଷର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବିହନ, ଖତ, ସାର, ଉନ୍ନତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ପ୍ରଭୃତି ସହଯୋଗ ସୂତ୍ରରେ ସମିତିମାନ ସ୍ଥାପନ କରାଗଲେ ସରକାର ଏସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦେବେ ।

ସାଧୁ—ସୋସାଇଟି ଋଣ ଲୋକେ ନେବେ ?

ନାରାୟଣ—ସୋସାଇଟି ଋଣ ନେଇ ବାହା ବ୍ରତ କଲେ ସିନା ମୂଳଧନ ବୁଡ଼ିବ । ଚାଷ ପାଇଁ ପଇସାଟିଏ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଯେପରି ଦି ପଇସା ମିଳିବ, ସେପରି ଉପାୟ କଲେ ଚାଷୀର ଲାଭ ହେବନି ? ଚଷାର ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଯିବନି ?

ସାଧୁ—କାଗଜପତ୍ର, କଥାରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସୁଖ ଲାଗୁଛି ।

ନାରାୟଣ—ତମେ ଏଇ ଖରବାଟୀ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତକୁ ଯାଅ । ଦେଖିବ, ଲୋକେ ଏକମନ ହୋଇ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଧାନ-ଗୋଲା ଖୋଲି, କୃଷି-ଋଣ-ସମିତି ଗଢ଼ି, ଚାଷର କମିତି ଉନ୍ନତି ଘଟାଇଛନ୍ତି ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖି ଆସିବ । କନ୍ଦରପୁରର ଚାଷୀ ମକର ପ୍ରଧାନେ ଏକ ଏକର ଜମିରେ ଜାପାନୀ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଧାନଚାଷ କରି ୧୦୦ ମହଣ ଧାନ ପାଇଛି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—କେତେ ? ପୁଅଟି !

ନାରାୟଣ—୧୦୦ ମହଣ । ଚୁରିସେରିଆ ଗୌଣୀରେ ଦଶ ଭରଣ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସତରେ ପୁଅ !

ନାରାୟଣ—ମୁଁ ପରା ମାଇଁ, ତା ଜମିରେ ନିଜେ ଖଟି ଚାଷ କରାଇ-ଥିଲି । ଧାନ ଅମଲ ବେଳେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହାକିମ ସବୁ ଥାଇ ଧାନ ଅମଲ କରାଗଲା ।

ସାଧୁ—ଏ ସବୁ ବାହାପିଆ କଥା । ଆମ ଜମିରେ ଯେତେ ଯାହା କଲେ ବି ୧୦ ମହଣ ଫଳୁନି ।

ନାରାୟଣ—ଏ ତ ଆଜି ବାଲିତ, ଆମେରିକା କଥା ନୁହେଁ । ନଈ ଆର ପାଖ ଗାଁ । ସେ ଚାଷୀ ତ ମରିଯାଇନି, ନା ସେ ହାକିମମାନେ ବଦଳି ହୋଇ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସାଧୁରେ, ପୁଅ କଥା ମାନେ। ସେ ଯାହା ଯାହା କହୁଛି, ତାରି କଥା କର। ଦେଖିବୁ, ହାଡ଼ମାଟି ହାଡ଼ରେ ନହଲେ ଲୋକେ ଏଇ ଗାଁରେ ବି ସୁଖରେ ରହିବେ।

ନାରାୟଣ—ଗାଁ ଲୋକେ ସୁଖରେ ନରହିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀଏ ସୁଖରେ ରହିପାରିବେ ନାହିଁ ନା ଦେଶ ଶାନ୍ତିରେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ। ଆସ, ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବେ।

ସାଧୁ—ତୁ କ'ଣ କହୁଛୁ ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନି।

ନାରାୟଣ—କମିଆଁ କଥା ତ ନୁହେଁ। ଆମ ବସ୍ତିରେ ଆମେ ଗାଁ ଲୋକେ କମିତି ଗୃହବାସରେ ଉନ୍ନତି ଘଟାଇବା ତାର ଯୋଜନା ସଭିଏଁ ମିଶି ଠିକ୍ କରିବା। ସେଇଥିପାଇଁ ତମକୁ ଯିବାକୁ ହେବ।

(ଠାଣି ଠାଣି ପ୍ରସ୍ଥାନ ହେଲାବେଳେ ମେନା ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ମେନା—ନାରଣ! କୁଣିଆ ଆସି ଠିଆ ଠିଆ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି?

ସାଧୁ—ସେ ଆଜି କୁଣିଆ ନୁହେଁ। ସେ ଗାଁର ସେବକ।

ମେନା—କିଏ ଏ ଗାଁରେ ବେମାରୀ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେ ସେବା କରିବେ?

ନାରାୟଣ—ରୋଗ ବୈରାଗରେ ସେବା କରି ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜର କରିବା ହେଉଛି 'ଗ୍ରାମସେବକ'ର ବ୍ରତ।

ମେନା—ସେବା-ବ୍ରତ ଥାଉ, ପଛେ କରିବ। ଭାତ ବଢ଼ା ହେଲାଣି, ଆଗ ସେବା କରିଦେଇ ଯାଅ।

ସାଧୁ—ହଇରେ ନାରଣ! ତୁ ମୋତେ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ପାରିବୁ?

ନାରାୟଣ—କ'ଣ କହୁନା?

ସାଧୁ—ଭାଉଜ ପାଇଁ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ······

ମେନା—ବୋଉ ଅଛନ୍ତି, ନୋହିଲେ······

ନାରାୟଣ—ତମକୁ ଭାଉଜ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତମେ ଗାଁର ବୋହୂ-ଝିଅଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ନାରୀ-ସମିତି ଗଢ଼ିବ ।

ସାଧୁ—ସେ 'ସମିତି'ରେ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ବୁଣା ହବନା ?

ମେନା—ପୁଣି·········

ନାରାୟଣ—ଗାଁ ଗଣ୍ଡାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କୃଷି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୁଟୀର-ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ୨ୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାରେ ବେଶି ନଜର ଦିଆଯାଇଛି । ବରଡ଼ାପତ୍ର, କାଇଁଚ, କିଆପତ୍ର, ନଡ଼ିଆ ଖରକା, କତା ପ୍ରଭୃତିରୁ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ବୋହୂ ଝିଅମାନେ ଅବସର ସମୟରେ ତିଆରି କରି ବେଶ୍ ପଇସା ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ପାରିବେ ।

ସାଧୁ—ସେଇ ପଇସାରେ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ କିଣି ପିନ୍ଧିଲେ······

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସକାଳ ପହରଡ଼ଠାରୁ ବୋହୂଟା ସଙ୍ଗରେ ଲଗେଇଛି ଯେ—

ନାରାୟଣ—ମାଇଁ ! ନିଜ ପଇସାରେ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣି ପିନ୍ଧିଲେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ମିଳେ । ଭାଉଜ ! ତମେ ଅମ୍ବର ଚରଖା ସୂତାକଟା ଶିଖିବ ?

ସାଧୁ—ସୂତାକଟା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଲୁଗାବୁଣା ଶିଖିଲେ ସେ ଆଗ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ବୁଣି ପକେଇବେ ।

ମେନା—ବୋଉ, ଦେଖିଲ·········

ନାରାୟଣ—ଆସ ଭାଇ । (ହାତ ଟାଣି ଚାଲିଗଲେ)

ମେନା—ଏ ନାରଣ କ'ଣ ଗୃକଣ୍ଡି କରିଛନ୍ତି ?

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ସେ । ପଣ୍ଡ ଏ ଗାଁର ସେବକ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ଦରମା ପାଇବ । ଏ ଦଶଖଣ୍ଡ ଗାଁର ଲୋକଙ୍କୁ ଗୃଷବାସ, ଭଲମନ୍ଦକୁ ସାହା ହୋଇ ରହିବ । ଏ ଗାଁର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସରକାରୀ ଗୃକରିଆ ପରି ସେ ହାକିମ ହୋଇ ଆସିନି—ଆସିଛନ୍ତି 'ଗ୍ରାମସେବକ' ହୋଇ ।

ମେନା—ଗ୍ରାମସେବକ ?

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ଭଲ ନାଁଟିଏ ଲୋ ଝିଅ !

ମେନା—ଭଲ ନାଁଟିଏ ହେଲେ କ'ଣ ହେବ ବୋଉ, ଭଲ କାମ କଲେ ସିନା ଲୋକଙ୍କୁ ସାହା ଭରସା ହୋଇ ପାରିବେ ।
(ଏତିକବେଳେ ଦୂରରୁ ଗୀତ ଶୁଣାଗଲା ସମବେତ କଣ୍ଠରେ)

—ଗୀତ—

ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ମଣିଷ ଆମେ
ମଣିଷ ପରି ଜୀଇବା ରେ
ମଣିଷ ପରି ଖାଇବା ।

ଆପଣା ଶିରରେ ଭୂଇଁ ଫୁଟାଇ
(ଆମେ) ଆପଣା ଭାଗ୍ୟ ଲିଖିବା । ୦ ।

ନଗୃହୁଁ ଆମେ ବାଦ ବିବାଦ,
ଭେଦାଭେଦ ହୁକୁମଜାରି,
ରଜା ପରଜା ମାଲିକ ମୂଲିଆ
ପୁଞ୍ଜିପତି ଆଉ ପଥଭିକାରୀ;
ଖଟିବ ଯିଏ ବୁହାଇ ଝାଳ,
ଏ ଭୂଇଁରେ ତାର ଥିବ ଦଖଲ

ନାହିଁ ଅଧିକାର ଏ ଭୂଇଁରେ ତା'ର
(ଖାଲି) ବେଉସା ଯାର କହିବା । ୧ ।
ନୂଆ ହେଉ ଅବା ପୁରୁଣା ହେଉ,
ଉପକାର ଆମେ ଯାହାଠୁଁ ପାଉ,
କଲ କାରଖାନା କୁମ୍ଭାରଶାଳ,
ଟ୍ରାକଟର ଅବା ହେଉ ଲଙ୍ଗଳ,
ସବୁ ଯେନ ସାଥେ କର୍ଷିବା ବଳ
ଯାହା ଅରଜିବା ତାହା ଖାଇବା । ୨ ।
ନଜାଣେ କିଏ ଏ ଦେଶ ଯେବେ
ନିଜକୁ ଚିହ୍ନି ଚେଇଁଲା,
ଅଧାଲଙ୍ଗଳା ଫକୀର ପାଶେ
ରାଜମୁକୁଟ ନଇଁଲା,
ଆମ ହାତେ ଯେ ନିଜକୁ ଦେଲା
(ଆମେ) ତାହାର ଗୁଣ ଗାଇବା । ୩ ।

ମେନା—ବୋଉ, ଶୁଣୁଛ ? ଏମାନେ ସଭିଏଁ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଏଇ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ନାରଣ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛି ନା କ'ଣ ? ସାଧୁ ଅଛି ?

ମେନା—ହଁ ତମେ ହାତ ଧର । (ହାତ ଧରିବା) ଗୁଲ ।

ଚୌଧୁରିଆଣୀ—ନୂଆ ନୂଆ କେତେ କଥା ଘଟି ଯାଉଛି । ହୀରାକୁଦ ଦେଖି ପାରୁଛି ନା ରାଉରକେଲା ଦେଖି ପାରୁଛି !

ଦରିଆପାରି-ଘଷ

ପରିଚୟ

ପ୍ରଧାନେ ଦାସେ ରାଉତରାଏ କାଣ୍ଡି	ଗ୍ରାମବାସୀ— ବୟସ ସଭିଙ୍କର ୫୦ ପାଖାପାଖି ।
କୃଷି-ସୁପରଭାଇଜର—	ମି. ମହାନ୍ତି—ବୟସ ପ୍ରାୟ ୩୮—ଅଭିଜ୍ଞ, କର୍ମଠ, ଲୋକପ୍ରିୟ କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ଡିଗ୍ରୀ ବା ଡିପ୍ଲୋମା ନାହିଁ ।
ଡକ୍ଟର ସାହୁ—	କୃଷି-ସଂପ୍ରସାରଣ ଅଫିସର—ବୟସ ୩୦ —ସାହେବୀ ପୋଷାକ—ଆମେରିକା ବା ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ୱପ୍ନରେ ସବୁବେଳେ ବିଭୋର —ନିଜର ସାହେବୀ ଅଭ୍ୟାସ ପାଇଁ ଲୋକପ୍ରିୟ ନୁହନ୍ତି ।

[ମଧୁପୁର ଗାଁ ଚଉପାଢ଼ି । ସଂଧ୍ୟା ସାତ । ଲଣ୍ଠନ ଧିପି ଧିପି ହୋଇ ଜଳୁଛି । ପଧାନେ, ଦାସେ, ରାଉତରାଏ, କାଣ୍ଡି ପ୍ରଭୃତି ପାଞ୍ଚ ସାତ ଜଣ ଗ୍ରାମବାସୀ ବସି ଗାଉଥାଆନ୍ତି]

ରଘୁପତି ରାଘବ ରାଜାରାମ
ପତିତପାବନ ସୀତାରାମ
ମଙ୍ଗଳ ପରଶନ ରାଜାରାମ
ପତିତପାବନ ସୀତାରାମ ।

ଶୁଭ ଶାନ୍ତି ବିଧାୟକ ରାଜାରାମ
ପତିତପାବନ ସୀତାରାମ
ବରାଭୟ ଦାନରତ ରାଜାରାମ
ପତିତପାବନ ସୀତାରାମ ।

ନିର୍ଭୟ କର ପ୍ରଭୁ ରାଜାରାମ
ପତିତପାବନ ସୀତାରାମ
ଧାନଦୟାଳ ରାଜାରାମ
ପତିତପାବନ ସୀତାରାମ ।

ଈଶ୍ୱର ଆଲ୍ଲା ତେରେ ନାମ
ସବ୍‌କୋ ସନ୍‌ମତି ଦେ ଭଗବାନ,
ଆଲ୍ଲା ମଜଦାଁ ଜିହୋଭା ରାମ
ଏକହୀ ମାଲିକ ତୁମ୍ହେ ପ୍ରଣାମ ।

ରାମ ରହିମ ତେରେ ନାମ
ସବ୍‌କୋ ସନ୍‌ମତି ଦେ ଭଗବାନ
କୃଷ୍ଣ କରିମ୍ ତେରେ ନାମ
ସବ୍‌କୋ ସନମତି ଦେ ଭଗବାନ ॥

(ଗୀତାନ୍ତେ ପଧାନେ ଲଣ୍ଠନଟିକୁ ତେଜି ଦଉ ଦଉ କହିଲେ)

ପଧାନେ—ରାଉତରାଏ ! ବାବୁ କ'ଣ ଆସିବ ନାହିଁକି ?

ଦାସେ—(ଦାସଙ୍କ ଦେହ ସାରା ଯାଦୁ—ଲୁଣ୍ଡେଇ ହଉ ହଉ)
ହଇ ତ ପଧାନେ, ବାବୁ କଣ୍ଠ ଦେଇଚନ୍ତି ଯେତେବେଳେ,
ସେ କ'ଣ ଆସିବାକୁ ଖିଲାପ କରିବେ !

ରାଉତରାଏ—(ଖନେଇ ଖନେଇ) ଯଉଁ ବାବୁ କଟକରୁ ଆସିବା
କଥା ସେ ଆସି ନଥିବେ । ଆମକୁ ସିନା ଚୁଷକଥା ସେ ଆଜି
ବତେଇବେ......... ।

ପଧାନେ—ନାହିଁ ହେ, ସାଇବ ଦେଶରେ କିମିତି ଚୁଷ ହେଉଛି
ସେ କଥା ସେ ବାବୁ କହିବେ......... ।

କାଣ୍ଡି—ଆମକୁ ସେ ଗୁରାକ କହିଲେ ନାଭ କ'ଣ ହେବ ସାଆନ୍ତେ ?
ନ ଦେଖିଲା ଓଉ ଛ'ପଣ୍ଡା । ଆମ କରମରେ ଯାହା ଅଛି !

(ଦୂରରୁ ଜୀପ୍‌ଗାଡ଼ିର ହର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣାଗଲା)

ପଧାନେ—ଆସିଗଲେ ସେମାନେ ।

(ଏତିକିବେଳେ ପ୍ରବେଶ କଲେ କୃଷି ସୁପରଭାଇଜର ଓ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରାଦେଶିକ କୃଷି ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଅଫିସର ଡକ୍ଟର ସାହୁ)

କୃଷି ସୁପରଭାଇଜର—ନମସ୍କାର ଗାଉଁବାଏ ! ନମସ୍କାର ପଧାନେ !

ସମସ୍ତେ—ଦଣ୍ଡବତ ବାବୁ, ଦଣ୍ଡବତ !

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ସୁପ୍ରଭାତ ବାବୁମାନେ, ସୁପ୍ରଭାତ !

ସମସ୍ତେ—(ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପରସ୍ପରକୁ ଅନେଇଲେ)

କୃ. ସୁ.—ଏ ହେଉଛନ୍ତି ଡକ୍ଟର ରବୀନ୍ଦ୍ର ସାହୁ । ଆମେରିକା, ବିଲାତ—କେତେ କେତେ ଦେଶ ବୁଲି ଆସିଛନ୍ତି । କୃଷି-ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏଇ ମାସେ ହେବ ଆମେରିକାରୁ ଫେରି ଆମ ଦେଶରେ କୃଷିସମ୍ପ୍ରସାରଣ କିମିତି ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଆମର ହାକିମ । ଆଜି ତମମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ତମକୁ କୃଷି ବିଷୟରେ ନାନା କଥା କହିବେ ।

ପଧାନେ—ବସନ୍ତୁ ସାହେବ !

(ଖଣ୍ଡିଏ ଚୌକି ପଡ଼ିଥିଲା, ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଡକ୍ଟର ସାହୁ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ହାବଭାବରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ସେ ବିରକ୍ତ । କ୍ଲବ୍ ଘରର ଆସବାବ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଭାବେ ବିତୃଷ୍ଣ । କୃଷି ସୁପର-ଭାଇଜର ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହିତ ଚଟାଣରେ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ)

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି ! ଏଇ କ'ଣ ଆଙ୍କର କ୍ଲବ୍ ଘର ? ହେଭେନ୍ ! ସେ ଦେଶରେ କ୍ଲବ୍ ଘର କହିଲେ ସ୍ୱର୍ଗ ରେଡ଼ିଓ—ଟେଲିଭିଜନ୍—ଇଆ— ।

ପଧାନେ—ସେ ଦେଶ କଥା କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କ ଜମିରେ ଫାଳେ ପଡ଼ିଲେ ଗୋଟାଏ ହୁଏ । ତାଙ୍କର ସେମିତି ବସୁଧା ହୋଇଥିବ ।

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ଆମ ଦେଶ ମାଟିପରି ଦୁନିଆରେ ଆଉ କୌଣସି ଦେଶରେ ମାଟି ନାହିଁ ।

ରାଉତରାଏ—'ଭୂମି ନନ୍ଦନ୍ତି ଅକର୍ମା' ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଭୂମି ? ଓ, ମାଟି--ତମେ ମାଟି କଥା କହୁଛ ନା ?

ରାଉତରାଏ—ଆଜ୍ଞା ହଁ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ତମ ଜମିର ସବୁ ମାଟି—ଆଇମିନ୍ ମୃତ୍ତିକା ପରୀକ୍ଷା କରିନେଲଣି ?

ପଧାନେ—ଆଜ୍ଞା ! ମାଟି କ'ଣ ପରୀକ୍ଷା କରିବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଆରେ, ସାମ୍ପଲ କଲେକ୍ଟ କରି ଲାବରେଟରୀକୁ— କ'ଣ ବୁଝେଇଦଅ ମହାନ୍ତି !

କୃ. ସୁ.—ତମେ ଦେଖିନା ପଧାନେ । ଡାକ୍ତର ରୋଗୀର ମଳ, ମୂତ୍ର, ରକ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କରି କି ରୋଗ ହୋଇଛି ସେପରି ସ୍ଥିର କରନ୍ତି—ରୋଗୀର ଛାତି, ନାଡ଼ି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ରୋଗର ନିଦାନ ଠିକ୍ କରି ଔଷଧ, ପଥ୍ୟ ପାଚନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି, ସେହିପରି ଜମିରୁ ମାଟି ନମୁନା ନେଇ କେଉଁ ମାଟି ଖାରି, କେଉଁ ମାଟି ଆମ୍ଳିକ, କେଉଁ ମାଟିରେ

କ କ ସାର କେତେ ପରିମାଣରେ ଅଛି, କ କ ସାର ମାଟିରେ ଅଭାବ ଅଛି, ପରୀକ୍ଷା କରି ଜାଣିଲେ ସିନା ସେ ସାରକୁ ଜମିରେ ଦେବା ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ । ତମକୁ ମାଟି ନମୁନା ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେରିକା-ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୃଷୀ—ମୁଁ ଦେଖିଛି, ମାଟିର କଣ୍ଡିସନ୍—ଇଆ—ଅବସ୍ଥା—କେଉଁ କ୍ରପ୍ କରିବେ—ଇଆ—କ ଫସଲ କରିବେ—ସେ କ୍ରପ୍ କେତେ କ୍ୱାଣ୍ଟିଟି ଖତସାର—ଇଆ—କ୍ରପ୍ କେତେ ପରିମାଣରେ ଖତସାର ଦରକାର କରୁଛି, ଆସେସ୍—ଇଆ—ସ୍ଥିର କରି ଫସଲ ଲଗାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖତସାର ଜମିରେ ଦିଏ ।

ରାଉତରାଏ—ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ କ'ଣ ମାଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଠେଇବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ । ହାଃ•••ହାଃ ।

(ଡକ୍ଟର ସାହୁଙ୍କ ହସରେ ସମସ୍ତେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ)

କୃ. ସୁ.—(କଥାଟାକୁ ସୁଧାରି ଆଣିବା ପାଇଁ) ନାହିଁ ରାଉତରାଏ ! ମାଟି ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଆମ କୃଷିବିଭାଗରେ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଡାକ୍ତର ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ମାଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଅଫିସର ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ପଧାନେ—ସେ କେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ—ହି ଇଜ୍ ଜଷ୍ଟ ଟୁ ଦି ପଏଣ୍ଟ ।

କୃ. ସୁ.—ସେଦିନ ତମକୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ହେଣ୍ଡବିଲ୍ ଦେଇନଥିଲି —କିମିତି ମାଟି ନମୁନା ଆଣିବ—ତାକୁ କପଡ଼ା ଭାବରେ ବାନ୍ଧି କରି ଡାକରେ ପଠେଇଦେବ ବୋଲି କହି ନଥିଲି ?

ରାଉତରାଏ—ହୀରାକୁଦ ବନ୍ଧ ଯେଉଁଠି ହେଉନି—କ'ଣଟି
ସମ୍ବଲପୁର......ହଁ ହଁ, ସମ୍ବଲପୁର...... ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ରାଇଟ୍...ରାଇଟ୍...ତମେ ଠିକ୍ କହୁଛ ।

କାଣ୍ଡି—ସମ୍ବଲପୁର କାହିଁ, ଆମେ କାହିଁ ? ରୋଗ ହେଲେ ଡାକ୍ତର-
ଖାନାକୁ ଯିବାକୁ ବଳ ନାହିଁ କି ଫୁରୁସତ୍ ନାହିଁ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଉ ଡୁ ନଟ ଫଲୋ ! ତମେ ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ !

କୃ. ସୁ.—ତମକୁ ମାଟି ନେଇ ସମ୍ବଲପୁର ଯିବାକୁ କିଏ କହୁଛି !
ତମ ଜମିରୁ ମାଟି ନମୁନା ନେଇ, ଡାକରେ ପାର୍ଶଲ କରି
ପଠେଇଲେ, ସେଠାରେ ଯେଉଁ ବାବୁମାନେ କାମ କରୁଛନ୍ତି,
ସେମାନେ ତମ ନମୁନା ମାଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେ ମାଟିରେ
କେଉଁ ସାରର ଅଭାବ ଅଛି ଶୀଘ୍ର ତମକୁ ଜଣାଇଦେବେ ।

ପଧାନେ—ସେ ଦେଶରେ କ'ଣ ଏମିତି ମାଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ
ଗୋଟାଏ ମାଟିପରୀକ୍ଷା ଘର ଅଛି ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ହ୍ୱାଟ୍ ଡୁ ୟୁ ମିନ୍ ? ଆମ କଣ୍ଟ୍ରି ପରି ସେ ଦେଶ
କ'ଣ ହେଇଛି ? ବ୍ୟାଡ୍ ଲକ୍ ! ଆମ ଦେଶର କୃଷୀ ସଏଲ
ଆନାଲିସିସ୍ କ'ଣ ଜାଣେନା—ଇଆ—ସେ ଦେଶରେ ଏଭ୍ରି
ଫାର୍ମର୍ ସଏଲ ଟେଷ୍ଟ କରାଇ ସାରିଲେ ଯାଇ ଖତସାର
ଦେବେ—ଫସଲ କରିବେ । ଆଇ ମିନ୍, ମହାନ୍ତି ବାବୁ,
ଆପଣଙ୍କ ଭାଷାରେ ଟିକିଏ ବୁଝେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

କୃ. ସୁ.—ନାହିଁ ସାର୍ । ଆପଣ ତ ବେଶ୍ କହୁଛନ୍ତି ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ—ଇଂରେଜୀ ଲାଙ୍ଗୁଏଜ୍........ ।

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ସେ ଦେଶର କୃଷୀ ଭାରି ଆଗୁଆ । ପ୍ରତି ଫସଲ କାଟିବା ପରେ ସେମାନେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖି ନିଅନ୍ତି ମାଟିରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସାର ଥିଲା ସେଥିରୁ ଫସଲ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ନେଇଛି, କେତେ ବାକି ଅଛି ? ତା ଜାଣିଲା ପରେ କି ଫସଲ କରାଯିବ, କେତେ ଖତ ଓ ସାର ଦେବ—ବଇଦ ରୋଗର ନିଦାନ ଠଉରି କଲା ଭଳି କୃଷୀ ସବୁ ଜାଣି କୃଷର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କୃଷୀର ସବୁ ଜମିର ମାଟି ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଏ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ମାଟିପରୀକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଚଳିବ କମିତି ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ବଡ଼ ବଡ଼ ସଲଭେଣ୍ଟ କୃଷୀ—ମାନେ, ଧନୀ କୃଷୀଙ୍କର ଫାର୍ମରେ ମାଟିପରୀକ୍ଷା ଲାବରେଟରୀ—ଆଇ ମିନ୍, ମହାନ୍ତି ! ୟୁଅର ମୃତ୍ତିକା-ପରୀକ୍ଷା-କେନ୍ଦ୍ର ଅଛି । ଷ୍ଟେଟ୍ ଆଉ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସେକ୍ଟରରେ ସେ ଦେଶରେ ଲାବରେଟରୀ ଅଛି ।

କୃ. ସୁ.—ସାହେବ କହୁଛନ୍ତି, ସରକାରୀ ଆଉ ବେସରକାରୀ ଅନେକ ମାଟି-ପରୀକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ସେ ଦେଶରେ ଅଛି ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଅନ୍‌ଲେସ୍ ୟୁ ନୋ ୟୁଅର ସଏଲ—ନିଜ ମାଟିକୁ ନ ଚିହ୍ନିଲେ କି କୃଷ ତମେ କରିବ ?

ପଧାନେ—ସାହେବ ! ତାଙ୍କ ଦେଶ କୃଷୀ କ'ଣ ଆମ ଦେଶ କୃଷୀପରି ଗରିବ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ତମେ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିମାନ, ପଧାନେ ! ୟୁ ଆର୍ ରାଇଟ୍ । ତମେ ଠିକ୍ କହୁଛ । ତାଙ୍କ ଦେଶର କୃଷୀ—ଆଇ ମିନ୍ କଲ୍‌ଟିଭେଟର, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସରଭେଣ୍ଟ,

ବିଜନେସ୍ ମ୍ୟାନ୍, ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀ ୱାର୍କରଠାରୁ କମ୍ ଇନ୍‌କମ୍ କରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ସୁଖରେ ଥାଆନ୍ତି ।

କୃ. ସୁ.—ସାହେବ କହୁଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ଦେଶର କୃଷୀ ସରକାରୀ ଚାକରିଆ, ବ୍ୟବସାୟୀ ଆଉ ମିଲ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା ମଜୁରିଆଙ୍କ ପରି ଭଲ ରୋଜଗାର କରେ । ତେଣୁ କୃଷୀ ସୁଖରେ ରହେ ।

ରାଉତରାଏ—ତାଙ୍କ ଦେଶ କୃଷୀର କ'ଣ ଖଟି ଖଟି ଠେଙ୍ଗିଣୀ ଛୁଣ୍ଡିଯାଏ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ତମେ କ'ଣ କହୁଛ, ମେକ୍ ଇଟ୍ କ୍ଲିୟର !

କୃ. ସୁ.—ସେ କହୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଦେଶର କୃଷୀ କ'ଣ ଆମ ଦେଶର କୃଷୀ ପରି ଖରାବର୍ଷାରେ ଏମିତି ପରିଶ୍ରମ କରେ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଟ୍ରେମେଣ୍ଡସ୍ ! ଅବାକ୍ ହୋଇଯିବ । ସିମ୍ପଲ ୱାଣ୍ଡରଫୁଲ୍ ! ସେ ଦେଶର କୃଷୀ ଏତେ ଲେବର କରେ ଯେ—ଇଆ—ପରିଶ୍ରମ କରେ ଯେ—ତମେ ଇମାଜିନ୍ କରି ପାରିବ ନାହିଁ—କଳ୍ପନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶ ପରି ସେ ଦେଶରେ ଏତେ ଗରମ ହୁଏନା । ଥଣ୍ଡା—ଥଣ୍ଡା—ଥରକେ ଦୁଇ ତିନଟା ୱାର୍ମ କୋଟ୍—ଗରମ କୋଟ୍ ନ ପିନ୍ଧିଲେ କୃଷୀ କାମକୁ ବାହାରି ପାରେନା । ସେ ଦେଶ ହେଲା କୋଲ୍ଡ କଣ୍ଟ୍ରି—ଇଆ—ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶ—ୟୁ ବିକମ୍ ସିମ୍ପଲ ଟାୟାର୍ଡ୍ । ମହାନ୍ତି ! ହେଲ୍ପ ଦେମ୍ ।
(ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡେ କାଢ଼ି ଲଗେଇବା)

କୃ. ସୁ.—ଆମ ଦେଶପରି ସେ ଦେଶରେ ଏତେ ଗରମ ହୁଏନା ବା ଖରାତେଜରେ କୃଷୀର ଦେହ ସିଝି ଯାଏନା । ସେଠି

ଶୀତ ବେଶି । ଖରାରେ ଘଣ୍ଟାଏ ଦି'ଘଣ୍ଟା କାମ କଲେ ଦେହରୁ ଗମ୍ ଗମ୍ ହୋଇ ଝାଳ ବୋହିଲେ ଆମ ଦେଶର କୃଷି ହାଲିଆ ହୋଇଯାଏ । ସେ ଦେଶରେ କୃଷି ଯେତେ ଖଟିଲେ ବି ବାଧେନାହିଁ ।

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ଘଣ୍ଟେ କାମ କଲେ ସୁ ଓ୍ୱାଷ୍ଟ ହୋଇଗଲି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଦରକାର କରନ୍ତି ହଟ୍ ଟି—କଫି—ଓଭଲ୍ଟିନ୍—କୋକ ।

ପଧାନେ—ସେ ଦେଶରେ ଘରା କୃଷି କଳ ଲଙ୍ଗଳରେ ହାଲ କରେ ?

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ତମେ ବହୁତ ଇନ୍‌ଫର୍‌ମେସନ୍ ରଖିଛ ପଧାନେ !

ପଧାନେ—ମହାନ୍ତି ବାବୁ ମାସେ ପନ୍ଦର ଦିନରେ ଆସି ଯାହା କହନ୍ତି ଶୁଣାନ୍ତି ।

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ସେ ଦେଶରେ ବଳଦ, ଷଣ୍ଢ, ମଇଁଷି ହାଲ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଟ୍ରାକ୍ଟର—ଵିର୍ କଲ୍‌ଟିଭେଟର ରଖିଥାଏ ନିଜର ଟ୍ରାକ୍ଟର; ଯେଉଁ କଲ୍‌ଟିଭେଟର କୋଅପରେଟିଭ—ସମୁହ ଭାବରେ ଟ୍ରାକ୍ଟର ରଖି ଥାଆନ୍ତି ।

ରାଉତରାଏ—ସେ ଦେଶରେ ଗୋରୁଗାଈ ନାହାନ୍ତି ?

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ—ଗୋରୁଗାଈ—ଓ' କ୍ୟାଟଲ୍ ? ଅଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଡେଇରି ଫାର୍‌ମିଙ୍ଗ୍ ପାଇଁ । ଦୁଧ, ଘିଅ, ଛେନା, ମାଂସ ପାଇଁ ସେ ଦେଶରେ ଗୋରୁଗାଈ—କ୍ୟାଟଲ୍ ରଖନ୍ତି । ଇନ୍ ସମ୍ ପ୍ଲେସେସ୍—ଇଆ—କେତେକ ଜାଗାରେ ଘୋଡ଼ା ହାଲ କରନ୍ତି । ଟ୍ରାକ୍ଟର କୃଷି ଆମ ଦେଶରେ........ ।

ପଧାନେ—ଟ୍ରାକ୍ଟର କୃଷି ଆମେ ଏଠି କରି ପାରିବୁ, ବାବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଫଷ୍ଟ—ଇଆ—ପ୍ରଥମେ ତମେ ଡ୍ରାଇଭର ରଖିବ—ଗ୍ରାଜୁଏଲି—ତମେ ବ ଶିଖିଯିବ । ଇଆ । ମୋତେ ମିଷ୍ଟର ଷ୍ଟିଫେନ୍‌ସନ୍‌ଙ୍କ ଫାର୍ମରେ ଟ୍ରାକ୍ଟର ଡ୍ରାଇଭ୍ ଶିଖିବାକୁ ଗୋଟାଏ ହପ୍ତା ଲଗିଲ—ଖାଲି ଗେର୍ ଚେଞ୍ଜ ଶିଖିଲେ··· ।

ପଧାନେ—ଟ୍ରାକ୍ଟର କିଣିବାକୁ ଆମର ପଇସା କାହିଁ ବାବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—କୋଅପରେଟିଭ୍ ବେସିସ୍‌ରେ ଲୋନ୍ ଆଣ । ତମ ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟାଏ କଥା ନାହିଁ ? ମନଥିଲେ—ଇଆ—ଉପାୟ ବଳେ ବଳେ ଆସେ ।

ପଧାନେ—ସାହେବ ଟିକେ ସାହା ହେଲେ ଯାଇ ଆମ କରମ ଫିଟିବ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ—ମୁଁ ତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବି । କଲ୍‌ଟିଭେଟରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମୋର ସର୍ଭିସ୍ !

କୃ. ସୁ.—କ୍ଷମା କରିବେ ସାର୍ !

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଆଲ୍ ରାଇଟ୍ । ତମର ଲିବର୍ଟି ଅଛି । ସ୍ପିକ୍ ଅନ୍—କୁହ ।

କୃ. ସୁ.—ଆମ ଦେଶରେ ଟ୍ରାକ୍ଟରରେ କୃଷି କରି ହେବ ସାର୍ ? ଦେଖନ୍ତୁ ସାର୍, ଆମ କିଆରୀଗୁଡ଼ିକ ଛୋଟ ଛୋଟ । ପୁଣି ଅରା ଅରା ହୋଇ ଏଠି ସେଠି ଜମିଗୁଡ଼ିକ ଥିବାରୁ, ଏଠି·······

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ, ଇଟ୍ ଇଜ୍ ଏ ପ୍ରୋବ୍ଲମ୍—ଦେର୍ ଅଇଲ୍ ଦି ସମ୍ ଡିଫିକଲ୍‌ଟିଜ୍ । ସେ ଦେଶରେ କଲ୍‌ଟିଭେଟରର ଜମିସବୁ ଚକବନ୍ଧ । ଇଆ—ତାଙ୍କ ଫାର୍ମରେ ଆଖି ବୁଲେଇଲେ ଆଖି ପାଇବ ନାହିଁ । ଦି କଲ୍‌ଟିଭେଟର ହାଜ୍ ହିଜ୍ ବିଲ୍ଡିଙ୍ଗ୍ ଇନ୍ ଦି ଫାର୍ମ ।

(ସିଗାରେଟ ଲଗାଇବା)

(ସମସ୍ତେ ବୋକାଙ୍କ ପରି କୃଷି ସୁପରଭାଇଜରଙ୍କୁ ଅନେଇଲେ)

କୃ. ସୁ.—ସେ ଦେଶରେ ଚାଷୀ ତାର ଜମିରେ ଘର କରି ରହିଥାଏ । ମଝିରେ ତାର ଘର, ଚାରିଆଡ଼େ କ୍ଷେତ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ପ୍ଲେଣ୍ଟି ଅଫ୍ ନେଚୁରାଲ୍ ସିନେରଜ୍—ଚମତ୍କାର—ଓ୍ୱାଣ୍ଡରଫୁଲ୍ ! କେବେ ଆମ ଚାଷୀ ସିମିତି ରହିପାରିବ ?

ପଧାନେ—ଭାଇ ଭିନ୍ନ ହେଉଥିଲେ ଚକଜମି ତ ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା ହୋଇ ଯାଉଥିବ !

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ନୋ—ନୋ—ନୋ, ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି ! ପ୍ଲିଜ୍ ଗୋ ଅନ୍ । (ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣିବା)

କୃ. ସୁ.—ତାଙ୍କ ଦେଶର ଲୋକେ ବୁଝିଛନ୍ତି, ଜମି ଟେନା ଟେନା କରିଦେଲେ ଚାଷର ସୁବିଧା ହେବନି । ଚାଷର ସୁବିଧା ନହେଲେ ଫସଲ ଭଲ ଅମଳ ହେବନି ।

ରାଉତରାଏ—ଆମେ କ'ଣ ବୁଝିନୁ, ବାବୁ !

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଛ ଯେ, କାମରେ ଆମେ ଯାହା କରୁଚେ ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଚି ଆମେ ବୁଝିନେ ବୋଲି । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦେଶର ଚାଷୀ ପରି ଶହ ଶହ ଏକର ଏକାଠିଆ ଫାର୍ମ କରିବା ଆମ ଚାଷୀଙ୍କ ପକ୍ଷେ କଷ୍ଟକର । କିନ୍ତୁ ଭାବିଲ ପଧାନେ ! ଆମ ଭିତରେ ରାଜିନାମା ହୋଇ ଜମିସବୁ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଅଦଲବଦଲ କରିଦେଲେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କିଆରିକୁ ଆମେ ୫।୧୦ ଏକର କରି ଚକବନ୍ଦି କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ? ଜମି ଚକବନ୍ଦି ହୋଇଗଲେ ଭଲଭାବରେ

ହାତବନ୍ଧୀ କରି ପାରନ୍ତେ । କେନାଲ ନଥିଲେ କୂଅ ଖୋଳି ବର୍ଷସାରା ପାଣି ମଡ଼େଇ ପାରନ୍ତେ । ଚାଷରୁ ବେଶି ଲାଭ ମିଳିଲେ ତାଙ୍କ ଦେଶର ଚାଷୀ ପରି ଆମେ ବି ସୁଖରେ ରହି ପାରନ୍ତେ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଦିସ୍ ଇଜ୍ ଏ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ ସଜେସନ୍ । ଗ୍ରହଣ-ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ । ଇଆ—ତମେମାନେ ଏତକ କରି ପାରିବ । ଚକବନ୍ଦୀ ହେଲେ ଇମ୍ପ୍ରୁଭଡ୍ ମେସିନାରି— ଇଆ—ଉନ୍ନତ ଧରଣର କୃଷି-ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବ ।

ପଧାନେ—କି କି ଯନ୍ତ୍ର ଚାଷକାମ ପାଇଁ·········

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ମେନି, ମେନି । ଇଆ, ଫ୍ରମ୍ ପ୍ଲାଉଇଙ୍ଗ୍ ଟିଲ୍ ହାରଭେଷ୍ଟ୍, ସବୁଥିରେ ମେକାନାଇଜେସନ୍ । ଏକ୍ସପ୍ଲେନ୍ ଦେମ୍, ମହାନ୍ତିବାବୁ !

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ସେ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚାଷୀ କଳ-ଲଙ୍ଗଳ, ଉନ୍ନତ ମଞ୍ଜିବୁଣା ଯନ୍ତ୍ର, ମାଟି ଖୁସାଇବା ଯନ୍ତ୍ର— ଏପରିକି ସାହେବ ଯାହା କହିଲେ, ଫସଲ କାଟି ଅମଳ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବ୍ୟବହାର କରେ । ମଞ୍ଜିବୁଣା ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରି ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କରି ସମାନ ଦୂରତାରେ ବୁଣେ । ସମାନ ଦୂରତାରେ ଗଛ ଉଠିବାରୁ ବଛାବଛି, ଖୁସାଖୁସି କରିବା ପାଇଁ ଖୁସେଇବା ଯନ୍ତ୍ର ଓ ବଛାବଛି ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରେ ।

ରାଉତରାଏ—ହଁ ବାବୁ, ଆମେ ବି ଦେଖିଲୁଣି । ଏ ଯେଉଁ ଜାପାନୀ-ଚାଷ ଯନ୍ତ୍ର ନା······ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଏନଫ୍ ୟୁ ହାଭ୍ ଡନ୍, ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି ! ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ନହେଲେ କ'ଣ ହେଲା, ୟୁ ହାଭ୍ ପ୍ଲେଣ୍ଟି ଅଫ୍ ଏକ୍ସ-ପେରିଏନସ୍ ।

କୃ. ସୁ.—ଏ ତ ତମ ଆଖି ଆଗର କଥା । ଜାପାନୀ ଧାନଚାଷରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ସମାନ ଦୂରତାରେ ଗଛ ଲଗାଯାଇ-ଥିବାରୁ ଦେଖୁନା, ବଗୁଲବଛା କରିବାକୁ କେତେ ସୁବିଧା ହେଉଛି ! ଧାନଗଛ ମୂଳକୁ ଖୁସାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଜାପାନୀ ଖୁସୁଣି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, କେତେ ସୁବିଧାରେ ଆଉ କେତେ ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଜମି ଖୁସାଯାଉଛି, ଦେଖୁନା ! ଖୁସୁଣି ଦାମ୍ କ'ଣ ବେଶି ? ଗାଁ କମାର ତିଆରି କରି-ପାରିବ ।

ପଧାନେ—ତାଙ୍କ ଦେଶର କମାର ସେମିତି ହୋଇଥିବ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ହ୍ୱାଟ୍ ! ଗଂଜାମ ଭଞ୍ଜନଗରରେ, କମାର ଜାପାନୀ ଉଇଡ଼ର୍ ତିଆରି କରୁଛି !

କୃ. ସୁ.—ଆମ କମାର ଆମର ଯାହା ଦରକାର କରୁଥିଲା । ଆମେ ଜାପାନୀ ଖୁରୁସୁଣି ଦରକାର କଲେ । ତାକୁ ଆଣି ଦେଖେଇବାରୁ ତାର ମନ ବଦଳିଲା । ଆମ କମାର ଶସ୍ତାରେ ସେ ଯନ୍ତ୍ର ଏବେ ତିଆରି କଲା । ମଞ୍ଜିବୁଣା ଯନ୍ତ୍ର ବି ଆମ କମାର ତିଆରି କଲାଣି ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଇଆ । ସେ ଭଦ୍ରଲୋକଟି କ'ଣ କହୁଥିଲେଟି ? ଇଆ—ହାତ ଅଳସରେ ନଶ ବଙ୍କା । ହାଭ୍ ୟୁଅର ମାଇଣ୍ଡ ! ଠେଲ ଦେମ୍, ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି ! ବଙ୍କାନ ବଳରେ

ପିପୁଲ୍ ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହକୁ ଯିବାକୁ ଆଟେମ୍‌ପ୍ଟ କଲେଣି । ଫଷ୍ଟ ସୁ ଖୁଡ୍ ହାଭ୍ ମାଇଣ୍ଡ ।

କୃ. ସୁ.—ସାହେବ କହୁଛନ୍ତି, କୃଷକର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କୃଷୀର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ରହିବା ଉଚିତ । ତାଙ୍କ ଦେଶର କୃଷୀ କୃଷକର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ନିଏ । କୃଷୀ କୃଷି ଉପରେ ଜୀବନ-ନିର୍ବାହ କରେ । କୃଷି ତାର ବେଉସା । ବେଉସା ବୋଲି ଯାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ, ତାର ଉନ୍ନତି ନ ଘଟାଇଲେ……

ଘାଉତରାଏ—ଉନ୍‌ମତି କଥା କହୁଛ ଯେ, ବାବୁ ! ଆମ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖୁଛଟିକି ବାବୁ ? ବର୍ଷେ ଧୋଇରେ ଗଲା ତ ବରଷେ ମରୁଡ଼ିରେ ଗଲା ।

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଲ ଘାଉତରାଏ ! ଧୋଇ ମରୁଡ଼ି କ'ଣ ମଣିଷ ହାତ କାମ ? ମରୁଡ଼ି ଧୋଇକି ଜିତି କରି ଆମକୁ ଫସଲ କରିବାକୁ ହେବ । ଜମି ଚକବନ୍ଧ ହେଲେ ଧୋଇ ମରୁଡ଼ି ବାଧିବ ନାହିଁ । ବେଶି ପାଣି ହେଲେ ନାଳୀ କରି ପାଣି ବାହାର କରିଦେବା । ମରୁଡ଼ି ହେଲେ କୂଅ ଖୋଳି ଜମିରେ ପାଣି ମଡ଼େଇବା ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଟେଲ୍ ଦେମ୍—ତାଙ୍କ କଣ୍ଟ୍ରିରେ ମୋର୍ ଦାନ୍ ସିକ୍‌ସ ମନ୍ଥ୍‌ସ୍—ଛ' ମାସରୁ ଅଧିକ ସ୍ନୋ—ଇଆ—ବରଫ ପଡ଼େ । ଅନ୍‌ଏକ୍‌ସପେକ୍ଟେଡ୍‌ଲି ବରଫ ଆସେ । ଦେ ଫାଇଟ୍ । ହୁଏର୍, ଇଫ୍ ଦ୍ୟୋଡ଼ ଲଷ୍ଟ, ଆମେ ରିଵ……।

କୃ. ସୁ.—ସାହେବଙ୍କର କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ବି ଦୈବୀ ଦୁର୍ବିପାକ ଅଛି । ବରଫ ପଡ଼ୁଥିବା ଦେଶରେ ବରଂ ଗୋଟିଏ ଫସଲ ଉଠାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫସଲ କରିବା

କଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ତିନି ତିନିଟା ଫସଲ କରିବାରେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ତେଣୁ , ବର୍ଷା ହେଲାନି, ବଢ଼ିରେ ଫସଲ ଧୋଇଗଲା କହି କପାଳରେ ହାତମାରି ବସିଲେ କ'ଣ ହେବ ।

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ସେ କଣ୍ଟ୍ରିରେ କଲ୍ଟିଭେଟର୍—ଇଆ—ଚାଷୀ ଫାର୍ମରେ ଫଳଗଛ ଲଗାଇଥାଏ । କୁକୁଡ଼ା ପାଳିଥାଏ । ମିଲ୍କିଙ୍ଗ୍ କାଓ—ଇଆ—ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈ ରଖିଥାଏ । ଦେ ଗେଟ୍ ଗୁଡ୍ ମନି ଆଉଟ୍ ଅଫ୍ ଇଟ୍ । ଏଥିରେ ବେଶ୍ ପଇସା ସେମାନେ ପାଆନ୍ତି । ଆମେ—ଇଆ—ସୁଡ୍ ଲର୍ଣ୍ଣ୍ ଫ୍ରମ୍ ଦେମ୍ । ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିଖିବା ଦରକାର ।

ଗଉତିଆ—ଆମେ କ'ଣ ହାଡ଼ି ବାଉରି ହେଇଛୁ ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଘରଠାରେ କୁକୁଡ଼ା ପାଳିବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ନୋ, ନୋ, ଇଟ୍ ଇଜ୍ ନଟ୍ ଆଓ୍ୱାର ବିଜିନେସ୍ । ଲେଟ୍ ଭେଟେରିନାରି ପିପୁଲ୍...... ।

କୃ. ସୁ.—କୁକୁଡ଼ା ପାଳିଲେ ଯେ ଆମେ ହାଡ଼ି ପାଣ ହେଇଯିବା ତା ନୁହେଁ । ହାଡ଼ି ପାଣ ତ ଆମରି ଭାଇ । ସେମାନେ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଖରାପ କାମ କରନ୍ତି.........

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି ! ଡୁ ନଟ୍ ଟ୍ରାଇ ଟୁ ବି ଏ ସୋସିଏଲ ରିଫର୍ମର୍ । ଚାଷ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କିଛି ପଚାରିବାର ଅଛି ? ଇଆ—ଗୋ ଅନ୍ !

ପଧାନେ—ଦୋ ଫସଲି—ତି ଫସଲି କଥା କହୁଛ ଯେ ବାବୁ, ମାଟିର ହାଲ ହରକତ ଦେଖୁଛନ୍ତି ? ଗୋଟାଏ ଫସଲ ପାଇଁ

ମାଟିରେ ବ ରସ ନାହିଁ—ଦୋ-ଓ-ଫସଲ କାହୁଁ ହବ ?

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ଆମେ ଉପାୟ ଠିକ୍ କରିବା । ଓଭାଇକ୍ ମିନସ୍···

କୃ. ସୁ.—ମାଟିକୁ ଆମେ ଆଉ ନୀରସ କରିବାକୁ ଦେବାନାହିଁ । ମାଟି ପରୀକ୍ଷା କରି କେଉଁ ସାର ଅଭାବ ଅଛି, ତା ପୂରଣ କରି ସାରିବା ପରେ ଫସଲ କରିବା ।

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ଆମୋନିଆ-ସଲ୍‌ଫେଟ୍, ୟୁରିଆ, ନାଇଟ୍ରୋଲାଇମ୍, ସୁପରଫସ୍‌ଫେଟ୍—ବଜାର—ବଜାରରୁ କିଣିଆଣି ଦିଅ । ତମପାଇଁ କେତେ ସୁବିଧା କରାଯାଇ ଗ୍ରାମ-ପଞ୍ଚାୟତ ଅଫିସରେ—ଇଆ—କୋଅପରେଟିଭ ଗୋଲାରେ ଡିପୋଜିଟ୍ କରାଯାଇଛି । ସେ ଦେଶର କଲ୍‌ଟିଭେଟର ଆମ୍ଭଲ—ପ୍ଲେଣ୍ଟି କେମିକାଲ୍ ସାର·········!

ରାଉତରାଏ—ସେ ଦେଶରେ, ବାବୁ ! ଖାଲି ପଇସାର ଖେଳ । କୁମ୍ଭାନିପିଢ଼ିଆ ଦେଲେ ଆମ ଜମିରେ କାଟ୍ କରିବ ନାହିଁ ।

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ହ୍ୱାଟ୍, କାଟ୍ କରିବ ନାହିଁ !

କୃ. ସୁ.—ସେମାନେ ଅଙ୍ଗେ ଲଭେଇବା କଥା କହୁଛନ୍ତି, ସାର୍ ! ଦୁଇ ତିନି ବରଷ ଲାଗି ଲାଗି ଆମୋନିଆ ସାର ସେମାନଙ୍କୁ ମାଗି ଦିଆଗଲା । ସେମାନେ କଥା ମାନି ଜମିରେ ଦେଲେ । ପ୍ରଥମେ ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ବେଶ୍ ଫସଲ ହେଲା । ପରେ ମାଟି ଏସିଡ୍ ହୋଇଗଲା । ଭଲ ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଓକ୍ଟର ସାହୁ—ହ୍ୱାଇ ଡୋଣ୍ଟ୍ ୟୁ ଆଡ୍‌ଭାଇକ୍ ଦେମ୍ ଫର୍ ଆପ୍ଲିକେସନ୍ ଅଫ୍ ସଫିସିଏଣ୍ଟ ଅର୍ଗାନିକ୍ ମ୍ୟାଟର୍ ?

ପଧାନେ—ସାହେବ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ବାବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ମୁଁ କହୁଛି, ତାଙ୍କ କଣ୍ଟ୍ରିରେ ଏତେ ସାର ସେମାନେ ଦେଉଛନ୍ତି—ଓ୍ୱାଗନ୍ ଏଣ୍ଡ୍ ଓ୍ୱାଗନ୍—ଦେ ବେର ଇନ୍ ଦେୟାର୍ ଫାର୍ମ ।

କୃ. ସୁ.—ସାହେବ କହୁଛନ୍ତି, ସେ ଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗୃଷୀ ଓ୍ୱାଗନ୍ ଓ୍ୱାଗନ୍ କମ୍ପାନିପିଡ଼ିଆ ତାଙ୍କ ଜମିରେ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମାଟି ଖରାପ ହେଉନି—ଆମ ମାଟି ଖରାପ ହେବ କାହିଁକି ?

ରାଉତରାଏ—ଆପଣ ତ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିଲେ !

କୃ. ସୁ.—ସାହେବ ସେଇକଥା କହୁଛନ୍ତି । କମ୍ପାନିପିଡ଼ିଆ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋବର, କମ୍ପୋଷ୍ଟଖତ, ହାଡ଼ପିଡ଼ିଆ, ସବୁଜସାର ପ୍ରଭୃତି ଜମିରେ ସେମାନେ ଦିଅନ୍ତି । ଆମେ କମ୍ପାନିପିଡ଼ିଆ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋବର ପ୍ରଭୃତି ଦେଲେ ଆମ ଜମି ଖରାପ ହେବନି । ଫସଲ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପାଇବା ।

କାଣ୍ଡି—ସାଆନ୍ତ, ଗୋବର ଦବୁ ଜମିରେ ? ଘରେ କ'ଣ ଚୁଲି ଜଳିବ ନାହିଁ ?

ପଧାନେ—ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଗୋବର ଜାଳନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ହ୍ୱାଇ ଦେ ଉଇଲ୍ ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଗୋବର ? ତାଙ୍କର ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଚୁଲି—କୋକ........

ରାଉତରାଏ—ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍‌ରେ ରୋଷେଇ ହୁଏ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଘରକୁ ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍‌ରେ ଗରମ କରନ୍ତି, ଥଣ୍ଡା ବି କରନ୍ତି । ଦେୟାର୍ କଣ୍ଟ୍ରି ଇଜ୍ ହେଭେନ୍ !

କୃ. ସୁ.—ସେ ଦେଶର କୃଷୀ ଜାଣେ, ଗୋବର କୃଷପାଇଁ ବେଶି ଦରକାର । ତେଣୁ ତାକୁ ସାଇତି ରଖି ଜମିରେ ଦିଏ ।

ପଧାନେ—ଆମେ ଆଉ କ'ଣ କରିବୁ ଯେ ବାବୁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ୟୁ ? ୟୁ ଉଇଲ୍ ଗୋ ଟୁ ଦି ହେଲ୍—ନୋ ଗଡ଼୍ କ୍ୟାନ୍ ହେଲ୍‌ପ ୟୁ ।

କୃ. ସୁ.—ଆମେ ସବୁ ପାରିବା, ପଧାନେ ! ତାଙ୍କ ଦେଶର କୃଷୀ ଗୋଟାଏ ରାତିରେ ଏତେ ଉନ୍ନତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଆମରି ପରି ସେମାନେ ଥିଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେମାନେ ଏ ଉନ୍ନତ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ।

ପଧାନେ—ଅସଲ ହେଲ୍, ଆଜ୍ଞା ! "ଆଲୋ ମଉସା, କଉ ପଇସା ।" ଖତ କହ, ସାର କହ, ଭଲ ମଞ୍ଜି କହ—କୃଷୀ ବାପୁଡ଼ାର ପଇସା କାହିଁ ?

ଡକ୍ଟର ସାହୁ—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ତମ ପାଇଁ ନୋଟ୍ ଛାପୁଛି—ଆଣି ବାଣ୍ଟିବ—ଇଉସ୍‌ଲେସ୍ !

(ରାଗି ସିଗାରେଟ୍‌ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଉଠିଗଲେ)

ରାଉତରାଏ—ସାହେବ ଏମିତି ରାଗୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ସେ ତ ଆମରି ଏଠିକାର ଲୋକ !

କାନ୍ତି—ସାହାବଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ରାଗୀ ।

ରାଉତରାଏ—ହଁ ହେ ! ଆମ ଏ କଳା ସାହାବଗୁଡ଼ାକ ସେ ଦେଶକୁ ଗଲେ ଏଇଥିରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଶିଖି ଆସନ୍ତି—ବଙ୍କା ବଙ୍କା କଥା !

କୃ. ସୁ.—ନାହିଁ, ସେ ଭଲ ଲୋକ । ଟୋକା ଲୋକ ନା—ପୁଣି ବିଲିଆପାରିରୁ ଏବେ ଆସିଛନ୍ତି । ତମେ ସବୁ ଏମିତି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ଚଳିବ ? କେତେ ପ୍ରକାର ଲୋକ ଆସିବେ ତ ଏଠିକି !

ରାଉତରାଏ—ସେ ଦରଆପାରରୁ ଆସିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଏଠିକି ଆଣିବ ନାହିଁ, ବାବୁ ! ଆମର କଥା ଯେ କହିବ, ଅଙ୍ଗେ ନଭେଇଥିବା କଥା କହିଲେ ସିନା ଚଷାର କିଛି ଲାଭ ହେବ ।

କୃ. ସୁ.—ଭୁଲ କହିଲ ରାଉତରାଏ ! ସେ ଦେଶ କଥା ଶୁଣିବା—ତାଙ୍କ ଗୃଷୀ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି ଶୁଣିଲେ ଲାଭ ହବନି ?

ରାଉତରାଏ—ଦରଆପାର ନହେବା କଥା କହିଲେ କ'ଣ ଲାଭ ହବ କହିଲ ?

ପଧାନେ—ଜାପାନୀ ଗୃଷ କଥା କହିଲ, କ'ଣ ନକଲୁ ? ଯାହା କରିହେବ କହିଲେ ସିନା !

(ଏତିକିବେଳେ ମୋଟର ପଁ ପଁ ହେଲା—ଦୂରରୁ ପାଟି ହେଲା 'ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି !')

କୃ. ସୁ.—ତମେ ସବୁ ରୁହ । ଗଲା ହପ୍ତାରେ ଆସିବି ।

(ଦ୍ରୁତଗତିରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସମସ୍ତେ—ଦଣ୍ଡବତ ଆଜ୍ଞା !

(ରାଉତରାଏ ଲଣ୍ଠନଟି ଧରିଲେ—ସମସ୍ତେ ଉଠିଲାବେଳକୁ)

ରାଉତରାଏ—ବୁଝିଲ, ପାଠଗୁଡ଼ାଏ ସିନା କ'ଣ ପଢ଼ିଛି—ହେଲେ—କଡ଼ାକର କାମର ନୁହେଁ ।

ପଧାନେ—ଅଫିସରେ ବସି ଭଲ ରିପୋର୍ଟ ଲେଖିବ ନାହିଁ ?

ରାଉତରାଏ—ହଁ, ରିପୋର୍ଟ ଲେଖିବ । ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି ଦିନକୁ ଦଶ ମାଇଲ ବୁଲିବ । ବୁଲି ବୁଲି ଦରଆପାର କଥା କହିବ ।

କାଣ୍ଡି—ଦରଆପାର କରିଦେଇ ଆସ, ସେ ବାବୁକୁ ।

(ସମସ୍ତେ ଠୋ ଠୋ ହସି ଉଠିଲେ—ଏତିକିବେଳେ ଜିପ୍ ପଁ ପଁ କରି ଗାଁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲା)

ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରେମିକା

ପରିଚୟ

ରତିକାନ୍ତ—	ସୁଶ୍ରୀ ଯୁବକ—ବାରିଷ୍ଟରୀ ପାସ କରି ଗାଁରେ ଗୃହବାସ ଦେଖନ୍ତି—ବୟସ ୨୮—ପୋଷାକପତ୍ର ଦେଶୀୟ—ଅମାୟିକ ସ୍ୱଭାବ ।
ପରାଗ—	ପୂର୍ବତନ ଜମିଦାରଙ୍କ କନ୍ୟା—ବୟସ ୧୮—ଅନନ୍ୟସୁନ୍ଦରୀ—ଅଶିକ୍ଷିତା ।
ପରାଗବୋଉ—	ଜମିଦାରଙ୍କ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ—ବୟସ ୪୫—ଉଦ୍ଧତ ପ୍ରକୃତି ।
ହରିଆ—	ଚାକର—ବୟସ ୧୮।୨୦ ।
ମିସ୍ ମେରୀ—	ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା ସଂଗଠିକା—ଆଧୁନିକା—ବୟସ ୨୫—କର୍ମିଠ—ଅମାୟିକ ସ୍ୱଭାବ ।

[ରତିକାନ୍ତଙ୍କ ଶୟନ କକ୍ଷ । ଖଣ୍ଡେ ସିଲଟ, ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଗୁଟି, ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ "କୁନବହି" ଟେବୁଲ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ରାଗ ଡମ ଡମ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ କଲେ ପରାଗବୋଉ ।

ପରାଗବୋଉ ବିଧବା । ବୟସ ୪୫ । ପୂର୍ବତନ ଜମିଦାରପତ୍ନୀ । ଜମିଦାରୀ ଯାଇଛି । ୪୦୦।୫୦୦ ଏକର କୃଷିଜମି, ବାଗ ବଗିଚା, ବଡ଼ ବଡ଼ ପୋଖରୀ ଇତ୍ୟାଦି ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି । ଏକମାତ୍ର ଝିଅ ପରାଗ । ବୟସ ୧୮ । ରତିକାନ୍ତ ପିତୃମାତୃହୀନ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲାକୁ ପରାଗ ସହ ବାଲ୍ୟବିବାହ କରାଇ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପରାଗର ବାପ ବିଦେଶ ପଠାଇଥିଲେ । ବିଦେଶରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲାବେଳେ ପରାଗର ବାପା ତୀର୍ଥ କରିବାକୁ ଯାଇ ଗୟାରେ ମଲେ । ରତିକାନ୍ତ ବିଦେଶରୁ ଆଇନ ପରୀକ୍ଷାରେ ବାରିଷ୍ଟରୀ ପାସ୍ କରି ଫେରିଆସି ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ରହି ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଭାର ନେଲେ । ହେଲେ ସବୁବେଳେ

ସେ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ । ପ୍ରଥମତଃ ପଗାଗ ନିରକ୍ଷର । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଶାଶୁଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ତାଙ୍କୁ ଚଳିବାକୁ ହୁଏ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସାକ୍ଷର କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି ।]

ପଗାଗବୋଉ—ହରିଆ ! ହେ ହରିଆ ! ନେ, ଏଗୁଡ଼ାକ ଚୁଲିକି ମୋହିଁ ଦେ । ତା ବାପ କ'ଣ ରଖି ଦେଇ ଯାଇନି ଯେ, ଏଇକ୍ଷିଣା ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ମୋ ଝିଅ ନିରସ ହବ । ବାଟି ବାଟି ସମ୍ପତ୍ତି, ବାଡ଼ି ବଗିଚା, କୂଅ ପୋଖରୀ—କେଉଁଥିରେ ଊଣା ଅଛି ? ନିଜେ ଖବର ବୁଝି ନପାରିଲେ ପୁଞ୍ଜାଏ ପାଞ୍ଚଟା ଗୁମାସ୍ତା ରଖି ଦବନି !

(ପ୍ରବେଶ କରିଛି ପଗାଗ)

ପଗାଗ—ମୋ ଆଖିକୁ ଜାକୁଜାକୁଆ ଦିଶୁଛି । ମୁଣ୍ଡ କ'ଣ ହେଇ ଯାଉଛି ।

ପଗାଗବୋଉ—(ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସି) ମୋ ମା କେତେ ସରି ହେଲାଣି ଲୋ ! ଚୁଲି ପାଠ କ'ଣ ହବ ? ବିଲାତ ଦେଶକୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଇ ତ ମୋତେ ଆଜ୍ଞା କରି ପଡ଼ୁଛି !

ପଗାଗ—ତୁ କିଛି କହନା ବୋଉ ! ସେ ରାଗ ହେବେ ।

ପଗାଗବୋଉ—କ'ଣ କହିଲୁ ? "ବାଘ ଘରେ ମିରିଗ ନାଟ" । ତୋ ନନା ଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଅରଣା ମଇଁଷି ବାଟ ଛାଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ତାରି ରକତରୁ ତୁ ଜନମିଛୁଟି ? ଏତେ ଡରଥର କାହିଁକି ? ଜ୍ୱାଇଁ ଆସୁ । ହରିଆ ! ନିରମୂଳିଆ, କାନ ଫୁଟିଗଲାଣି ନା କ'ଣ ?

(ହରି—ଗୃହଭୃତ୍ୟ । ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ବୟସ ୧୮।୨୦)

ହରି—କାନ ଫୁଟିନି ମା ! ଆଖି ଥାଇ ନଥାଇ ପରି...... ।

ପରାଗବୋଉ—ହାରମଜାଦାକୁ ଗୋଟାଏ କଥା କହିଲେ, ସେଥିରୁ ଖିଅ ବାହାର କରି ବାର କଥା ଉଠେଇବ । ନେଲୁ, (ବହି, ଗୁଣ୍ଠିକୁ ତା ଉପରକୁ ପକେଇ ଦେଇ) ଆକୁ ନେ, ଚୂଲିରେ ମୋହିଁଦେଇ ଆ ।

ହରି—ଦେଈ ସାଆନ୍ତାଣୀ ନପଢ଼ନ୍ତୁ । ବାବୁ ହେଲେ........

ପରାଗବୋଉ—କ'ଣ କହିଲୁ ? ବାବୁ ଜନମ ହେଲେ ଏଇ ସିଲଟ—ଏଇ ବହିରେ ସେ ପଢ଼ିବ ! ଦେଖିବୁ, ତା ପାଇଁ ସୁନାରେ ସିଲଟ, ସୁନାରେ ବହି—ବଣିଆ ଘରୁ ଗଢ଼ି ଆଣିବ ।

ହରି—ଆଉ ବାବୁକୁ ବି ସୁନା ଖୋଇବ—ସୁନା ପେଇବ ! ଖାଲି ତ ଦୁନିଆଯାକ ସୁନାରେ ପୋତି ପକେଇବ !

ପରାଗବୋଉ—ମୋତେ ତୁ ଥଟ୍ଟା କରିବୁ, ନୁହେଁ ?

ହରି—ଥଟ୍ଟା କରିବ କାହିଁକି ମା ! ତମରି ଦାନା ଖାଉଛି । ତମରି ଭଲମନ୍ଦକୁ ପାଟି ଫିଟେଇଲେ ଅଇଗୁଣ ମଣୁଛ ! ଆଜ୍ଞା ମା ! ସୁନା ରୂପା, ବାଡ଼ି ବଗିଚା ଯେବେ ସବୁ, ତେବେ ଦେଈଙ୍କ ପାଇଁ ବଣିଆ ଡାକି ଗୋଟାଏ ସୁନାର ଦ୍ଧାଇଁ ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି ନକରି ଆମ ବାବୁଙ୍କୁ ପିଲାଦିନୁ ପାଳି, କଲିକତା ଦେଶକୁ ବଡ଼ବାବୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ ପଠେଇଲେ କାହିଁକି ? ଆମେ ଗୃହକର ଲୋକ, ସେଥିରେ ମୁଣ୍ଡ ପୂରେଇବା ଲାଭ କ'ଣ ! ନେଡ଼ଗୁଡ଼ି କହୁଣୀକୁ ବୋହିଗଲେ ହେଜ ପଶିଯିବ ଯେ, ମା' ସା'ନ୍ତାଣି !

(ହାତରେ ସିଲଟ, ବହି, ଗୁଣ୍ଠି ନେଇ ହରିର ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପରାଗ—ଦେଖୁଛ, ଦେଖୁଛ ବୋଉ ? କେଡ଼େ କେଡ଼େ କଥା କହି ଯାଉଛି ଠୋକା ଖଣ୍ଡିକ ! ଦିଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଛି ବୋଲି, ତା ଆଖିକୁ ଆମେ ସବୁ ମଣିଷ ନୋହୁଁ ।

ପରାଗବୋଉ—ଦି ଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଛି, ହାକମ ହଉନ ! ମୋ ଅଇଣ୍ଠା ପତର ଗୁଣ୍ଡୁଛି କାହିଁକି ?

ପରାଗ—ସବୁବେଳେ ଏ ତାକୁ ମୁହଁ ଦେଲେ ! ତାର ଆଗରେ ମୋତେ ଛିଗୁଲେଇ ବାର କଥା କହିବେ । ବୋଉ ! ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ପଶୁ, ଆଉ ଏ ହରିଆ ମଣିଷ !

(ଏତିକବେଳେ ରାଗ ତମ ତମ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ରତିକାନ୍ତ)

ରତିକାନ୍ତ—ପରାଗ ! ହରିଆକୁ ସିଲଟ, ବହି ଚୁଲିରେ ଜାଳି ଦେବାକୁ ତମେ କହିଲ ନା ?

ପରାଗବୋଉ—ଆଉ ହରିଆ କ'ଣ ଆମ ମା'ଝିଅଙ୍କୁ ଏ ଘରେ ରଖେଇ ଦବନି କି ପୁଅ ! ମୁଁ ତାକୁ କହିଲି, ଶୋଇବା ଘରଟା ଅସନା ହେଇଛି, ଆଉ ଘରେ ନେଇ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ରଖିଦେବାକୁ !

ରତିକାନ୍ତ—ହରିଆ !

ପରାଗ—କ'ଣ ମୁକାବିଲା କରିବ ! ଗୁକର ବାକର ଲୋକ ତମର ଏତେ ଆପଣାର—ଆମେ ପରପୁର !

ପରାଗବୋଉ—(କାନ୍ଦିପକାଇ) ଭାଗ୍ୟକୁ ଏ କଥା ଶୁଣିଲି ପୁଅ ! ପୁଅ ଜନମ କରିନି ବୋଲି, ହାତ ପତେଇ ରାସ୍ତାରୁ ସାଉଁଟି ଆଣି ମଣିଷ କଲି । ଝିଅ ପୁଅ ମଣି ସବୁ ସମର୍ପି ଦେଲି ବୋଲି ଗୁକରବାକରଙ୍କ ହାତରେ ମୋର ଇଜ୍ଜତ ନେଲି !

(କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଚାଲିଗଲେ—ପରାଗ ଅନୁଧାବନ କରୁଥିଲା)

ରତ୍ନକାନ୍ତ—ପରାଗ !

ପରାଗ—କ'ଣ କହୁଛ ? ମନରେ ତମର ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ?

ରତ୍ନକାନ୍ତ—(ପରାଗକୁ ଧରିପକାଇ) ତମେ ବୁଝି ପାରବ ନାହିଁ, ପରାଗ ! ମୁଁ କ'ଣ ଭାବୁଛି । ତମେ ପାଠ ପଢ଼ିବ । ୮।୧୦ ବରଷ ପାଠକୁ ବର୍ଷେ ଦୁଇ ବର୍ଷରେ ଶେଷ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ମୁଁ ଗର୍ବ କରି ଦୁନିଆକୁ କହିବି, ପରାଗ ମୋର କେଡ଼େ ବୁଦ୍ଧିମତୀ । ପରାଗ ମୋର କାଗଜ ପଢ଼ି ପାରିବ— ସଭା ସମିତିରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ଦେଶ ବିଦେଶ କଥା ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣେଇବ—ଗପ ଲେଖି ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ନାଁ କରିବ । ହଁ ଭରି । ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀ ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁ କାମ ଛାଡ଼ି ତମକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବି । ତମେ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ ପରାଗ ?

ପରାଗ—ମୋ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଉଛି । ଆଖିକୁ ଜାଳୁଜାଳୁଆ ଦିଶୁଛି । ପିଲାଦିନେ କେତେ ମାଷ୍ଟ୍ର ରହିଲେ । ବହି ପାଖରେ ବସିଲେ ମୋର ବେମାରି ବାହାରିପଡ଼େ । ସେଥିପାଇଁ ବୋଉ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦରମା ଗଣେ—ମୋର ପାଠପଢ଼ା ହୁଏନା । ଆମ ଜମିଦାରଘର ଝିଅ କେବେ କେହି ପାଠ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ବୋଉ ତ ଆମର ପାଠ ପଢ଼ି ନଥିଲା—ବାପାଙ୍କୁ ନେଇଁ ତ ତା ଉମର କଟେଇଦେଲା........ !

ରତ୍ନକାନ୍ତ—ମୋର ଏତେ ଆବେଦନ ନିବେଦନ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା, ପରାଗ !

ପରାଗ—ଏ ପାଠପଢ଼ା ଛଡ଼ା ମୋତେ ଯାହା କହିବ, ନଷ୍ଟେ—ନଷ୍ଟେ ମାନିବି ।

(ଅନ୍ତରାଳରୁ ପରାଗବୋଉ—ଜନମ ଦେଇଛି ଲୋ ଝିଅ—କରମ ତ ଦେଇନି ! ଗୃକର-ବାକର ହାତରେ ଅପମାନ ଦିଆ ହେଉଛି !)

ରତିକାନ୍ତ—ବୋଉଙ୍କୁ କହିଦିଅ ପରାଗ ! ଅନେକଥର କହିଛି, ପୁଣି ଆଜି କହୁଛି । ଗୃକରବାକର ଏ ଯୁଗରେ ବି ଦି’ଅକ୍ଷର ପଢ଼ି ଲେଖି ଶିଖିଲେଣି । ୫୦।୬୦ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନି ଭାଗବତ ଦି’ଧାଡ଼ି ପଢ଼ି ଶିଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଆଉ, ତମପରି ପଶୁଙ୍କୁ......... । ନା, ମୋର କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ତମର ଧନ ଦଉଲତର ଅହମିକା ତମର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବ, ପରାଗ ! ହଁ ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବ !

(କୋଟଟିଏ ଆଲଣାରୁ ଆଣି ପିନ୍ଧି ଦ୍ରୁତବେଗରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲାବେଳେ ନେଳିଆ ଲଫାପା ଖଣ୍ଡିଏ ପକେଟରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା)

ପରାଗ—ହେ ଶୁଣମ !

(କିଛିଦୂର ଅନୁଧାବନ କରି ଫେରି ଆସିଲା । ଲଫାପାଟି ହାତରେ ଉଠାଇ ବାର ବାର ପରୀକ୍ଷା କରୁ କରୁ ଲଫାପାଟି ଫିଟାଇଲା । ଗୋଲାପୀ କାଗଜରେ କ’ଣ ଲେଖା ହୋଇଛି । ଅତର ବାସନା । ଚିଠିଟି ନେଇ ଶୁଙ୍ଘିଲା । ମନରେ କେତେକ ଭାବନା ଉଦ୍ରେକ ହୋଇଛି ।

ଏତିକବେଳେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ଲେଡ଼ି ସୋସିଆଲ୍ ଏଜୁକେସନ୍ ଅର୍ଗାନାଇଜର୍—ମିସ୍ ମେଘ । ବୟସ ୨୫।୨୬ । ସୁଶ୍ରୀ । ଆଧୁନିକ ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନା ।)

ମିସ୍ ମେଣ୍ଟ—ନମସ୍କାର ପରାଗ ଦେବା !

ପରାଗ—(ଗୁପ୍ତା ଗଳାରେ) ନମସ୍କାର !

(ହାତ ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କରିବା ବେଳେ ଲଫାପାଟି ଖସି ପଡ଼ୁଛି) ।

ମିସ୍ ମେଣ୍ଟ—(ଲଫାପାଟି ଉଠାଇ ନେଇ) କେଉଁଠୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଆସିଛି ? (ବଢ଼ାଇଦେଲେ ପରାଗ ହାତକୁ) । 'ଫର୍‌ଗେଟ୍ ମି ନଟ୍'—ନା, ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରରେ ଏପରି ଭାବରେ ତ ଲେଖା ଯାଏନା । ରତିବାବୁ ତ ଏଠି, ଚିଠି କେଉଁଠୁ ଆସିଛି କହୁନା ? ଆରେ, ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲ କ'ଣ ? ମନ ଭଲ ନାହିଁ ? ରତିବାବୁ କ'ଣ କହିଲେ ? କିଛି କହିବ ନାହିଁ ? ତେବେ ମୁଁ ପରେ ଆସିବି ।

(ଗ୍ଳଲ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ମିସ୍ ମେଣ୍ଟଙ୍କ ପଣତ ଧରି ଅଟକାଇ ନେଇ)

ପରାଗ—ମୋର ଭାଇ ନାହିଁ କି ଭଉଣୀ ନାହିଁ । ତମେ ମୋର ବଡ଼ଭଉଣୀ ।

ମିସ୍ ମେଣ୍ଟ—ତମକୁ ସାନଭଉଣୀ ରୂପେ ପାଇ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହେଲି । ରତିକାନ୍ତବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସାନଭଉଣୀ ରୂପେ ପାଇଲେ କିଏ ଗର୍ବ ନକରିବ କହିଲ ?

ପରାଗ—ତମେ ମୋ ଭଉଣୀ । ମୋ ମନ କଥାଟି ତମକୁ କହିବି ।

ମିସ୍ ମେଣ୍ଟ—ଭୟ କାହିଁକି ? କୁହ ।

ପରାଗ—ମୋ ନାଁ ଧରି ତମେ ଡାକ !

ମିସ୍ ମେଣ୍ଟ—ପାଗଳ !

ପରାଗ—ତମେ ଡାକ ।

ମିସ୍ ମେଘା—ପରାଗ ! (ଗ୍ଲୁଡରେ ଜାକି ଧରି)

ପରାଗ—(ଗ୍ଲୁଡରେ ଲେଟିଯାଇ) ନାମ୍ନି !

ମିସ୍ ମେଘା—ତମର ଆଜି କ'ଣ ହୋଇଛି ?

ପରାଗ—ନା, କହ ତୋର ଆଜି କ'ଣ ହୋଇଛି ?

ମିସ୍ ମେଘା—ହଉ, ହେଲା । ତୋର ଆଜି କ'ଣ ହୋଇଛି ?

ପରାଗ—କଥାଟିଏ କହିବ । କାହାକୁ ତୁ କହିବୁ ନାହିଁ !

ମିସ୍ ମେଘା—ନାମ୍ନିକୁ ତୋର ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ ?

ପରାଗ—(ଚିଠିଟି ବଢ଼ାଇଦେଇ) ଏଥିରେ କ'ଣ ଲେଖା ଅଛି, ପଢ଼ିଲୁ ।

ମିସ୍ ମେଘା—(ଚିଠି ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ) ଏ ବାସନାରେ ତ ଖଣ୍ଡ-ମଣ୍ଡଳ ମହକି ଉଠୁଛି ! (ଚିଠି ପଢ଼ିବାର ଅଭିନୟ କରୁ କରୁ—ଚମକି ପଡ଼ି) ପରାଗ, ତୁ ଏ ଚିଠି କେଉଁଠୁ ପାଇଲୁ ?

ପରାଗ—ତାଙ୍କ କୋଟ୍ ପକେଟରୁ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କାହା ଚିଠି ନାମ୍ନି ?

ମିସ୍ ମେଘା—ସେମିତି କାହି ନୁହେଁ ଯେ········· ।

ପରାଗ—ସେ ଚିଠି କିଏ ଦେଇଛି ?

ମିସ୍ ମେଘା—ନା, ରତିବାବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ପରାଗ—କାହାକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ?

ମିସ୍ ମେଘା—କାହି ଧରି ହେଉନି ଲେଖାରୁ ।

ପରାଗ—ସତ କହ, ନାମ୍ନି !

ମିସ୍ ମେରୀ—ନାନୀକୁ ତୋର ବିଶ୍ୱାସ କରୁନୁ ?

ପରାଗ—ଚିଠି ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି, ଚିଠି ମହକୁଛି ! ଚିଠି ପଢ଼ି ତୁ ଚମକି ଉଠିଲୁ ! କପଟ ରଖି କହୁଛୁ ?

ମିସ୍ ମେରୀ—କପଟ ରଖିବି କ'ଣ ଲୋ ? ନାଁଟା ସିନା ଲେଖା ନାହିଁ, କଥାଟା ଧରି ହେଇ ଯାଉଛି ।

ପରାଗ—ଚିଠିଟା ସିନା ପଢ଼ି ପାରୁନ—ଆଖି ଫୁଟି ଯାଇଛି ? କାନ ତ ଅଛି । ନାନୀ ଲୋ ! ଚିଠିଟା ପଢ଼ିଦେ, ଥରେ ଶୁଣେ ।

(ଏତିକିବେଳେ ଡାକପିଅନ ସାଇକେଲ ଘଣ୍ଟି ଟିଣ୍ ଟିଣ୍ କରି ଡାକିଲା, ବାବୁ ଚିଠି—ଚିଠି ନିଅ ବାବୁ ! ମିସ୍ ମେରୀ ପ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ଚିଠିହାତରେ ପୁନଃପ୍ରବେଶ । ଚିଠିଟି ଗୋଲାପି ଲଫାପାରେ ମୁଦା ହୋଇଥାଏ ।)

ମିସ୍ ମେରୀ—ଚିଠିଟି ରଖିଥା । ରତିବାବୁ ଆସିଲେ ଦେବୁ ।

ପରାଗ—ଚିଠିଟା ପଢ଼ି ଦେ ନାନୀ !

ମିସ୍ ମେରୀ—ମୋ ରାଣ ପକା—ବ୍ୟସ୍ତ ହେବୁନି । ସେ କଣ୍ଟି ନୁହେଁ । ନାନୀ ତୋର ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବ । କଥା ମାନିଲେ ହେଲା ।

ପରାଗ—କରମରେ ଯାହା ଅଛି, କିଏ ଏଡ଼ି ପାରିବ ଲୋ ନାନୀ ?

ମିସ୍ ମେରୀ—ରତିକାନ୍ତବାବୁ ଏମିତି ଲୋକ ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା ? ବାହାରକୁ ଚକ୍‌କଣ ଗୃକ୍‌କଣ—ଭଦ୍ରଲୋକ !

ପରାଗ—ନାନୀ !

ମିସ୍ ମେରୀ—କେଉଁ ପାଣି କୁଆଡ଼ିକି ଯାଉଛି ଲକ୍ଷ୍ୟକର । ପୁରୁଷ ଜାତି—ଭଅଁର ଜାତି । ଆରମ୍ଭରୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ରେକ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଲୋ ପରାଗ !

ପରାଗ—ଚିଠିରେ କ'ଣ ଲେଖାଅଛୁ ନାନୀ ?

ମିସ୍ ମେରୀ—କିଛୁ ଅନୁମାନ କରିପାରୁନୁ ?

ପରାଗ—ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁନି ନାନୀ, ସେ ଲମ୍ପଟ !

ମିସ୍ ମେରୀ—ସେ ବିଶ୍ୱାସ ତୋର ଅଭୁଟ ରହୁ ଲୋ ପରାଗ !

ପରାଗ—ଏମିତି ବିଶ୍ୱାସ କରି ମୋର କ'ଣ ସର୍ବନାଶ ଘଟେଇବି ? ଚିଠିଟା ପଢ଼ୁ ।

ମିସ୍ ମେରୀ—(ଚିଠି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ)

ପ୍ରାଣର ଡ୍ୟାସ୍,

ମୁଁ ବିବାହିତ ବୋଲି ତମେ ସନ୍ଦେହ କରୁଛ ! ମୋର ବିବାହ ଗୋଟାଏ ଏକ୍‌ସିଡ଼େଣ୍ଟ୍—ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଘଟଣା । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ମୋର ଦରିଦ୍ରତା ଓ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଆକାଂକ୍ଷା ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ । ମୋର ଶ୍ୱଶୁର ଘର ପରିବାରର ଅଦମିକା ଆଉ ପରାଗ ପରି ସହଧର୍ମିଣୀ ପାଇ ମୋପରି ଜଣେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକର ଜୀବନ କ'ଣ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଚାହିଁ ? ତୁମେ ମୋର ସହପାଠୀ—ସୁଶିକ୍ଷିତା । ମୋର ମନର ବେଦନା ବୁଝି ପାରିବ ବୋଲି ତମକୁ ସବୁ କହୁଛି । ଗତ ଚିଠିଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁ କଥା ଲେଖି ଦେଇଛି । ତମେ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଯାଉଛ !

ସମାଜ ଏତେ ଦୂର ଗତି କଲାଣି ଯେ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ତମେ ଖିରସ୍ତାନ ବୋଲି ଆମର ହୃଦୟବନ୍ଧନକୁ କେହି ଆଘାତ ଦେଇ ପାରେନା । ସମାଜରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତମେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତା । ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ନଥିଲେ

ମଧ୍ୟ ଅମାପ ଅର୍ଥ ଅଛି । ଲୌକିକ ବିବାହ ବନ୍ଧନ କ'ଣ ମୋତେ ତୁମଠାରୁ ଅଲଗା ରଖିପାରେ ?

ତମେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଅ । ମୁଁ ତମକୁ ସୁଖୀ କରାଇବା ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେବି ।

ମୁଁ ତମକୁ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଭୁଲି ପାରୁନି । ତମେ ଭୁଲିଯିବ ?

ଶୃତକପରି ତମ ଚିଠିକୁ ଅନାଇ ରହିଲି । ଇତି ।

ତମର

—ରତିକାନ୍ତ—

ପରାଗ—ନାନୀ !

ମିସ୍ ମେରୀ—ଏଇ ତ ଆରମ୍ଭ । ସବୁ ସୁଧୁରିଯିବ ପରାଗ, ସବୁ ସୁଧୁରିଯିବ ! ଆଉ ଚିଠିଟା ଦେଖି ! (ଲଫାପା ଖୋଲି ଚିରିଦେବା ବେଳକୁ ଗୋଲାପି କାଗଜ ସହିତ ଗୋଲାପ ଫୁଲଟିଏ ଲଫାପାରୁ ଗଳିପଡ଼ିଲା) । ମୋ ଅନୁମାନଟା ଠିକ୍ ଲେ ପରାଗ ! ରତିବାବୁଙ୍କ ଡ୍ୟାସ୍ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି !

ପରାଗ—ମୋତେ ସେଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ଶୁଣାନା ନାନୀ !

(ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଲୋଟି ପଡ଼ିଲେ)

ମିସ୍ ମେରୀ—ତୋର ଶୁଣିବା ପାଇଁ ରତିବାବୁଙ୍କ ଚିଠିଟା ଖୋଲି ଦେଇଛି । ଶୁଣ । ତୁ ନଶୁଣିଲେ ଆଉ କିଏ ଶୁଣିଲେ ଲାଭ କ'ଣ ?

ପରାଗ—ଟିକିଏ ବିଷ ଗୋଳି ମୋ ପାଟିରେ ଦେଇପାରିବୁ ନାନୀ ?

ମିସ୍ ମେଷ୍ଟା—ଆରମ୍ଭରୁ କହୁଛୁ । ଜବାବ ଦେଉଛୁ । ଅଧୀର ହେଲେ ତୋର ତ୍ରୁଟି ଲୋ ! ଶୁଣ, ନାର୍ଲ୍ଲଙ୍ଗ କ'ଣ ଲେଖିଛୁ ।

ପର୍ବାଗ—ହଁ ପଢ଼, ପଢ଼ । ମୁଁ ଅନ୍ଧ ବୋଲି ଦିନ ଦିପହରେ ମୋରି ଆଖି ଆଗରେ ତାଙ୍କର ଏ ନାଟ । ପଢ଼ ନାନ୍ନା ! ମୁଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ । ବାପ ମା' ଶରଧାରେ ବଢ଼େଇଥିଲେ ଜୀବନସାକ ଲୁହ ଗଡ଼େଇବ ବୋଲି । ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରେମ-ଚିଠି ମୁଁ ପଢ଼ିପାରିଲି ନାହିଁ । ହେଲେ, ସେ ଲେଖିବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କେତେ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ଲେଖିବେ ତ ନିଶ୍ଚୟ—ମୋର ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସିନା ପଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ—ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗର ପଢ଼ିଲା ଝିଅ ସେ ଚିଠି ପଢ଼ନ୍ତୁ । ସେ ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ । ସେ ଲେଖନ୍ତୁ । ମୁଁ ଏଥର ସୁଖୀ ହେବ । ତାଙ୍କ ପ୍ରେମଚିଠି ପଢ଼ି ମୁଁ ସୁଖୀ ହେବ ।

ମିସ୍ ମେଷ୍ଟା—ତୁ ପାଗଳୀଙ୍କପରି ଏ କ'ଣ ହଉଛୁ ?

ପର୍ବାଗ—ପାଗଳୀ ନହୋଇ ପାରିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ କ'ଣ ସ୍ୱାମୀର ଅନ୍ୟ ଝିଅକୁ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ପ୍ରେମଚିଠି ଶୁଣିପାରେ ?

ମିସ୍ ମେଷ୍ଟା—ମୁଁ ତେବେ ଯାଉଛୁ ଆଜ !

ପର୍ବାଗ—ଯିବୁ ଯେ—ମୁଁ କ'ଣ ତୋତେ ଅଟକେଇ ପାରିବ ? ନିଜ ସ୍ୱାମୀକି ଯେ ଅଟକେଇ ପାରୁନି, ସେ ତୋ ମନକୁ ଅଟକେଇ ରଖିବ କିମିତି ? ଯିବୁ ତ, ଗଲା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଚିଠିଟା ପଢ଼ିଦେଇ ଯା ।

ମିସ୍ ମେଷ୍ଟା—ମୁଁ ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବି ଲୋ ! ଟିକେଁ ଶୋଇ ସବୁ କଥା ଠଉର କର । ସେ ଝିଅର ମାନମହତ ଦକାଡ଼ା

କରିଦେବ । ଏ ଚିଠି ହେବ ତୋର ଅସ୍ତ୍ର । ସମସ୍ତେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଯିବେ ।

ପରାଗ—ପଢ଼, ସେ କ'ଣ ଲେଖିଛି !

ମିସ୍ ମେଘ—ମନ ଠିକ୍ କଲୁ ? ଛାତି ଦପ୍ ଦପ୍ କରୁନି ତ ? ଶୁଣ !

ଶ୍ରୀଚରଣକମଳେଷୁ,

ଆପଣ ଥରକୁଥର କଷ୍ଟ ଦେଉଛନ୍ତି, ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ତ ! ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲିଣି । ଶୁଣିଲି, ପରାଗ ଭାରି ସୁନ୍ଦରୀ । ସୁନାର ପ୍ରତିମାଟିଏ । ତା ତୁଳନାରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଅସୁନ୍ଦରୀ । ଆପଣ ସେ କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ହଁ, ତା' ବି ସତ । ସୁନାରେ ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀଟିର ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରି ତା ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରେମ କରି ହେବନି । ଘରସଂସାର କରି ହେବନି । ମୁଁ ଏଥିରେ ଏକମତ । ଏଇଟା ସିନା ଉପମା-ଉପମେୟ । ପରାଗ ତ ମଣିଷ । ସେ ତ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ ! ପାଠ ପଢ଼ିନି, ପାଠ ପଢ଼ୁନି । ଆପଣ ତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଯେବେ ପାଠ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରେ, ବୁଦ୍ଧି-ବୃତ୍ତି ଯେବେ ଆସିଯାଏ, ଆପଣ କ'ଣ ଏଣେ ଅନେଇବେ ?

ପୁରୁଷ ପ୍ରକୃତି, ଯାହା ଜାଣେ, ସନ୍ଦେହ କରିବା କଥା । ଆପଣଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ମନ ଅଥୟ ହୁଏ । ଆପଣ ନିଷ୍ଠୁର । ମୋତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ବୋଲି ଯାହା ଲେଖି ନାହାନ୍ତି—ସେ ଖାଲି ଛଳନା । ଦୁଇ ହପ୍ତା ହେଲା ଚିଠି ନପାଇ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ । ଥରେ କେବେ ଆସନ୍ତୁ । ପରାଗ ଦେବୀ କ'ଣ ଛୁଟି ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ? କାମର ବାହାନା ଦେଖାଇ ଥରେ ଆସ ।

ନିର୍ଜନରେ ତମକୁ ଦେଖିଲେ ଅନେକ କଥା କହିବାକୁ ମନେ ହୁଏ। କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କିଛି କହି ପାରେନା, ଜାଣ ?

ଭଲ ପାଇବା ରୋଗ ଗ୍ରାସ କଲେ ମଣିଷ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ ।

କେବେ ଆସିବ ? ଚିଠି ଦବ ନାହିଁ ? ଏମିତି ଜାଳି ପୋଡ଼ି ମାରିବ ? । ଇତି ।

ତମର
ସେବିକା ।

ମିସ୍ ମେରୀ—ଖଣ୍ଡେ ଲଫାପା ଦେଲୁ ! କ'ଣ ବକ ବକ କରି ଅନେଇଛୁ ? ଚିଠିଟା ରତିବାବୁ ପାଇବା ଦରକାର ।

ପରାଗ—ମୁଁ ବୁଝିଛୁଟି ନାନୀ !

ମିସ୍ ମେରୀ—ଚଞ୍ଚଳ ଲଫାପାଟେ ଦେ । ଚିଠି ପାଇ ଚିଠି ସେ ଦେଲେ, ଡାକଘରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ସେ ଚିଠି ପଢ଼ି ତାର ନକଲ ରଖି ଚିଠିଟି ପଠାଇଦେବା ।

ପରାଗ—(ଉଠିଯାଇ ଗୋଟିଏ ସୁଟ୍‌କେଶ୍‌ରୁ ଲଫାପାଟିଏ ଦେଲେ) ।

ମିସ୍ ମେରୀ—(ଲଫାପାରେ ଚିଠିଟି ଭରିଦେଇ ବନ୍ଦ କରି ଲଫାପା ଉପରେ ରତିକାନ୍ତଙ୍କ ଠିକଣା ଲେଖିଦେଲେ । ପୁରୁଣା ଚିଠିର ଷ୍ଟାମ୍ପ ଉଠାଇ ମାରିଦେଲେ) । ଚିଠି ଆମେ ପଢ଼ିଛେ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଗୃହକରକୁ ଏ ଚିଠି ଦେବୁ ଆଉ କହିବୁ—ରତିବାବୁ ଆସିଲେ ଦେଇଦେବ । ମୁଁ ଯାଉଛି । ଆଜି କଲିକତା ଯାଉଛି । ଆଠଦିନ ପରେ ଦେଖା ।

ପରାଗ—ନାନୀ !

ମିସ୍ ମେଗ୍ରା—ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ । ଆଠ ଦିନ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଆସିପାରେ ଓ ଯାଇପାରେ । ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ କରି ଦେଉଛି । ଆ, ମୋ ରାଣୀ, ମନ କଷ୍ଟ କର ନାହିଁ । ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବି ।

(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପରାଗ—(ଲଫାପାଟି ହାତରେ ଧରିଥିଲା । ଆଖିରୁ ଦୁଇଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଧୀରକଣ୍ଠରେ ଡାକିଲା) ହରି !

(ହରି ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ହାତରେ ଗ୍ରୁଚ୍, ସିଲଟ୍, ଖଡ଼ି, 'କୁନି ବହି')

ହରିଆ—ଦେଈ ! ତମେ କାନ୍ଦୁଛ ?

ପରାଗ—ଏ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଇଦେବୁ, ରଖିଥା ।

ହରିଆ—(ଚିଠିଟି ହାତରେ ଧରି) ତମର କ'ଣ ହେଇଛି ଦେଈ !

ପରାଗ—ତୁ କେଉଁଠିକି ବାହାରିଛୁ ହରି ?

ହରିଆ—ଗାଁ ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ନାଇଟ୍ ସ୍କୁଲ ହେଇଛି । ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ସଭିଏଁ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ାକ ଆମର ତ କିଛି କାମରେ ଆସିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ହେଲେ ଦେଇଦେବି ।

(ଚାଲି ଯାଉଥିଲା)

ପରାଗ—ହରି !

ହରିଆ—(ଫେରିପଡ଼ି) ଦେଈ !

ପରାଗ—ସେଗୁଡ଼ାକ ଆମର ଦରକାର ଅଛି ।

ହରିଆ—ଅକାରଣେ ପୋଡ଼ିଦେବ କାହିଁକି ଦେଈ ? ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଲେ ଧରମ ହବ ।

ପରାଗ—ମୁଁ ପଢ଼ିବ ହରି !

ହରି—ଆଖି ଖରାପ ହୋଇଯିବ ଦେଈ ! ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧବ । ସାଆନ୍ତାଣୀ ମୋ ଉପରେ ରାଗିବେ ।

ପରାଗ—ଆଉ ଜମିଦାରୀ ନାହିଁ ରେ ହରି ! ଦ'ଅକ୍ଷର ନ ପଢ଼ିଲେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯିବ ।

ହରି—ବାବୁ ଶୁଣିଲେ କେଡ଼େ ଖୁସି ହେବେ ! ବାବୁ ! ବାବୁ !
(ପଳାଇ ଯାଉଥିଲା)

ପରାଗ—ହରି, ଶୁଣ୍ ହରି ! (ହରି ଫେରି ଆସିଲା)

ହରି—ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଖବର ପାଇଲେ ବାବୁ ମୋର ଭାରି ଖୁସି ହେବେ ।

ପରାଗ—ବାବୁ ଖୁସି ହେବେ ?
(ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରିପଡ଼ିଲା)

ହରି—ତମେ ନ ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । ବାବୁଙ୍କୁ ବୁଝେଇଦେବି । ତମେ କାନ୍ଦୁଛ କାହିଁକି ?

ପରାଗ—ଏ ଲୁହ କେବେ ବନ୍ଦ ହେବ କେଜାଣି ରେ ହରି !

ହରି—ଦେଈ !

ପରାଗ—ତୋତେ ଜଗନ୍ନାଥ ରାଣ । ବାବୁଙ୍କୁ ଏ କଥା କହିବୁ ନାହିଁ । ମା' ନଜାଣିଲେ ଭଲ । ହଁ, ବାବୁ ଯେଉଁ ଚିଠି ଡାକରେ ପକାଇବାକୁ ଦେବେ—ମୋତେ ଦେଖାଇ କରି ନବୁ ।

ହରି—ହଉ ଦେଈ !

ପରାଗ—ମୋ କଥା ମାନ, ତୋତେ ବହୁତ ଟଙ୍କା ଦେବ ।

ହରି—ହଁ ଦେଉଛି, ଯାତ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଦି'ପଇସା ମିଳିଲେ·········

ପରାଗ—ଯା, ବାବୁଙ୍କୁ ଚିଠିଟା ଦେଇଦବୁ । ଆଉ ମନେ ରଖିଥା—
ଯେଉଁ ଚିଠି ସେ ଦେବେ, ଯେପରି ମୁଁ ପାଏ ।

ହରି—ହଁ ଦେଉଛି, ଥରେ ଫେରି କହିଲି ।

(ହରିର ପ୍ରସ୍ଥାନ)

(ପରାଗ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଆଗରେ ରଖି ସିଲଟରେ ଲେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା:—କଟକ—ସହର—ରବର—ଗଉଡ଼—ମଟର—ଠକଠକ—)

(ପ୍ରବେଶ କଲେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ପରାଗବୋଉ)

ପରାଗବୋଉ—କଲେ କ'ଣ ଠକଠକ କରୁଛୁ ? ମୁଁ ପରା ଚୁଲିରେ ଜାଳିଦେବାକୁ ଏଗୁଡ଼ାକ ଦେଇଥିଲି । ଆଖିକୁ ଫୁଟେଇବୁ ! ଦିନକୁ ଦିନ ତ ଶୁଖିଗଲୁଣି । ମନା କଲି ଏ ଚୁଲି ପାଠ ଦରକାର ନାହିଁ ।

ପରାଗ—ତୁ ମୋତେ ଆଉ ଜାଳି ପୋଡ଼ି ମାରେନା । ଚାଲି ଯା ଏଠୁ କହୁଛି !

ପରାଗବୋଉ—କଲେ କ'ଣ ହେଲା ?

ପରାଗ—ହବ କ'ଣ ? ପିଲାଦିନେ ଯେଉଁ ଶରଧାଗୁଡ଼ାକ କରୁଥିଲୁ !

ପରାଗବୋଉ—କ'ଣ ଅରଜ ନାହିଁ ତୋ ନନା, ତୋ ପାଇଁ ରଖି ଯାଇନ·········

ପରାଗ—(ବୋଉମୁହଁକୁ କଣ୍ଟ ସମସ୍ତ ଅନାଇ) ସବୁ ଥାଇ ନିଜ ସୁନା ଯେବେ ଭେଣ୍ଡି ହୁଏ·········

ପବାଗବୋଉ—ହିଁଅ !

ପବାଗ—ତୁ ଯାଆ ବୋଉ ! ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଆଖି ଖରାପ ହୁଏନା । ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ ନାହିଁ । ଅଳସୁଆ ଗପ, ପରଚର୍ଚ୍ଚା ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ କରେ । ପରଘର କଳିଆ ନିଜ ଘରକୁ ଆଣେ । ତୁ ଯା' ବୋଉ, ମୁଁ ପଢ଼ିବି । ଦଶବରଷ ପାଠକୁ ବରଷ-କରେ ସାରିବି । ତୁ ଯା' !

ପବାଗବୋଉ—ଏ କ'ଣ ପଢ଼ିବା ବେଳ ? ତୁ ପରା ସକାଳ ପହରୁ ଖାଇନୁ ?

ପବାଗ—ବରଷେ କାଳ ପଢ଼ିବାକୁ ବେଳ ମିଳୁ ବୋଉ ! ଖୁଆଇ ଖୁଆଇ ଏଣ୍ଡୁଟିଏ କଲୁ । ପଢ଼ିବାକୁ ଦିନୁଟିଏ ହେଲେ ଜିଦ୍ ଧରୁନ । ମୁଁ ଆଜି ଜିଦ୍ ଧରିଛି ପଢ଼ିବି । ଚାଲିଯାଆ ଏଠୁ !

ପବାଗବୋଉ—ଏଇଠିକି ଖାଇବାକୁ ଆଣୁଛି । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

(ଦୂରରେ ପାଟି କଲେ ରତିକାନ୍ତ—ହରି ! ହରି ! ତାଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ପବାଗ ସ୍ଲେଟ୍, ଖାତା, ବହି ମେଜ ତଳେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇ ଶୋଇ ରହିଲେ । ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି ରତିକାନ୍ତ)

ରତିକାନ୍ତ—ପବାଗ ! ଖଣ୍ଡେ ଲଫାପା ଚିଠି ମୋ କୋଟ ପକେଟରୁ କିଏ ନେଇଛି ?

ପବାଗ—ଲଫାପା ଚିଠି ? କାହିଁ, ମୁଁ ତ ଦେଖିନ !

ରତିକାନ୍ତ—ମଣିଷକୁ ଟିକିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଦେବେନାହିଁ ଏଠି ।

ପବାଗ—ଲଫାପା ଚିଠିଟା କିଏ ଦେଇଥିଲା ? ଚିଠି ପଢ଼ା ସରିଛି ତ !

ରତିକାନ୍ତ—ତମ ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି । ଚିଠିଟା ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି ।

ପରାଗ—ଚିଠିଟା ହଜିଗଲା ତ, ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ? ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖି ଦେଉନା ।

ରତିକାନ୍ତ—ତମର ପରାମର୍ଶ ମୁଁ ଲୋଡ଼ୁନି ତ ! ମୁଁ ପଚାରୁଛି, ତମେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଦେଖିଛକି ?

ପରାଗ—ଗୋଲାପି ଲଫାପାରେ ଖଣ୍ଡେ କ'ଣ ଚିଠି ଆସିବାର ଦେଖିଛି । ହରିଆ ହାତରେ ପଠେଇ ଦେଇଛି ।

ରତିକାନ୍ତ—(ନିଜ ପକେଟରେ ଗୋଲାପି ରଙ୍ଗ ଲଫାପାରେ ଆସିଥିବା ଚିଠିଖଣ୍ଡି ଯତ୍ନରେ ଅଛି କି ନାହିଁ ଦେଖିନେଇ) ସେ ଚିଠି କଥା ପଚାରୁନି । ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖିଥିଲି । ହରି ! ହରି ! (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପରାଗ—(ପୁନଶ୍ଚ ସିଲଟ, ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଗ୍ରନ୍ଥ, ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ବହି ନେଇ—ପୂର୍ବପରି ଲେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ଧବଳ ଠଗର—ଜଳ ବରଷଇ—ରଇତ ଚଷଇ ।")

(ପ୍ରବେଶ କରଛି ହରି)

ହରି—ଦେଈ, ବାବୁଙ୍କ ଚିଠିଖଣ୍ଡେ ଦେଖିଛକି ?

ପରାଗ—ବାବୁ ତ ବୁଝି ଗଲେ । ଆଉ ତୁ ବୁଝିବାକୁ ଆସିଛୁ କାହିଁକି ?

ହରି—(ସିଲଟକୁ ଅନେଇ) ବାଃ ମୋ ଦେଈର ତ ସୁନାପରି ଅକ୍ଷର । ଆପେ ଆପେ ପଢ଼ି ଯାଉଛ ! ମୁଁ, ଦେଈ ! ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନେଇଦେବ—ଆଉ ବେଶୀ ପାଠ ହେଇଗଲା ବେଳକୁ ସେ ଯେଉଁ ମିସ୍ ମେଘ ଦେଈ ନୁହେଁ—ଖରାବେଳେ ଘଣ୍ଟାଏ ଲେଖାଁ ଦେଖେଇଦେବେ—ଆଉ ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଯେତେବେଳେ ପାଇବ ନାହିଁ, ମୋ ବାରିଷ୍ଟର ବାବୁ ଅଛି ।

ପରାଗ—ବଦ୍‌ମାସ୍ ! ଯା ଏଠୁ ।

(ଅନ୍ତରାଳରୁ ଡାକ ହେଲା—ହରି !)

ହରି—ଯାଉଛି ବାବୁ !

ପରାଗ—(ସେ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ବ୍ଲାଉଜ୍ ତଳେ ଗୁଞ୍ଜି ଭିତରେ ସାଇତି ରଖି—ତକିଆଟାକୁ ଗୁଞ୍ଜି ଉପରେ ଆଉଜେଇ—ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ:—କଟକ ନଗର—ଧବଳ ଟଗର—ଜଳ ବରଷଇ—ରସୂତ ଚଷଇ—ଭାଇ—ଗାଈ !)

—ପଟପରିବର୍ତ୍ତନ—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ—ଅଳିନ୍ଦ

(ମିସ୍ ମେଘା ଓ ରତିକାନ୍ତ କଥା ହେଉ ହେଉ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରତିକାନ୍ତ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ଇଂରେଜୀ କାଗଜ ଆଉ ଗୋଲାପି ରଙ୍ଗର ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ । ମେଘା ହାତରେ ଲେଦର ବ୍ୟାଗ୍, ପ୍ରଫେସର ଧଳଙ୍କ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଲିଖିତ "ଆମ ସ୍ୱାଧୀନ ସଂସାର", "ଠେଙ୍କା ସୁନାର ସଂସାର" ବହି ଦୁଇଖଣ୍ଡି)

ରତିକାନ୍ତ—ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନାର ସଫଳତା ପାଇଁ କୃଷି ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା । ଆଉ କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କୃଷୀ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରିମାଣରେ କେତେ ଜମି ରଖି ପାରିବ, ରାଷ୍ଟ୍ର ତୁରନ୍ତ ତାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଦେବା ଉଚିତ ।

ମିସ୍ ମେଘା—ଜନତାର ଜଡ଼ତା ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସାକ୍ଷର ହେବା ଦରକାର ।

ରତିକାନ୍ତ—ପେଟପାଇଁ ଦାନା ଗଣ୍ଡାକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନହେବାଯାଏ ଲୋକ ସାକ୍ଷର ହେବା ପାଇଁ ମନ ବଳେଇବେ କେତେଜଣ ?

ମିସ୍ ମେରୀ—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏକମତ ନୁହେଁ । ଦେଖନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ କଥା—ଫରାଗର କ'ଣ ଅଭାବ ଅଛି ?

ରତିକାନ୍ତ—ମନଟି ଦରକାର । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାମ ପାଇଁ ମନ ଦରକାର । କେବଳ ସୁସ୍ଥ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ମନ ଗଢ଼ି ଉଠିବାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦିଏ ।

ମିସ୍ ମେରୀ—ଆପଣ କ'ଣ ଭାବନ୍ତି "ସିଲିଙ୍ଗ" ଅର୍ଥାତ୍ କୃଷିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରିମାଣ ଜମି ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲେ କୃଷିର ଉନ୍ନତି ଘଟିବ ? ଅସମ୍ଭବ !

ରତିକାନ୍ତ—ମୁଁ କହୁଛି, କୃଷୀକୁ ଏ ବାତାବରଣ ନିଶ୍ଚୟ ଉତ୍ସାହ ଦେବ । ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା ମାନେ ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ବୋଲି ଆମ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଯେପରି ଭୁଲ ବୁଝିଛନ୍ତି, ସେହିପରି "ସିଲିଙ୍ଗ" ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ କୃଷିର ଉନ୍ନତି ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଭାବିବା ଭୁଲ ।

ମିସ୍ ମେରୀ—ଆପଣ କ'ଣ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଏକମତ ହେବେ ନାହିଁ, ଯଦି ମୁଁ କୁହେ ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ହେଉଛି ସାକ୍ଷର ହେବା ।

ରତିକାନ୍ତ—ସାକ୍ଷର ହେବା ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ପାହାଚ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଲୋକଙ୍କର ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆନଗଲେ ଆପଣଙ୍କ ଯୋଜନା ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନାରେ ଥିବା କର୍ମସୂଚୀବୃନ୍ଦ କୃଷି, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସହଯୋଗ ପ୍ରଭୃତି

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗର ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ପରିସ୍ଥିତି ଓ କୃଷୀର ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି କଲାପରେ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।

ମିସ୍ ମେଘ୍—ଏଇଟା ନିର୍ଦ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ଯେ କୃଷିର ଉନ୍ନତି ନ ଘଟିଲେ ଭାରତରେ କୌଣସି ଯୋଜନା ସଫଳ ହେବ ନାହିଁ ।

ରତିକାନ୍ତ—ତୁମେ ଶୁଣିଛ ମିସ୍ ମେଘ୍ ! ଟୋକିଓ ସହରର ୪୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ହୁଇନୋ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କୃଷକ ପରିବାର । ଜମି ବୋଲି ୪ ଏକର । କିନ୍ତୁ କୃଷକର ବାର୍ଷିକ ଆଦାୟ ୧୮ ହଜାର ଟଙ୍କା !

ମିସ୍ ମେଘ୍—ନଦେଖିଲା ଯାଏ ଉଛି ଫାଣ୍ଡା ।

ରତିକାନ୍ତ—ଆମ ଦେଶର କେତେକ କୃଷକ ଆଖିରେ ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ କୃଷକର ଗୋଟିଏ ଜିପ୍ ଗାଡ଼ି ଅଛି । ରେଡ଼ିଓ । ଦୁଇ ମହଲା କୋଠା ।

ମିସ୍ ମେଘ୍—ଏକବାର ଅସମ୍ଭବ ମନେ ହେଉଛି ।

ରତିକାନ୍ତ—ସେ ଦେଶର କୃଷକ ଗାଁଗଣ୍ଡାରେ ବସା ନବାନ୍ଧି କୃଷି-ଜମିରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହେ । ଆମ ଗାଁରେ ଆମେ ଘର କରି ରହି ବାଡ଼ିଆବାଡ଼ି, କଳିକଜିଆରେ ରତଥିବା ବେଳେ ସେ ଦେଶର କୃଷକପତ୍ନୀ ବରଷକ ବାରମାସ ଘରକାମ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱାମୀ, ପୁଅକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ କୃଷୀ କଥା କହିଲି, ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ୩ଟି ଗାଈ ରଖିଛି । ତାର ଯତ୍ନ ନଏ । ଦୈନିକ ପରିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇ ୬୦ ପାଉଣ୍ଡ ଦୁଧ ବିକ୍ରି କରେ । ଆଉ ଘରର ଆବର୍ଜନାକୁ ସାଇତି ଖତଖାତରେ ଖତ ତିଆରି କରାଏ ।

ମିସ୍ ମେଘ୍ନା—୬° ପାଉଣ୍ଡ ଦୁଧ ବର୍ଦ୍ଧି କର କ'ଣ ଗୋଟିଏ କୃଷୀ ପରିବାର ୪ ଏକର ଜମିରେ ୧୮ ହଜାର ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିପାରେ ?

ରତିକାନ୍ତ—କୃଷୀ ତାର ଚାରି ଏକର ଫାରମରେ ୧°° କୁକୁଡ଼ା ରଖିଛି । ଦୈନିକ ୫° ଅଣ୍ଡା ବର୍ଦ୍ଧି କରେ । ଫାରମର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ୨° ଘୁଷୁରି ରଖିଛି । ବର୍ଷକୁ ୪°।୫° ଘୁଷୁରି ବର୍ଦ୍ଧି କରେ । ଘର ତିଅ, ପନିପରିବା ଚାଷ ପାଇଁ ଛୋଟ ବଗିଚାଟିଏ ଘରକୁ ଲାଗି ଅଛି, ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଗୁହାଳ, ଆଉ ଗୋଟିଏ କୋଣରେ କୁକୁଡ଼ା ଘର ଓ ଅନ୍ୟ କୋଣରେ ଘୁଷୁରି ରଖା ଯାଇଅଛି । ସମୁଦାୟ ଜମିରୁ ଏ ବାବଦ୍ ଏକ ଏକର ଯାଇ ବାକି ୩ ଏକର ଜମିରେ ଧାନଚାଷ କରେ ।

ମିସ୍ ମେଘ୍ନା—ତିନି ଏକର ଜମିରୁ କେତେ ଧାନ ହେଉଥିବ ?

ରତିକାନ୍ତ—ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବ, ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସମୁଦାୟ ଧାନଖିଆ ଯାଇ ବାର୍ଷିକ ସରକାରଙ୍କୁ ୬°।୭° ହଜାର ପାଉଣ୍ଡ ଧାନ ବିକ୍ରି କରେ ।

ମିସ୍ ମେଘ୍ନା—କ'ଣ କହିଲେ ?

ରତିକାନ୍ତ—ଆମ ଦେଶରେ ଭଲ ଫସଲ ହେଲେ, ହୁଏତ ତିନି ଏକର ଜମିରୁ ୨୪ ହଜାର ପାଉଣ୍ଡ ମୋଟ ଧାନ ଅମଳ ମିଳନ୍ତା ।

ମିସ୍ ମେଘ୍ନା—ଆମ ଦେଶରେ ତ ଜାପାନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଧାନ ଚାଷ କରାଗଲାଣି ।

ରତିକାନ୍ତ—ଜାପାନୀ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଧାନଚାଷ ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଛି । ବ୍ଲକ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଚାକରୀ ରଖିବା ପାଇଁ ଚାଷୀ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଚାଷ କରୁଛି ।

ମିସ୍ ମେହେରା—ଠିକ୍ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ କଥା ବୁଝି ପାରୁନି ।

ରତିକାନ୍ତ—ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଚାଷର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଚାଷୀ ଗାଁଗଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି ନିଜ ଚାଷଜମିରେ ବସା ବାନ୍ଧୁ । ୨ୟତରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଦର୍ଶ ଗୃହିଣୀ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗାଈ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଖତଗାତ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖାଯାଉ । ଏହା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଗାଁଗହଳରେ ଅବାଞ୍ଛିତ କଳିଆ ଗୋଳ ତୁଟିଯିବ—ଆଇଡ଼ଲ୍ (ଅଳସୁଆ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଗୁଡ଼ିକ ଆଇଡ଼ିଏଲ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦର୍ଶ ଗୃହିଣୀ ହୋଇ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତି ଘଟାଇବେ ।

ମିସ୍ ମେହେରା—ଆମେ ପଲ୍ଲୀସମାଜରେ ଏମିତି ଭାବରେ ମିଶିଲୁଣି ଯେ ଗାଁଗଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି ଲୋକେ କ'ଣ ଚାଷଜମିରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହିବେ ?

ରତିକାନ୍ତ—ପୁରୁଣା ପଲ୍ଲୀସମାଜ ନ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଆମର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଅନ୍ଧକାର । ମୁଁ ଠିକ୍ କରିଛି, ଆସନ୍ତା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ବେଳକୁ ଜାପାନ ଯାଇ ସେ ଚାଷୀ ସଙ୍ଗରେ କିଛିଦିନ କଟାଇ ଆସିବି । ସେ ଚାଷୀର ଜୀବନପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁଭୂତି ନେଇ ଚାଷଜମିରେ ଯାଇ ମୁଁ ବସା ବାନ୍ଧିବି ।

ମିସ୍ ମେହେରା—ଆପଣ ତେବେ ଜାପାନ ଯିବେ ?

ରତିକାନ୍ତ—ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ଯାଇ ପାରୁଛି କେତେବେଳେ ?

(ଏତିକିବେଳେ ପରାଗ ପଶିଆସୁଥିଲା ରଙ୍ଗମଞ୍ଚକୁ—ଫେରିଗଲା)

ମିସ୍ ମେଘ—ଅସୁବିଧା ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ ?

ରତିକାନ୍ତ—ଅସୁବିଧା କିଛି ନାହିଁ । ତେବେ ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି ପାଇବା ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା ହାକିମ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଧରାଧରି କରିବା ଦରକାର ।

ମିସ୍ ମେଘ—ଏତିକିବେଳୁ ଯୋଗାଡ଼ କରୁନାହାନ୍ତି ?

ରତିକାନ୍ତ—ଏଥିର ଭିତରେ କଟକ ଯାଇ ଆଠ ଦଶ ଦିନ ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି କରିବାକୁ ହେବ ।

ମିସ୍ ମେଘ—ତେବେ ଆପଣ କେବେ ଯାଉଛନ୍ତି ?

ରତିକାନ୍ତ—ଆଜି ମୋ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିଛି । ସେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଜାପାନ ଯିବାକୁ ମନ ବଳେଇଛନ୍ତି ।

(ପଦାରୁ ଜିପ୍ ଗାଡ଼ିର ହର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣାଗଲା । ହରି ନଫର ପସର ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଆସି)

ହରି—ବାବୁ, ଏସ୍. ଡ଼ି. ଓ. ସାହେବ !

(ଦ୍ରୁତଗତିରେ ରତିକାନ୍ତ ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ଲଫାପା ଚିଠିଟିଏ ହାତରୁ ଖସି ପଡ଼ିଛି ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ପରାଗ । ପରାଗ ଚିଠିଟି ଉଠାଇ ନେଇ ସେଥିରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ କାର୍ଡ଼ ସାଇଜର ଫଟୋ ଓ ଗୋଲାପି ରଙ୍ଗର ରାଇଟିଙ୍ଗ୍ ପ୍ୟାଡ଼ରେ ଲିଖିତ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରୁ କରୁ)

ପରାଗ—ତାଙ୍କ ସହିତ ଏ ଜାପାନ ଯାଉଛନ୍ତି ନାମି ?

ମିସ୍ ମେଘା—ତାଙ୍କ ସହିତ !

ପରାଗ—ବର୍ତ୍ତମାନ କହୁନଥିଲେ ତାଙ୍କର ଜଣେ କିଏ ବନ୍ଧୁ ବି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯିବେ ?

ମିସ୍ ମେଘା—ତୁ ତେବେ ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲୁ !

ପରାଗ—ଶୁଣୁଥିଲି କ'ଣ ? ଏଇ ଦେଖୁନା !

(ଫଟୋଟି ଦେଖାଇଦେଲା—ମିସ୍ ମେଘା ଫଟୋଟି ଜବରଦସ୍ତି ନେଇଯାଇ)

ମିସ୍ ମେଘା—ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛିଏ ତ !

ପରାଗ—ପଚିଶ ତିରିଶ ବର୍ଷ ହେବ । ଆଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପଢୁଥିଲେ ପରା ! ଆଉ ଝିଅ କ'ଣ, ଅଧା ବୁଢ଼ୀ !

ମିସ୍ ମେଘା—ତୁ ତେବେ କହୁଛୁ ମୁଁ ବୁଢ଼ୀ ? ମୋତେ ୨୫ ବରଷ ।

ପରାଗ—ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଖଣ୍ଡେ—ନିଅ, ପଢ଼ ।

ମିସ୍ ମେଘା—ତୁ ପଢ଼ୁନୁ !

ପରାଗ—ଖଣ୍ଡିଖଣ୍ଡିଆ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନା । ତୁ ଜାଣିନୁ ନାନୀ, ଖଡ଼ି-ଉଡ଼ା ଦେବାବେଳେ ବଣିଛୁଆ କମିତି ସମୟେ ସମୟେ ନଥ କରି ପଡ଼ିଯାଏ ?

ମିସ୍ ମେଘା—ତୁ ତ ମଣିଷଛୁଆ । ଆଉ ଉଡ଼େଇ ଶିଖେଇବା ପାଇଁ ପରା ତୋ ନାନୀ ସାଥିରେ ଅଛି !

ପରାଗ—ନାନୀ ଲୋ, ସେଇ କରକମଳେଷୁ !

ମିସ୍ ମେଘା—ଆଉ କ'ଣ ଲେଖି ଥାଆନ୍ତେ, କହୁନୁ ?

ପରାଗ—ନା, ଯାହା ଲେଖା ହୋଇଛି କହିଲି ।

ମିସ୍ ମେଗ୍—ପଢ଼ ।

ପରାଗ—(ଚିଠି ପଢ଼ି) ଚିଠି ପାଇବାରେ ଡେରି ହେଉଛି । ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ପକାଇବା ପରେ ଉତ୍ତର ପାଇବାକୁ ଆକୁଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜାପାନ ଯିବା କଥା ଶୁଣି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ଆଖିକୁ ଆଉ ନିଦ ନାହିଁ । ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନନେଇ ପରାଗକୁ ନଉନା ? ମୁଁ ତମର କ'ଣ କି ? ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ଆଳ ନେଇ ଚଞ୍ଚଳ ଆସିବ, ବୋଲି ଆଶା କରି ରହିଲି ।

ଭୁଲି ଯିବନାହିଁ ବୋଲି ଏବେ ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ଉଠେଇଥିଲି, ଖଣ୍ଡିଏ କପି ପଠାଇଲି । ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର

—ଚରଣସେବିକା—

ମିସ୍ ମେଗ୍—ଅନର୍ଗଳ ପଢ଼ିଗଲୁ—ବାଝୁଲି ବାଜିଲା ନାହିଁ । ବୁଝିଲୁ, ନଡ଼ଆରେ କେଉଁ ଶିରାରେ ପାଣି ଯାଉଛି ?

ପରାଗ—ମୋର, ନାମା ! ଆଉ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ଅଧ ସୁଟ୍‌କେଶ୍ ଚିଠି ନକଲି । ତମ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତାକୁ ଧରି ବୁହ । ଘର ସଂସାର କର । ଏତେ ହାଇଁପାଇଁ କାହିଁକି ? ଲୁଚେଇ ଛପେଇ ଜାପାନ ଯିବ କେଉଁଥିପାଇଁ ?

ମିସ୍ ମେଗ୍—ତୁ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି କର । ତୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଲେଖ । ତୋପାଇଁ ତ ତାର ଦରଦ ପ୍ରତି ଚିଠିରେ । ତାକୁ ଆଠଣା ଭାଗ ଦେବୁ ବୋଲି ଲେଖିଦେ ।

ପରାଗ—ବଡ଼ଭଉଣୀ ହୋଇ ଏମିତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହୋଇ କିଏ କଥା କୁହେ ?

ମିସ୍ ମେଗ୍ଗି—ତୋ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ତୋତେ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଲୋ ପରାଗ ! ମୂଳରୁ ଜଳଆ ଲଗେଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ମନ ଫାଟି ଥାଆନ୍ତା । ଆଉ ସେ ତୋତେ ଛୁଡ଼ି କେଉଁଦିନୁ ତାକୁ ଧରି ପଳେଇ ଯାଆନ୍ତେଣି ।

ପରାଗ—ଖାଲି ଏମିତି ଚିଠି ଲେଖି କି ଆନନ୍ଦ ମିଳେ ଲୋ ନାନୀ ? ବରଷେ ହେବ ତ ସେ ଚିଠି ଲେଖୁଛୁ । ଏ ତ କଣ୍ଟା ଉପରେ କଣ୍ଟା ଦେଉଛନ୍ତି । ଯାଉ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

(ଏତିକିବେଳେ ସୁଟ୍‌କେଶ୍ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ରତିକାନ୍ତ । ମିସ୍ ମେଗ୍ଗି ଅପସରି ଯାଇଛନ୍ତି ।)

ରତିକାନ୍ତ—ତମକୁ ଡରି କରି ଯାଉ ନଥିଲି । ତମ ବାପା ପାଠ ପଢ଼େଇଥିଲେ ବୋଲି ମୋ ମୁଣ୍ଡ କିଣି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଜାନୁଆର—ଏ ଯନ୍ତାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବି ?

ପରାଗ—ନା, ତମେ ପ୍ରେମିକା ସହିତ ଜାପାନ ଯିବ ! କିଏ ମନା କରୁଛି ? ତମର ଚିଠିପତ୍ର ଦିଆନିଆ ଚାଲିଛି, ମୁଁ କେବେ ବାଧା ଦେଇଛି ?

ରତିକାନ୍ତ—ତମେ ଏ କ'ଣ କହୁଛ ?

ପରାଗ—ଖାଲି କହୁନି ଯେ, ପ୍ରମାଣ ଅଛି ।

ରତିକାନ୍ତ—ପ୍ରମାଣ ?

ପରାଗ—ଏ ଫଟୋଟି କାହାର ?

ରତିକାନ୍ତ—ଏ ଫଟୋ ! ମୁଁ କମିତି ଜାଣିଲି ?

ପରାଗ—ତମର ସେ ଚରଣସେବିକାଟି କିଏ ?

ରତିକାନ୍ତ—ମୋର ଚରଣସେବିକା ?......ହିଁ ହିଁ, କାହିଁକି ?
କ'ଣ ହେଲା ? ଗାଡ଼ିବେଳ ହୋଇ ଯାଉଛି......

ପରାଗ—କୈଫିୟତ ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
(ସୁଟ୍‌କେସ୍ ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ)

ରତିକାନ୍ତ—ପୁରୁଷ ହୋଇ ମୋର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଗତି ନାହିଁ ?

ପରାଗ—(କାନ୍ଦି ପକାଇ) ଏତେ ଦିନ ଯାଏ ସବୁ ସହି ଯାଉଥିଲି । ହେଲେ, ସବୁ ଦେଖେ। ଟିକି ଆସେ—ଯାଏ । ହେଲେ, ଦିନେହେଲେ କରଛଡ଼ା ହୋଇ ଗୁଡ଼ି କେଉଁଠିକି ଯାଇ ନଥିଲ । ଆଜି ମୋତେ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ! ନା—ନା ! ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବିଷ ଟିକିଏ ମୋ ପାଟିରେ.........
(କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ)

ରତିକାନ୍ତ—ତମ ଅତ୍ୟାଗ୍ରହରେ କଣ୍ଠାଗତ ହେଲଣି । ମୋତେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ଦିଅ । ମୁଁ ଟିକେ ବାହାରୁ ବୁଲି ଆସେ ।

ପରାଗ—ମୁଁ ବି ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବନି । ତମ ପ୍ରିୟ ବାନ୍ଧବୀ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ଆଖି ଆଗରେ ମିଶି ଯିବ—ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବି ନାହିଁ ।

ରତିକାନ୍ତ—ତମେ ଏମିତି ଦୁର୍ନାମ କାହିଁକି ଦେଉଛ କହିଲ ?

ପରାଗ—ମୋ ସ୍ୱାମୀର ଦୁର୍ନାମ ହେବ, ମୁଁ ସହି ପାରିବି ? ମୁଁ ମୂର୍ଖ—ସ୍ୱାମୀର ଯୋଗ୍ୟା ନୁହେଁ—ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଭଳି ସାଥି ବାଛି ନେଇ ଲୁଚେଇ କରି ଜାପାନ କାହିଁକି ଯିବେ ? ଏଇଠି—ଏଇ ଘରେ...... ।

ରତିକାନ୍ତ—ତମର ମନର କଥା କହୁଛ ?

ପରାଗ—ଯେତେ କଷ୍ଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଭଉଣୀଟି ପରି ତାକୁ ଆଦର କରିବି—କୋଳରେ ଥାନ ଦେବି ।

ରତିକାନ୍ତ—ତମ ବୋଉ ଯେବେ·········

ପରାଗ—ବୋଉ ମୋର ଜାଣୁ ଜାଣୁ କ'ଣ ସର୍ବନାଶ କରିବାକୁ ଚାହିଁବେ ?

(ଏତିକିବେଳେ ପରାଗବୋଉ ପ୍ରବେଶ କଲେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ)

ପରାଗବୋଉ—ବାପା ! ତୋ ମନରେ ଏଇଆ ଥିଲା ! ପରାଗପରି ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଥାଉ ଥାଉ ଗୋଟାଏ କଉଁଠୁ ନା କଉଁଠୁ ଖିରସ୍ତାନ ଝିଅଟାଏ ନେଇ ଜାପାନ ଦେଶକୁ ପଳେଇଯିବୁ ?

ପରାଗ—ମୋର ସର୍ବନାଶ କରନା ବୋଉ ! ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ, ସେ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତୁ । ତୁ ମୋତେ ଯିମିତି ଭଲ ପାଉ—ତାଙ୍କୁ ସେମିତି ଝିଅ ବୋଲି ତୋଳି ନେଇ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଛାଡ଼ିଦେ ।

ପରାଗବୋଉ—(ବାଇଆଣୀଙ୍କପରି) ପରାଗବାପା ! ସରଗରୁ ତମେ ଶୁଣ । କୋଡ଼ରେ କାଖରେ ଜ୍ୱାଇଁ ବଢ଼େଇଥିଲ । କୁଡ଼ କୁଡ଼ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ମଣିଷ କରିଥିଲ ନା—ଝିଅକୁ ମୋର·········

(କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ପଳାଇଗଲେ)

ପରାଗ—ବୋଉ ! (ଗୋଡ଼ାଇ ଯାଉଥିଲେ)

ରତିକାନ୍ତ—(ଅଟକାଇ ନେଲେ) ପରାଗ !

ପରାଗ—(ମାରିବାରେ ଗୁଡ଼ରେ ନଇଁ ଆସି—ଲୁହ ଗଡ଼ିଗଲା)

ରତିକାନ୍ତ—ତମେ କାନ୍ଦୁଛ !

ପରାଗ—କାନ୍ଦିବି ? ତମର ଯାତ୍ରା କାଳରେ ମୁଁ କାନ୍ଦିବିନି ! ହସି ହସି ବିଦାୟ ଦେବି ! ତମର ପ୍ରିୟ ବାନ୍ଧବୀକୁ—(ଫଟୋଟି ଦେଖି) ଭୁ ଭାଗ୍ୟବତୀ ତରୁଣୀ—କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର—କେତେ ସୁନ୍ଦର !

ରତିକାନ୍ତ—ତମଠାରୁ ସେ କ'ଣ ବେଶି ସୁନ୍ଦର ?

ପରାଗ—ଆଉ ଛଳନା କରନା । ମୁଁ ମନକଥା ଜାଣିଛି । ଆଉ ବାଧା ଦେବିନି । ତମେ ଯାଅ—ସୁଖୀ ହୁଅ ।

ରତିକାନ୍ତ—(ଅଟକାଇ—ଛାତିରେ ଆଉଜେଇ ନେଇ) ଆଜି ଜୀବନର ବିଜୟ ଦିନ ପରାଗ !

(ଏତିକବେଳେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛନ୍ତି ମିସ୍ ମେରି—ହାତରେ ଚିଠି ଆଉ ଲଫାପା—ଅନ୍ତରାଳରୁ କହି କହି ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ମିସ୍ ମେରି—ଆଲୋ ପରାଗ ! ଚିଠି ଲେଖି ପକାଇ ଦେ । ନେ ଚିଠା କରି ଦେଇଛି । (ରତିକାନ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖି ଜଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ) ପରାଗ, ତମେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଜାପାନ ଯିବ ?

ରତିକାନ୍ତ—ତୁମକୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ୍ ମେରି ! ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା—ସଂଗଠିକା ହିସାବରେ ତମର ବିଚକ୍ଷ ବୁଦ୍ଧି ! ଜମିଦାରକନ୍ୟା ପରାଗର ଅହମିକାକୁ ଭାଙ୍ଗି ତାକୁ ତମେ ସାକ୍ଷର କରି ପାରିଛ ମିସ୍ ମେରି !

ପରାଗ—ନାନୀ !

ମିସ୍ ମେରି—ନାନୀ କଏ ? ଅଧେ ଭାଗ ଦେବୁ ପରୀ ? ସେ ତୋର ଡାଏରି ମୁଁ—ସବୁ ଚିଠିତକ ମୁଁ ଲେଖେ ।

ପଗ୍ଲାଗ—ନାମ—ସେ ଚନ୍ଦ ?

ମିସ୍ ମେଘ—ସେ ଗୋଟାଏ ସିନେମା ଷ୍ଟାର୍‌ର ଚନ୍ଦ ଲେ ଓଲ !

(ଏତିକିବେଳେ ପଗ୍ଲାଗବୋଉ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି)

ପଗ୍ଲାଗବୋଉ—ଯିବ—ଯାଉ—ତା ଧରମ ।

ମିସ୍ ମେଘ—ମାଉସୀ ! କ୍ୱାଇଁ ତମର ଜିତି ଯାଇଚ୍ଛ । ଝିଅକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇ ନଥିଲଟି ! ବୁଦ୍ଧି କରି ନଥିଲେ ପଗ୍ଲାଗ କ'ଣ ପାଠ ପଢ଼ି ଥାଆନ୍ତା ?

ପଗ୍ଲାଗବୋଉ—ଝିଅ !

ମିସ୍ ମେଘ—ସେ ଚିଠିସବୁ ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି । ପଗ୍ଲାଗର ରତିକାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ଏକନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଭଲ ପାଇବାହିଁ ତାର ଅଲସୁଆ-ପଣିଆକୁ ଭାଙ୍ଗି ସାକ୍ଷର କରାଇଛି । ୧୦ ମାସ ଭିତରେ ସେ ଚିଠି ପଢ଼ି ପାରୁଛି—ଚିଠି ଲେଖି ଶିଖିଛି ।

(ଏତିକିବେଳେ ହରି ପ୍ରବେଶ କରି)

ହରି—ମେଘ ଦେଈ, ତମ କାମ ସରିଲା । ଏଥର ବାରିଷ୍ଟରବାବୁ ଦେଈଙ୍କି ଇଂରେଜୀ ପଢ଼େଇ ସାରିଲେ ଯାଇ ବାରିଷ୍ଟର ସାହେବଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଈ ଜାପାନ ଯିବେ ।

(ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ)

ପରିଚୟ

ଜେନା— ଶ୍ରୀ ଧରଣୀଧର ଜେନା, ନାଏବ-ସରପଞ୍ଚ —ବୟସ ୪୦—ଖଦଡ଼ ପୋଷାକ ପରିହିତ ।

ରାଏ— ହେମନ୍ତକୁମାର ରାଏ, ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା ସଂଗଠକ— ବୟସ ୩୮—ସୁନ୍ଦର ଯୁବକ—କର୍ମଠ ।

ପରିଡ଼ା— ମୁକୁନ୍ଦ ପରିଡ଼ା—ବୃଦ୍ଧ କୃଷକ—ବୟସ ୫୦ ଉପରେ—ପେଟୁ ।

କୃଷି-ସୁପରଭାଇଜର—ଅବନୀଚରଣ ମହାନ୍ତି—ବୟସ ୩୫—ଅମାୟିକ ପ୍ରକୃତି ।

ପୃଷ୍ଟି— ଅଗତି ପୃଷ୍ଟି—ବୃଦ୍ଧ ଆଗ୍ରହୀ କୃଷକ—ବୟସ ୫୫ ପାଖାପାଖି ।

[ମୁକୁନ୍ଦପୁର ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଅଫିସ । ଅଦୂରରେ ଶାଳନ୍ଦୀ ନଈଟି ବହି ଯାଉଛି । ଭୋର ୫ଟା । ଛପିଛପିକା ଅନ୍ଧାର ଆଉ ଆଲୁଅର ମିଳନ । ପକ୍ଷୀମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱରରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଉଥାଆନ୍ତି । ସ୍ୱଚ୍ଛତୋୟା ଶାଳନ୍ଦୀର କୁଳୁକୁଳୁ ଧ୍ୱନି ସ୍ଥାନଟିକୁ ମନୋରମ କରି ପକାଉଥାଏ ।

କଥା ହେଉ ହେଉ ପ୍ରବେଶ କଲେ ନାଏବ ସରପଞ୍ଚ ଶ୍ରୀ ଧରଣୀଧର ଜେନା, ସୋସିଆଲ ଅର୍ଗାନାଇଜର ଶ୍ରୀ ହେମନ୍ତକୁମାର ରାଏ । ଦୁହେଁ ଯୁବକ । ଗ୍ରାମର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କାମ କରିବାକୁ ଦୁହିଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହ । ପ୍ରାତଃ-ଭ୍ରମଣରୁ ଫେରୁଥାଆନ୍ତି]

ଜେନା—ସକାଳୁ ଢେରେ ବୁଲି ଆସିଲେ ଦେହ ଫୁର୍ତ୍ତି ହୋଇଯାଏ ।

ରାଏ—ମନ ବି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରହେ ।

ଜେନା—ଏ ଜାଗାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ନାହିଁ ରାଏ ବାବୁ ?

ରାଏ—ସୁନ୍ଦର ! ଚମତ୍କାର ଏ ସ୍ଥାନ । ଶାଳନ୍ଦୀର କୁଳୁକୁଳୁ ଶବ୍ଦ—ନିର୍ମଳ ଜଳ—ଅବିରତ ଅସରନ୍ତି ସ୍ରୋତ ସ୍ରୋତ

ଲହରୀଗୁଡ଼ିକ ମନକୁ ପ୍ରଶସ୍ତ, ନିର୍ମ୍ମଳ କରିପକାଏ । ଜେନାବାବୁ ! ସହର କୁହ, ଗାଁ କୁହ, ନଈଟିଏ ନଥିଲେ··· ।

ଜେନା—ସେଇଥିପାଇଁ ପରା ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ନଈ ହ୍ରଦ ଖୋଜି ଖୋଜି ବସା ବାନ୍ଧୁଥିଲେ; ନଈକୂଳେ ନାଳକୂଳେ ଗାଁ ସବୁ ବସଉଥିଲେ !

ରାଏ—ଭାରତର ସଂସ୍କୃତିକୁ ସିନ୍ଧୁଗଙ୍ଗା ସଭ୍ୟତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଜେନା—ପୃଥିବୀର ଆଦର୍ଶ ଆମ ଏଇ ଭାରତର ଅନନ୍ତ ସଭ୍ୟତା କ'ଣ ପୁଣି ଚେଇଁ ଉଠିବ ? ଆମେ ଦରିଦ୍ର, ପରଶ୍ରୀକାତର । ଆମ ଭିତରେ ସହଯୋଗ ନାହିଁ । ସମତା ସମତା ବୋଲି ପାଟିଭୁଣ୍ଡ କରୁଛେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟତା ଆମ ସମାଜରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠୁଚ୍ଛି । ଗାଁଲୋକେ ସହର-ଲୋକେ ଦୁଇଜାତିର ମଣିଷ, ଚାଷୀ ଆଉ ମିଲ୍ ମଜୁରିଆ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ମଣିଷ, ପାଠୁଆ ଅପାଠୁଆ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ମଣିଷ, ଆଇ. ଏ. ଏସ୍., ନନ୍ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍., ପ୍ରଥମ ଗ୍ରେଡ୍, ଦ୍ୱିତୀୟ ଗ୍ରେଡ୍, ୩ୟ ଗ୍ରେଡ୍, ୪ର୍ଥ ଗ୍ରେଡ୍ ମଣିଷ । ସମାଜଟା ଖାଲି ସାନ ବଡ଼, ବଡ଼ ସାନ ହୋଇ ପାହାଚକୁ ପାହାଚ ଚଢ଼ୁଚ୍ଛି ! ଆମେ ପୁଣି ସମାଜବାଦୀ !

ରାଏ—ଏ ଗ୍ରେଡ୍ ସବୁ ରହିବ ନାହିଁ ଜେନାବାବୁ ! ଅର୍ଥନୈତିକ ତାରତମ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଏ ସବୁ ଘଟୁଚ୍ଛି । ଚାଷୀ, ସରକାରୀ ଚାକିରିଆ, ମିଲ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକ ଭିତରେ ରୋଜଗାରର ସାମ୍ୟତା ନଆସିଲେ, ସମାଜରେ ଏମିତି ବିଭିନ୍ନ ଜାତି, ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ଦଳର ଲୋକ ରହିବେ ।

ଜେନା—କାଲି ସେ ବାବୁ ଠିକ୍ ଏଇ କଥା ଟ୍ରେନଙ୍କ୍ କ୍ୟାମ୍ପରେ କହୁଥିଲେ । ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶତକଡ଼ା ଆମର ୩୦ ଭାଗ ଲୋକ କାମ କରି ଶତକଡ଼ା ୪୯ ଭାଗ ଆୟ କଲାବେଳେ କୃଷି-କାମରେ ଆମର ୭୦ ଭାଗ ଲୋକେ ଲାଗି ପାଇବେ ୫୧ ଭାଗ !

ରାଏ—ହିସାବ କରି ଦେଖ ଜେନାବାବୁ ! ମିଲ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଲୋକର ଆୟ ଦୁଇତିନିଟା ଚାଷୀର ଆୟ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ମୂଳରୁ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରୁଥିବା ଆଉ ଶିଳ୍ପ-କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ରୋଜଗାରର ବ୍ୟବଧାନ—ଶେଷରେ ମୁଣ୍ଡିମାରିଲା ପିଅନ ପାଇବ ୪୫ ଟଙ୍କା, ଆଉ ଜଣେ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ଅଫିସର ପାଇବ ହାରାହାରି ୧୫ ଶ' ! ଏଇ ହେଲା ଆମର ଅର୍ଥନୈତିକ ସଂସ୍ଥା ! ଏଇ ବ୍ୟବଧାନ ନେଇ ଜାତି ଗଢ଼ି ଉଠିବ ସମତାର ସାମ୍ୟଭାବ ନେଇ !

ଜେନା—ଜାପାନ, ଚୀନ କିମିତି ଆଗେଇ ଚାଲିଛି କାଲି ଶୁଣିଲେ ତ ?

ରାଏ—ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ, କଂଗ୍ରେସ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତିନିଧି-ଦଳ ଚୀନଭ୍ରମଣରୁ ଫେରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । ତାଜୁବ କଥା—କେତେଟା ବର୍ଷ ଭିତରେ ଚୀନରେ........

(ଏତିକବେଳେ ରଥପୁରର ମକୁନ୍ଦ ପରିଡ଼ା ଗାମୁଛା ପିନ୍ଧି ପିନ୍ଧା ଖଣ୍ଡିଏ ଟାଣି ଟାଣି ନସର ପସର ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ)

ଜେନା—କଏ, ଅଜା କିଓ ! (ଧରି ପକାଇଲେ)

ପରିଡ଼ା—ଛାଡ଼ିଦେ ନାତି ! ଲୁଗାପଟାରେ ପଡ଼ିଯିବ ।

ଜେନା—ଆରେ ବାବା, କାଲି ବାବୁ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ଦେଲାବେଳେ କହୁନଥିଲେ—ଜାପାନ୍ ଚୀନରେ ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନଅନ୍ତି ? ଆମେ ପଇସା ଦେବା— ଏଇ ଅଳ୍ପ ବାଟ ମୋ କଅଣ ।

ରାଏ—ବୁଢ଼ାଟାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ ଜେନାବାବୁ !

ପରିଡ଼ା—ଅଲପେଇସା ଛାଡ଼ ! ଲୁଗାରେ........

(ହାତ ଟାଣିନେଇ ପଳାଇଗଲା)

ଜେନା—ବୁଢ଼ା ଲୋକ, କାଲି ଖାଇବାଟା ଟିକେ ଜୋର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ନା !

ରାଏ—ଆପଣ ଦେଖିଥିବେ, ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲାସରେ ଯାହା ଯାହା କୁହାଯାଉଛି, ବୁଢ଼ା ବ୍ୟକ୍ତି କେହି ମନଦେଇ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି ବା ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍‌ରୁ ଫେରି କଏ କ'ଣ କରିବ ମୁଁ ଜାଣିନି । କିନ୍ତୁ ଯାହା ଯାହା କୁହାଯାଉଛି ଆଦର୍ଶ କୃଷକ ହିସାବରେ ବୁଢ଼ା ସବୁ କରିବ ।

ଜେନା—ଏମିତି ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ବ୍ଲକରେ ଆଠ ଦଶଟି ଲୋକ ବାହାରନ୍ତେ, ଗ୍ରାମର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅନେକ କିଛି କରି ହୁଅନ୍ତା ।

(ଏତିକିବେଳେ ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି କୃଷି ସୁପରଭାଇଜର ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତଚରଣ ମହାନ୍ତି—ସୋସିଆଲ୍ ଅର୍ଗାନାଇଜରଙ୍କ ସମବୟସ୍କ । ସାଙ୍ଗରେ ଗ୍ରାମୀ ଅଗଣି ପୃଷ୍ଟି—ବୟସ ୪୫— କାନକୁ ଭଲ ଶୁଭେ ନାହିଁ—(ଓଡ଼ିଆ)

କୁ. ସୁ.—ଆରେ, ଆପଣ ଦୁହେଁ ଏଠି ! ମୁଁ କ୍ୟାମ୍ପରେ ଖୋଜ ହେଉଛୁ !

ପୁଷ୍ଟି—ବାବୁ ବହୁତ ଖୋଜଲେଣି ।

ରାଏ—ହଇ ତ ପୁଷ୍ଟିଏ, କ'ଣ କଛୁ ଶିଖିଲ ?

ପୁଷ୍ଟି—ଶିଖିବାକୁ ଆଉ ବଳ ବଅସ ଅଛି ବାବୁ ?

ରାଏ—ତମର ଏଠି ଯେଉଁ ମେଳା କରାଯାଇଛି, ଏତେ ଏତେ ବାବୁମାନେ ଆସି ତମ୍ବୁ ପକାଇ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ତମ ୫୦ ଜଣଙ୍କୁ ଏକଜୁଟ କରାଇ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କପରି ପାଠ ପଢ଼ଉଛନ୍ତି ।

ପୁଷ୍ଟି—ଯମପାଞ୍ଜିରୁ ନାଁ ପୋଛୁହେବା ବେଳ ଆସିଲାଣି । ଆପଣ ସବୁ ଠୋକା ଲୋକ । ହୁନ୍ଦର କରୁଛନ୍ତି । କେମିତି ସୁନ୍ଦର୍‌ଆ ହେଉଛି ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛୁ ନା !

କୁ. ସୁ.—ଏମିତି ଭଲେଜ୍ ଲିଡ଼ର୍ ବାଛିବା......... ।

ରାଏ—ଆମର କ'ଣ କରିବାର ଅଛି ? ତାଙ୍କ ସରପଞ୍ଚ ତ ଆଙ୍କ ନାମ ସୁପାରିଶ୍ କରିଥିଲେ.........

କୁ. ସୁ.—କ'ଣ କହିଲେ ଆଜ୍ଞା ?

ରାଏ—ନା, ତମର କ'ଣ ଦୋଷ ଅଛି ? ବୁଢ଼ା ଲୋଭରେ ଧପଡ଼ ଆସିଲା ।

ପୁଷ୍ଟି—କାଲି ତରକାରୀଟା ଡାରଫ୍ ହୋଇଥିଲା । ଆଃ, ଟିକେ ରାଗ ବେଶି ହେଲା । ଭୁଣ୍ଡଘା'ଗୁଡ଼ାକ, ବୁଝିଲବାବୁ ! ବୁଢ଼ାଲୋକ ନା.........

(ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ପରିଡ଼ା—ମୁହଁରେ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲତା)

ପରିଡ଼ା—ହେ ବାବୁ ! ପେଟଟା ଯେମିତି ଗର୍ଜ୍ଜନ କରୁଥିଲନା—ଏକବାର ଅସମ୍ଭାଳ । ତମେ ପୃଷ୍ଟିଏ ! ଝାଡ଼ା ଯିବ ନା କ'ଣ ?

ପୃଷ୍ଟି—ବୁଝିଲ, ପରିଡ଼ା ଭାଇ ! ବାବୁ ପଚାରୁଛନ୍ତି ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ ? ଶିଖିବା ବଅସ ଆମର ଅଛି ?

ପରିଡ଼ା—କିଛି ନଶିଖିଲେ ଭେଳା ବୁଡ଼ିଯିବ ପୃଷ୍ଟିଏ ! ଝିଅଗୁଡ଼ାକ କ'ଣ ଗୃହବାସରେ ମନ ଦେଉଛନ୍ତି ? ଯେଉଁ ଜମିରୁ ପାଞ୍ଚ ଭରଣ ଫଳୁଥିଲା ଆସି ରହିଲାଣି ଭରଣକରେ । କିଛି ଶିଖିବାର ନଥିଲେ, ଧାନକଟା ସମୟ, କୁଲିକ ଗୃଉଳ କୁକୁରକୁ ନେଇ ମୁଠାକ ସକାଳେ ଏଠିକି ଆସିଥାନ୍ତି ?

ପୃଷ୍ଟି—ଚଷାକୁଳର ତ ଏ ସନ ଭେଳା ବୁଡ଼ିଯିବ । ଆର ସନ ମରୁଡ଼ିରେ ଗଲା । ଏ ସନ ଯାହା ହେଉଥିଲା ଦଇବ ସହିଲା ନାହିଁ । ହଇଓ, କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ କେଉଁଠି ଧାରାଶ୍ରାବଣ ପରି ବରଷା ! ଯାହା ହେଉଥିଲା ସେଇ ବସୁଧାରେ ରହିଯିବ ।

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଲ ପୃଷ୍ଟିଏ ! ଚଷା ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ । ମା' ବସୁଧା ସଙ୍ଗରେ ଯୁଝି, ତା'ଠାରୁ ମଣିଷ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଜିନିଷତ ଦରକାର କରେ, ଚଷା ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଜେ ବଞ୍ଚେ, ସଂସାରଟାକୁ ବଞ୍ଚାଏ । ବର୍ଷା ବେଶି ହେଲା । ଫସଲ ଉଜୁଡ଼ି ଯାଉଛି । ଚଷା କ'ଣ ଚୁପ୍ ମାରି ବସି ଯାଉଛି ? ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଫସଲ ଗୋଟାଉଛି । କେଉଁ ଜମିର ପାଣି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଶୁଖିଲା କରି ଦେଉଛି । ଧାନ ଫସଲ ସାମାନ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲା । ମାଟିର ବତର ତ ବେଶି ଦିନ ରହିବ ! ମୁଗ, ଚଣା, ବରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦି ରବିଫସଲ

ଚଷା କ'ଣ ଜମିରେ ଗୁଣ୍ଡିଦେବ ନାହିଁ ? ପାଣିପାଗ ପାଇଁ ଚଷା ହତାଶ ହେଲେ ଚଳିବ ପରିଡ଼ାଏ ?

ପୁଷ୍ପି—ଯଉଁଠି ଚଷା ଦ'ଭରଣ ଆଶା କରିଥିଲା ଏ ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ ଭରଣେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଚଷା ବଞ୍ଚିବ କମିତି ?

କୃ. ସୁ.—କାର୍ତ୍ତିକ ବରଷା କ'ଣ କିଛି ସୁବିଧା କରିବ ନାହିଁ ? ଗହମ ବୁଣିବ । ପାଣିର ସୁବିଧା ଦେଖି ଗହମ କର ।

ପରିଡ଼ା—ଗହମ କ'ଣ କରିବୁ ବାବୁ ! ଗୃହଆଡ଼େ ବିଲ ଖାଲି ବାଲୁଙ୍ଗାମୟ । ବିଲାତିଦଳ ସବୁ ନଈ ପୋଖରୀରୁ ଭସି ଆସି ପାଠ ଜମିରେ ସନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି ।

ପୁଷ୍ପି—ବାବୁ, ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ବତାନ୍ତେ କି ସେ ଅନାବନା ଘାସ, ବିଲାତିଦଳ, ଘାସକୁ ମଣିଷ ଖାଇ କମିତି ବଞ୍ଚନ୍ତା ?

ପରିଡ଼ା—ଏଇ ଅନାବନା ଘାସ ହେବା ଦ୍ୱାରା ମାଟିର ରସ ସବୁ ଶୋଷି ନଉଛି ।

କୃ. ସୁ.—ସେଇକଥା କହୁଛି ପଧାନେ ! ଅରମା, ଅସନା, ଅଦରକାରୀ ଗଛଲତା, ଦଳ, ମଳ, ମୂତ ଜମିରେ ଖତ କରି ଦେଲେ ମାଟି ବଳୁଆ ହେବ । ଦ'ତିନ ଫସଲ ବରଷକୁ ଗୋଟାଏ ଜମିରୁ ଆମେ ଉଠାଇ ପାରିବା ।

ପୁଷ୍ପି—ଖତ ଦେଲେ ଫସଲ ବେଶି ତ ହେବ । ଆମକୁ ଅଧିକା କ'ଣ ଶିଖେଇଲ ବାବୁ ?

ରାଏ—ଶିଖେଇବା କଥା ନୁହେଁ ପୁଷ୍ପିଏ ! ଆମେ ତମକୁ କହୁଛୁ କ'ଣ କରିବା ଦରକାର ଆଉ କ'ଣ ନକରିବା ଦରକାର ।

କୃ. ସୁ.—କ'ଣ କରିବା ଦରକାର ଆମେ ସେ କଥା କହୁଛୁ । ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖୁନା, ମାଟି ତାର ଗୁପ୍ତ କଥା କହୁଛି । ମାଟି ବଳୁଆ ଥିବାରୁ ଜଙ୍ଗଲର ଗଛବୃକ୍ଷ ଶସିଅଲ ହୋଇ ବଢ଼ି ଉଠେ । ଜଙ୍ଗଲର ଗଛଲତାକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ କ'ଣ ଚୃଷବାସ କରାଯାଉଛି ? ଖତ ଦିଆଯାଉଛି ? ଗଛଲତା ଜଙ୍ଗଲରେ ବଢ଼ିବା ପାଇଁ କେହି କ'ଣ ଯତ୍ନ ନିଏ ? ଆପେ ଆପେ ଗଛଲତା ବଢ଼େ । ପତ୍ର ଝଡ଼େ, ଡାଳ ଭାଙ୍ଗେ, ପଶୁପକ୍ଷୀ ମଳମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି । ସେ ସବୁ ପାଣି ପବନ ଉତ୍ତାପ ପାଇ ସଡ଼ି ପଚି ଜଙ୍ଗଲ ମାଟିକୁ ବଳୁଆ କରେ । ବିଶାଳ ବିଶାଳ ଗଛ ବଢ଼େ ।

ରାଏ—ପୃଷ୍ଟିଏ, ଏସବୁ କ'ଣ ତମେ ଆଖିରେ ଦେଖିନ ? ଏକଥା କ'ଣ ତମେ ଜାଣିନ ? ହେଲେ ଏକଥା କେବେ ତମେ ଭାବିଛ ? ଏଥିରୁ ତମେ କ'ଣ କେବେ କିଛି ଶିଖିଛ ?

ପରିଡ଼ା—ସବୁକଥା ଦେଖୁଛୁ ଯେ କମିତି କ'ଣ ହଉଛି ଜାଣି ପାରୁନୁ ଆଜ୍ଞା ! ସେଇଥିପାଇଁ ତ ଏ ବୁଢ଼ା ବଅସରେ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଧାଇଁଛି ।

ରାଏ—ବୁଝିଲ ପୃଷ୍ଟି ! ତମେ ବୁଢ଼ା । ପଧାନେ ବି ବୁଢ଼ା । ଏ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କ୍ୟାମ୍ପ ଚ୍ଛନ୍ଦର କମିତି ସୁନ୍ଦର ହେଇଛି ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛ । ପଧାନେ ଆସିଛନ୍ତି ବୁଝିବାକୁ—ଶିଖିବାକୁ ।

କୃ. ସୁ.—ପଧାନେ ଖାଲି ଶିଖିବାକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି, ସେ ଆମକୁ ବି ଶିଖେଇବେ । ଏଠୁ ଯାହା ଶିଖିକରି ଯିବେ ଲୋକଙ୍କୁ ଶିଖେଇବେ । ଗାଁଲୋକଙ୍କୁ ବତେଇବେ । ଦେଶଲୋକଙ୍କୁ ଭାଲମ କରିବେ ।

ପ୍ରଧାନେ—ଖତ ମାଟିରେ ଦେଲେ ମାଟିର ବଳ ବଢ଼େ ସିନା……

ପରିଡ଼ା—ଜାଣିଛୁ ବାବୁ ! କମିତି ବଢ଼େ ଜାଣିନୁ ।

କୃ. ସୁ.—ଆମ ଫସଲ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଗଛ ଲଗାଯାଏ, ମାଟି, ପାଣି, ପବନରୁ ତାର ଦରକାର ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଖାଦ୍ୟ ନେଇ ସେ ବଢ଼େ । ଯେଉଁ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲା ସେଇ ପଦାର୍ଥରେ ଗଛର ଡାଳ, ପତ୍ର, ମୂଳ ସବୁ ସେ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥର ନୂଆ ରୂପ ନେଇ ରହିଲା । ଫସଲ ଆଦାୟ ପରେ ଗଛର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଆମର ଦରକାରରେ ଆସେ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ବହୁ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଥାଏ । ସେ ସବୁକୁ ମାଟିରେ ଦେଲେ, ମାଟିରୁ ଗଛ ଆଣିଥିବା ଅନେକ ପଦାର୍ଥ ମାଟିକୁ ଫେରିଯାଏ । ଦଳ, ଅନାବନା ଗଛ ମାଟିରୁ ରସ ଟାଣି ଆଣି ନିଜ ଦେହରେ ରଖିଥାଏ । ସେ ଅଦରକାରୀ ଗଛଲତାକୁ କାଟି ଖତ କରି ଜମିକୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ ମାଟିର ସାରବତ୍ତା କ'ଣ ବଢ଼ିବ ନାହିଁ ? ଗୋବର କହ, ମଣିଷ ମଳ କହ, ଗୋରୁ ମୂତ କହ, ମଣିଷ ମୂତ କହ……… ।

ପୁଷ୍ଟି—ମଣିଷ ମଳ……ବିଷ୍ଠା ! ମଣିଷ ମୂତ……ଅଃ…ଅଃ… ଅଃ ! କି ଅଡକଟ କଥା ବାବୁ ! ତେମେ ପରିଡ଼ା ଭାଇ ଶୁଣୁଥା । ମୋତେ ଓକିଲ ଦେଲାଣି । ଓଆସିଲ ଟିକେ ଦେଲ ।

(ଟାଏ ଓଆସିଲ ବଢ଼େଇ ଦେଲେ—ପିକା ଲଗାଇ ଲଗାଇ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପରିଡ଼ା—ଗୋରୁମୂତ, ଗୋବର କଥା ସିନା ଜାଣିଛୁ । ମଣିଷ ମଳ-ମୂତକୁ………

କୃ. ସୁ.—ସେହି ଗୋଟିଏ କଥା । କୃଷି କରି ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆ, ଗହମ, ଯାବତୀୟ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଆମେ ପାଉ । ଗୋରୁଗାଈ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ନଡ଼ା, କୁଟା, ବୋଡି, କୁଣ୍ଡା ଯୋଗାଉ । ଆମେ ଯେଉଁ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଉପାଦାନ ପାଉଁ, ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ଯାହା ଦଉ, ତାହା ସବୁ ଫସଲ ମାଟିରୁ ନେଇଥାଏ । ଆମେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାପରେ ମଳ ମୂତ୍ର ଆକାରରେ ଯାହାସବୁ ତ୍ୟାଗ କରୁ ତାହା ମାଟିରୁ ଫସଲ ଆଣିଥିବା ସାର ଜିନଷ ସବୁର ରୂପାନ୍ତରିତ ଜିନଷ । ତାକୁ ମାଟିକୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ ମାଟିର ସାରବସ୍ତୁ ନଷ୍ଟହୁଏ ବଢ଼ିବ । ଆମେ ଯାହା ଦରକାର ନକରୁ ତାକୁ ମାଟିକୁ ଫେରାଇ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ? ଗାଈଠାରୁ ବେଶି ଦୁଧ ଦରକାର କଲେ ସେହି ପରିମାଣରେ ତାକୁ ଖାଦ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାଈ ଭଲ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିରହିବା ପାଇଁ ଦରକାର କରୁଥିବା କୁଣ୍ଡା, କୋଳଥ, ତୋରାଣି ନଦେଇ ତା'ଠାରୁ ବେଶି ଦୁଧ ଆଦାୟ କରିବା ଆଶାରେ ଆମେ ଖାଲି ତାକୁ ବାଡ଼େଇଲେ ଅଧିକ ଦୁଧ କ'ଣ ଗାଈ ଆମକୁ ଦେବ ? କଥାରେ ଅଛି, "ଦେଇଥିଲେ ପାଇ" । କିଛି ନଦେଇ ମାଟିଠାରୁ ସବୁବେଳେ ଦୁଇତିନଟି ଫସଲ ଆଶା କରିବା କ'ଣ ଆତ୍ମଘାତୀ ପାପ ନୁହେଁ ?

ରାଏ—ସୁନାଅଣ୍ଡା ଦେଉଥିବା କୁକୁଡ଼ା ଗପ ।

ପରିଡ଼ା—କି ଗପ ବାବୁ !

ରାଏ—ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଲୋକ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ବହୁତ ସେବା କଲା । ସାଧୁ ଖୁସି ହୋଇ ତାକୁ ଗୋଟିଏ କୁକୁଡ଼ା ଦେଇ

କହିଲେ, "ପ୍ରତିଦିନ ଏ କୁକୁଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁ ସୁନା ଅଣ୍ଡା ଦେବ ।" ଲୋକଟି କୁକୁଡ଼ାଟି ଆଣି ଘରେ ରଖିଲା । ସତକୁ ସତ ତା ପରଦିନ ସକାଳେ ଗୋଟିଏ ସୁନା ଅଣ୍ଡା ଦେଲା । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ଖୁସି । ତା ପରଦିନ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡା ଦେଲା । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଲୋଭ ବେଶି ହେଲା । ଭାବିଲେ କୁକୁଡ଼ାଟାକୁ ମାରି ପେଟ ଚିରିଦେଲେ ଏକାବେଳକେ ବହୁତ ସୁନା ଅଣ୍ଡା ତା ପେଟରୁ ମିଳିବ । ସେମାନଙ୍କ ବୋକାମି ହେତୁ ସତକୁ ସତ କୁକୁଡ଼ାଟିକୁ ମାରିଦେଲେ । ଦେଖିଲେ ପେଟରେ ସୁନା ଅଣ୍ଡା ନାହିଁ—ଖାଲି ରକ୍ତ-ମାଂସ-ପୂଜ ।

ଜେନା—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ଆମ ଲୋକ ବେଶି ପାଇବା ଆଶାରେ ଗରିବ ଲୋକ କୁକୁଡ଼ା ପେଟରୁ ସୁନାଅଣ୍ଡା ବାହାର କରିବା ପରି ଫସଲ ଉପରେ ଫସଲ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଆରେ ବାବୁ, ଫସଲ ପାଇବ, ସୁନାଅଣ୍ଡା ପାଇବ—ମାଟି ବଞ୍ଚିଲେ ତ !

କୃ. ସୁ.—ଖତ, ମଳ, ମୂତ ଜମିରେ ଦେଲେ, ଦେଖିବ ପଧାନେ, ଆମ ମାଟି ପୁଣି ବଳୁଆ ହୋଇଯିବ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟାଏ ଶ୍ଳୋକ ଅଛି ଶୁଣିନା !

ଭୂଜନ୍ୟଂ କମଳାଗତଂ ଚ ବିବିଧଂ ଧାନ୍ୟଂ ଚ ଘାସୋ ବୁଷଂ
ସ୍ୱସ୍ୟାନ୍ନଂ ଚ ଗବାଂ ହି ସୁଷ୍ଠୁ ବହିତାଂ ବୃଦ୍ଧିଂ ତୁ କୃତ୍ୱା ପୁନଃ
ଏଷାଂ ମୂତ୍ର ପୁରୀଷ ସଂସ୍ଥିତରସୋଽକୃଷ୍ୟାନ୍ନୟୋଃ କଳ୍ପତେ
ସର୍ବସ୍ୱ ଧନଃ ସକୃଷୀରଃ ଜୀବନଂଧୋ ହନ୍ତାହିପୂସୌସାତରମ୍ ।

ରାଏ—ବାଃ ! ଚମତ୍କାର ଆଶୀର୍ବଚନ !

ପରିଡ଼ା—ବୁଝିଲୁ ଯେ ଆଜ୍ଞା, ମଣିଷବିଷ୍ଠାକୁ କମିତି······

ରାଏ—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାରେ ଗାଁଗଣ୍ଡାରେ ଆମେ ଝାଡ଼ା ଫେରୁଛେ । ସେ ସବୁ ଧୋଇ ହୋଇ ପାଣିରେ ମିଶୁଛି । ଆମେ ପାଣି ସହିତ ସେ କଞ୍ଚା ମଳକୁ ପୁଣି ତ ମୁହଁରେ ଦେଇ ପେଟକୁ ନେଉଛେ । ଚୀନ, ଜାପାନ ଦେଶ କଥା ସେ ବାବୁ ପରା କାଲି କହୁଥିଲେ ! କମ୍ପୋଷ୍ଟ ପରି ସେ ଦେଶର କୃଷୀ ମଣିଷବିଷ୍ଠାକୁ ସାଇତି ଜମିରେ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ପରିଡ଼ା—ସତ ଯେ ବାବୁ ! ମେହେନ୍ତର ନହେଲେ ଏ କାମ କ'ଣ ଆମ ଲୋକେ କରିବେ ?

ରାଏ—ମେହେନ୍ତର ହୋଇ କିଏ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି ପଧାନେ ! "ସକଳ ଘଟେ ନାରାୟଣ" । ଭାଗବତ ବାଣୀ ଶୁଣିଛଟି ? ଆମେ ପରା ନୂଆ ଦୁନିଆ ଗଢ଼ିବା ! କୌଣସି କାମକୁ ଘୃଣା କରିବା·········

ଜେନା—ଚୋରୀ, ଡକେଇତି, ଜୁଆଚୋରୀ, ପରି ଅନିଷ୍ଟ କାମକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କୌଣସି କାମ ଖରାପ ନୁହେଁ ଅଜା ! ଆମେ କ'ଣ କୋଢ଼ି ହୋଇଛେ ? ନିଜ ମଇଳାକୁ ନିଜେ ଉଠାଇବା, ଏଥିରେ ଆମ ମାନ ଊଣା ହେବ କମିତି ? ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା ପରା, ଆମ ଏଇ ତେଲଙ୍ଗ କଂଗ୍ରେସ ସଭା ବସିନଥିଲା, ନିଜେ ପାଇଖାନା ଉଠାଇ ଦାଣ୍ଡ ଓଳଉଥିଲେ !

ରାଏ—ଏ କାମ କରିବାରୁ ଗାନ୍ଧିମହାତ୍ମା କ'ଣ ଗୋଟ ହୋଇଗଲେ ?

ଜେନା—ଛୋଟ ହେଲେ ନାହିଁ, ବଡ଼ ହେଲେ ।

ପରଡ଼ା—ବଡ଼ଲୋକ ପିଲା ଗୃଉଳ ଗୋବେଇଲେ ଶରଧାରେ ଗୋବୋଉଛି ବୋଲି କହିବେ । ଗରିବ ଲୋକ ବେଳକୁ ପେଟ ପୋଡ଼ି ପାଉଛି ବୋଲି ଜଗତ କହିବ !

ରାଏ—ବଡ଼ଲୋକ ଗାନ୍ଧି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏଇ କାମ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ କଲା ।

ପରଡ଼ା—ସେ ଜଣେ ଜଣେ ଯୋଗଜନ୍ମା ଥାଆନ୍ତି ବାବୁ ! ଆଚ୍ଛା ବାବୁ, ଗୋରୁମୂତ ସିନା ଚନ୍ଦନମାଟି, ଗୁହାଲେ କୁଠାକାଠି ପକେଇ ଧରିବୁ । ମଣିଷମୂତ ?

କୃ. ସୁ.—କୃଷିଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି:—

"ମୂତ୍ରଂ ଗବାଂ ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ
ସ୍ୱର୍ଗିଣା ମମୃତଂ ଯଥା ।
ଏକେନୋ ବୃର୍ଧ୍ୟବଂଶ ତୁ ସ୍ୟାତ୍
ଅନ୍ୟସ୍ୟା ଦେ୍ୟାଃ ସୁଖଶ୍ରୟା ॥"

ପରଡ଼ା—ଏହାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ବାବୁ ?

କୃ. ସୁ.—ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, "ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅମୃତ ଯେପରି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଅମର କରି ରଖିଛି, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଗୋମୂତ୍ର ଓ ମଣିଷମୂତ୍ର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ଦେଉଛି ।" ସବୁ ମଣିଷମୂତ ଓ ଗୋମୂତ୍ରକୁ ଜମିରେ ଉପଯୋଗ କଲେ କି ଫସଲ ଆମେ ନପାଇବା !

ପରଡ଼ା—କମିତି ବଷ୍ଠା-ମୂତ୍ରକୁ ସାଇତି ରଖିବା ବାବୁ ?

କୃ. ସୁ.—ଆଜି ଜଣେ ବାବୁ କଟକରୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ଚୀନା, ଜାପାନ, ବହୁତ ଦେଶ ବୁଲି ବୁଲି ମଳମୂତ୍ରକୁ କମିତି ସୁବିଧାରେ

ଖତ କରିହେବ, ସେ ଶିଖି କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ତମକୁ ସବୁ ବତେଇ ଦେବେ ଯେ ।

ପରିଡ଼ା—ଘୁଅ ମୂତ ନ ଗୋଟେଇ ସାର କିଣି ଆଣି ଜମିରେ ଦେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?

କୃ. ସୁ.—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ସାର ହେଉଚ୍ଛି ଲୁଣ ମସଲା । ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା ପରା କହିଛନ୍ତି—"କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଖତ ହଉଚ୍ଛି ମାଟିର ରୋଟି ଆଉ ଦୁଧ—କମ୍ପାନି ପିଡ଼ିଆ ମାଟିର ମସଲା ମସଲା ।"

ଗ୍ରା ଏ—ତମେ ପୁଣି ସେଇ "ହାତ ଅଳସରେ ନଣ ବଙ୍କା" କଥା କହିଲଣି ! ସାର ଆମ କୃଷି ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର । ଖତ ଆମେ ବିନା ପଇସାରେ ସୁବିଧାରେ ନ କରିବା କାହିଁକି ? ଜଙ୍ଗଲ କଥା ବାବୁ ପରା କହିଲେ ! ସାର ତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଦିଆଯାଉନି । ଗଛ ହୁହୁ ହୋଇ ବଢ଼ୁଛି କିମିତି ? ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ଜମିରେ ଖତ ଦିଅ । ନୋହିଲେ ବସୁମାତାର ଋଣୀ ହୋଇ ରହିଯିବ ।

ପରିଡ଼ା—ସତ କଥା ବାବୁ ! ଫସଲ ଉପରେ ଫସଲ କରି ମା' ବସୁଧାକୁ କୋରି କୋରି ଆସିଛୁ । ଖତ ମୂତ ଜମିରେ ଦେଇ ନପାରିଲେ "ମାତୃଋଣ ଅଶୁଝା ରହିଯିବ" ।

(ଏତିକିବେଳେ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲାସ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲା)

ବାବୁ ! ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟା ବାଜିଗଲା !

ଗ୍ରା ଏ—ଆରେ, ଚାଲ ମହାନ୍ତି—ଚାଲ !

(ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଯାଉ ଯାଉ ଯବନିକା ପତନ)

କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର

ପରିଚୟ

କୁମାର—	କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଯୁବକ—ବୟସ ୨୫ ।
କିଶୋର—	କୁମାରର ପଢ଼ାସାଥି ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ—ଧନୀ ଯୁବକ—କୁମାରର ସମବୟସ୍କ ।
ସରପଞ୍ଚ—	ଗାଁର ଆଗୁଆ ଆଗ୍ରହୀ କୃଷକ—ଲୋକପ୍ରିୟ—ବୟସ ୪୨ ।
ପଧାନେ—	ଗାଁର ବଳିଷ୍ଠ ଗୃହୀ—ବୟସ ୫୦ ପାଖାପାଖି—ପ୍ରଗତିଶୀଳ ମନୋବୃତ୍ତି ନାହିଁ ।
ଗୋବରା—	ବୟସ ୫୦—ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଟି—ଚକ୍ଷୁ କୋଟରାଗତ—ଗଞ୍ଜେଡ଼ି ।
ଗନ୍ଧରବ, କୃଷ୍ଣ, ହରିଆ, ମଙ୍ଗୁଳି	ସମବୟସ୍କ— ବୟସ ୫୦ ପାଖାପାଖି— ହରିଆ ଯାଦୁଆ—ମଙ୍ଗୁଳିର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ଭଙ୍ଗା ।

ବହିଟି ଗ୍ରୁପାଢ଼ହେବା ପରେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଉନ୍ନୟନ ବ୍ଲକରେ ଏକାଙ୍କିକାଟି ପ୍ରଶଂସିତଭାବେ ଅଭିନୟ କରାଯାଇଥିବାରୁ ଉତ୍ସାହୀ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଲେଖକ ଋଣୀ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

[ବସ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ଅଭିମୁଖେ ଚାଲିଛନ୍ତି ଦୁଇଜଣ କମ୍ପାନୀ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର । ହାତରେ ଚମଡ଼ା ବ୍ୟାଗ୍ । ସେମାନେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲେ—ପଛରୁ ଡାକିଲେ କୁମାର, ପ୍ରଥମ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟରଙ୍କ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ । ପାଟିରେ ସିଗାରେଟ୍, ହାତରେ ଧରିଛନ୍ତି ଗୋଟାଏ ଝିଞ୍ଜିର । କୁକୁର ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । କୁକୁର ଟାଣି ହେଉଥାଏ ।]

ମାର—ଆରେ କିଶୋର ! କିଶୋର !

(କିଶୋର ଅଟକି ଯାଇ ପଛକୁ ଅନାଇଲେ)

କିଶୋର—କୁମାର !

(ଦୁଇବନ୍ଧୁ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି)

କୁମାର—ବହୁତ ଦିନ ପରେ ଯେ ! ଆରେ ତୁ କ'ଣ କରୁଛୁ ? (ହାତବ୍ୟାଗ୍‌କୁ ଅନାଇ) କେଉଁ ଇନ୍‌ସୁରେନସ୍ କମ୍ପାନୀର ଏଜେନ୍‌ସୀ ନେଲୁଣି କି ? ହଁ ଏଜେନ୍‌ସୀ ବିଜିନେସ୍ ଖବ ଭଲ ।

କିଶୋର—ନାହିଁ ଭାଇ ! ଏଜେନ୍‌ସୀ ଫେଜେନ୍‌ସି କିଛି ନୁହେଁ । ଟ୍ରେନିଂକୁ ଯାଇଥିଲି । ଟ୍ରେନିଂ ଶେଷ କରି ବ୍ଲକ୍‌ରେ ଜଏନ୍ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।

କୁମାର—କିରେ କି ଟ୍ରେନିଂ ?

କିଶୋର—ଏଇ ଭାଇ, କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଟ୍ରେନିଂ ।

କୁମାର—କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଟ୍ରେନିଂ ! ସେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ କ'ଣ ? ବାବାରେ ବାବା ! ଆମ ସରକାରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଏ ଯେ କି ଭୂତ ଗ୍ରାସ କରିଛି ! କଥାକଥାକେ ଟ୍ରେନିଂ, କଥାକଥାକେ କମିଟି, ସଭା, ସେମିନାର୍ ! ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ ଏମିତି ବରବାଦ କରାଯାଉଛି । ଆରେ କାମ କର ! ବୁଝିଲୁ କିଶୋର, ଏଥିରେ ଶକ୍ତି ଆଉ ଅର୍ଥ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ !

କିଶୋର—(ତୁ ତେବେ ଭାବୁଛୁ ଟ୍ରେନିଂ ଦରକାର ନାହିଁ ? କମିଟି, ସଭା ସମିତି ନ ହେଲେ ଲୋକଙ୍କର ମତଗତି ଜାଣି ହେବ କିମିତି ? ଏ ତ ଆଉ ରୁଷିଆର ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ସରକାର ନୁହେଁ ବା ଜର୍ମାନୀର ହିଟ୍‌ଲରୀ ଶାସନ ନୁହେଁ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ଜନତାର ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଲୋକେ ନିଜେ ବସି ସ୍ଥିର କରି, କିପରି ଭାବରେ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସମାଧାନ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେ କଥା ସେମାନେ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ । ଲୋକଶାସନ ପାଇଁ, ଜନତାର ଶିକ୍ଷା ଓ ସହଯୋଗ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଶିକ୍ଷାଶିବିର, କମିଟି, ମିଟିଂ, ସେମିନାର୍ ବିଶେଷଭାବେ ଦରକାର । କାରଣ, ଆମ ଦେଶରେ ଯୋଜନାକାମଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ନ ଦେଇ, ସରକାର ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଲୋକେ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରି,

ତାଙ୍କର ଆଜ୍ଞା କାମପାଇଁ······। ଗୁଡ଼ ଭାଇ ! ମୋ' ଟର ବେଳ ହୋଇ ଗଲାଣି । ତୁ ସ୍ୱାଧୀନ । ବାପର ଅଗାଧ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି । କୁକୁର ପାଳବୁ, ଶିକାର କରିବୁ, ମନକୁ ଯାହା ପାଇବ ସମାଲୋଚନା କରିବୁ । ଆରେ କୁମାର ! କିଛି ଭାବିବୁ ନାହିଁ।(ତମ ପରି ଯୁବକ ବିଶୃଙ୍ଖଳଭାବରେ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଏବେ ସମାଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି, ଏମିତି ବି ସମସ୍ୟାଟା କ'ଣ କିଛି ନଜାଣି ମଧ୍ୟ ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦେବାକୁ·······।)

କୁମାର—(କାନ୍ଧରେ ହାତ ପକାଇ) ଆରେ ତୋର ସେହି ଚିଙ୍ଗି-ଚିଙ୍ଗା ପ୍ରକୃତି ଏବେ ବି ଯାଇନି !

କିଶୋର—ଭାଇ ଦେଖ, ତୁ ଯେମିତି ଜମେଇଲୁଣି, ବସ୍ ଫେଲ୍ ହେବ । ଠିକ୍ ସମୟରେ କାମରେ ଯୋଗ ନ ଦେଲେ ଚାକିରିଟି ଯିବ । ଆ ଭାଇ, ଯାଉଛି ।

(ଚାଲିଗଲାବେଳେ କୁମାର ଅଟକାଇ ଦେଇ)

କୁମାର—ଆରେ ଶୁଣ୍ ! ମନରେ ତୋର କଷ୍ଟ ହୋଇଛି, ନୁହେ ? ଟ୍ରେନିଂରୁ କିଛି କ'ଣ ଶିଖିଲୁ ନା ନାହିଁ ?

କିଶୋର—ଆରେ କମ୍ପୋଷ୍ଟ !

କୁମାର—ହଁ ଏ ଖତଟି ! ତୁ ତେବେ ଖତବାବୁ ହେବୁ ! ଯାବତ୍ ଅସନା ଅପରିଷ୍କାର କାମ ! ଆରେ ମୋର ଗୋଟାଏ ମାଉସୀପୁଅ ଭାଇ—ତୋ ପରି କାମ ଉପରେ ବେଶି ନଜର। ସେ ଏଇ କାମ କରୁଥିଲା । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖାନନଗର— ଏଇ କଟକ ସହରରେ, ଯେଉଁଠି ପର୍ବତ ସମାନ ଗୁହ ଜମା ହୋଇ ଗାତ ଖୋଳା ହୋଇ ଖତ ହୁଏନି ! ଆରେ

ବାବା ! ସତରେ ଯେବେ କେଉଁଠି ନରକ ଥାଏ, ମୁଁ କହିବି ସେହି ହେଉଛି ନରକ । ନାଙ୍ଗୁଡ଼ା ପୋକ ସାଲୁ ରୁ ବାଲୁ ରୁ ! ଯେଉଁ ଗନ୍ଧ ! ଆରେ ଦୁଇ ତିନି ମିନିଟ୍ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛୁ କି ନାହିଁ, ଅଇ ଉପରେ ଅଇ ଆସିଲା । ଉଃ (ଦେହ ଥରାଇ) ତୁ ଏ କାମ କିପରି କରିବୁ ? ଆରେ କିଶୋର ! କେତେ ରଙ୍ଗିନ ସ୍ୱପ୍ନ ନେଇ ସେ କଲେଜ ହତାରେ ପଶି ନ ଥିଲୁ ? ତୋର ବା କେଉଁ ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତିର ଅଭାବ ଥିଲା ! ସେ ଡେଭିଲ୍ ଭଗବାନ କ'ଣ ଶେଷରେ ଏଇଆ କଲେ ! ତୁ ପୁଣି ଖତ ନୁହେଁ ରେ, ସେ ନରକ-ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର ହେଲୁ !

କିଶୋର—(ଦାର୍ଶନିକ ଭାବରେ) କୁମାର, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଏଇଠି । ମଣିଷ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ପାଏ । ଯାହା ପାଏ ସେହି ପାଇବାରେ ସେ ଆତ୍ମନିଯୋଗ କରିବା ଉଚିତ । ଆଉ, ଏ ଗଠନ-ମୂଳକ କାମକୁ ତୁ ଯେଉଁ ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଛୁ, ଠିକ୍ ଦିଗଟା ତୁ ଧରି ପାରିନାହୁଁ । କୃଷି ହେଲା ଭାରତୀୟ ଜନତାର ମେରୁଦଣ୍ଡ । ବିଶେଷତଃ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ କଲ୍ୟାଣ ଏଇ କୃଷି ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ । କୃଷିର ଉନ୍ନତିରେ ଖତ ଓ ସାର କେତେଢ଼ ଆବଶ୍ୟକ ତୁ ଜାଣୁ ! ଚୀନ ଜାପାନରେ ଚୃଷୀ ଏକରକୁ ୩୦।୪୦ ମହଣ ଅମଳ କଲାବେଳେ ଆମ ଚୃଷୀ ପାଏ କେତେ ? ମାତ୍ର ୮।୧୦ ମହଣ ।

କୁମାର—ଆରେ ତାଙ୍କ ଦେଶର ମାଟି ସେମିତି ହୋଇଥିବ ।

କିଶୋର—ଆମ ଗାଁ ମାଟି ପରି ଆଉ ଦୁନିଆରେ କେଉଁଠି ବସୁଧା ନାହିଁ । ତୁ ଶୁଣିଥିବୁ—ଚୀନ ଦେଶରେ ସୁନା ରୂପାକୁ ଯେପରି ସାଇତି ରଖନ୍ତି, ମଣିଷବିଷ୍ଠାକୁ ସେପରି ଭାବରେ ଯତ୍ନ ନେଇ ସେଥିରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସାର ତିଆରି କରନ୍ତି । ତାକୁ କ'ଣ ନାମ ଦେଇଛନ୍ତି ଜାଣୁ ? 'ସୁନାଖତ' ବୋଲି କୁହନ୍ତି । କାରଣ, ଏ ଖତକୁ ଦେଲେ ସୁନା ଫଳେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ଆଚ୍ଛା, କହିଲୁ ବନ୍ଧୁ ! ଅଳିଆ, ଆବର୍ଜନା, ଘୁଅ, ମୂତ, ଗୋବର, ପାଉଁଶ ଏଣେ ତେଣେ ଜମା ହୋଇ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ରୋଗ ବଢ଼ାଇବାରେ ଯେପରି କାରଣ ହୋଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକର ସଦ୍ ଉପଯୋଗ କରି ଆମ ଜମିରେ ଉପଯୋଗ କଲେ ଚଷାକୁଳର ଯେଉଁ କଲ୍ୟାଣ ହେବ, ଦେଶର ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନାରେ ଯେପରି ମଙ୍ଗଳ କାମ ହେବ, ସେଥିରେ ତୋର କ'ଣ ସନ୍ଦେହ ଅଛି ? ଆଚ୍ଛା, ଏହି ଯୋଜନାଟିକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆମ ପରି ଯୁବକ କ'ଣ ଆଗେଇ ଆସିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ? ଯାଉଛି ଭାଇ ! ଶୁଭକାମନା କର—ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ନୂଆ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଉଛି, ସେ କାମରେ ଯଶସ୍ୱୀ ହୁଏ !

କୁମାର—ତୁ ସବୁଦିନେ ଭାବପ୍ରବଣ । ଯେଉଁ କାମଟି ହାତକୁ ନେଉ, ମନପ୍ରାଣ ଢାଳି କାମ କରୁ । ହଁ ଭାଇ, ତୋର ନିଷ୍ଠା ଅଛି । ତେଣୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଯଶସ୍ୱୀ ହେବୁ ।

ଆରେ ! ତୁ ଏହା ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଜଙ୍ଗଲ ପାଲଟି ଗଲୁଣି କି ? ତୋର ଏ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେଲୁ ନାହିଁ ଯେ !

କିଶୋର—ଏତିକ ଅନୁମାନ କରିପାରୁନୁ ! ଆରେ ସମଧର୍ମୀ ଆମେ ଦୁଇଜଣ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଶିବଚରଣ ମହାପାତ୍ର, କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର, ରେଢ଼ାଖୋଲ । ହଉ ଭାଇ, ଥା । ପରେ ଦେଖା ହେବ ।

(ନମସ୍କାର ପ୍ରତି ନମସ୍କାର ପରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ ବେଳକୁ)

କୁମାର—ଆରେ କିଶୋର ! ତୋ ଅନୁଭୂତି ବିଷୟରେ ସମୟ ସମୟରେ ଲେଖିବୁ ।

(କୁକୁରଟି ଝାଣି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ଟେନ୍‌କୁ ହେକ ହେକ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲାବେଳକୁ)

—ସ୍କ୍ରିନ୍—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

[ଗ୍ରାମସ୍ଥିତ ଚଟାଣ ଉପରେ ଦୁଇଟି ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗତ । ଗୋବରା—ବୟସ ପଚିଶ—ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଟି—ଚକ୍ଷୁ କୋଟରଗତ—ନାକରୁ ପାଣି ବହିପଡ଼ୁଥିଲା । ଗନ୍ଧରବ—ବୟସ ତିରିଶ—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—ବଳିଷ୍ଠ ବପୁ ।)

ଗୋବରା—(ଗଞ୍ଜେଇ ମଳୁ ମଳୁ) ଆରେ ବାପ ଗନ୍ଧରବ ! ଏ କୁଷ୍ଟିଆଁ ଟା ଆସିଲା ନାହିଁ କିଆଁ ? ଗୋଟାଏ ଡାକ ମାର ମଁ ।

ଗନ୍ଧରବ—(ଉଚ୍ଚ ପାଟିରେ) ଆରେ ରେ କୁଷ୍ଟିଆ—କୁଷ୍ଟିଆ ହେ—ଆରେ ଶଳା ଟା କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ବା !

(ପ୍ରବେଶ କଲା କୃଷ୍ଣିଆ । ଗନ୍ଧରବର ସମବୟସ୍କ, ହୃଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ)

କୃଷ୍ଣିଆ—(ଦୂରରୁ ଜବାବ ଦେଇ ଦେଇ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା) ଆରେ କାହିଁକି ହଲ୍ଲା କରୁଛ ବା ? କ'ଣ ମାଲ୍ ଅଛି, ନା ଲୁଟୁରା ମେଳଣ ?

ଗନ୍ଧରବ—ଆଛା ବାପା ! ବସ, ବସ । ଗୋଟାଏ ଦମ୍ ହେଉନା !

ଗୋବରା—(ବସି ବସି ସମସ୍ତେ ଗଞ୍ଜାଇ ଟାଣିଲେ । ନିଶାରେ ଟଳ ଟଳ ହୋଇ ଗୋବରା ଗନ୍ଧରବକୁ ଗୋଟାଏ ମିଜାସ୍ ଖୁସ୍ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ କହିଲା) ଦେଖିଲୁ ବାପ ଗନ୍ଧରବ ! ପାଗଟା କେମିତି ଦେଖୁ ଛୁଟି ? ହଉ, ଗୋଟାଏ ହଉ !

ଗନ୍ଧରବ—ହବ ଯେ, କେଉଁ ସଂପାଦରୁ ହବ କହିଲେ ସିନା !

କୃଷ୍ଣିଆ—ମିଠାଙ୍ଗ, ଖଟାଙ୍ଗ—କ'ସ ବରାଦ କରୁନୁ ?

ଗନ୍ଧରବ—ଏମିତି ସିନା ଗୋଟାଏ ଫରମାସି କଲେ ହେବ ! ଗୋବରା ଭାଇ !

ଗୋବରା—ଆରେ ଏଇ ବାଞ୍ଛା ଗଲଗଲ ? ନଷ୍ଟୁଗୈଶ ? ନା, କୃଷ୍ଣିଆ ଯାହା କହିଲା ସେଇଆଡୁ ହଉ । ବୁଝିଲୁ, ଗୋବରଧନ ! ହଉ ।

(ଗନ୍ଧରବ ଆଣ୍ଠୁ ମାଡ଼ି ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରୁ କରୁ ଉଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଅଭିନୟ ସହିତରେ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ କୃଷ୍ଣିଆ ନିଶାଭୋଳରେ ଆତ୍ମବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ "କମାଲ କଲୁ ରେ, କମାଲ କଲୁ" । ଗୋବରା ତା' ସାଙ୍ଗରେ ତୁଆ ଦେଉଥାଏ) ।

13

ଗନ୍ଧରବ—ବୁଲି ଯାଆନ୍ତି ସେ ନଦୀକୂଳକୁ
ପୁଣି ଅନ୍ଧାରିଆ ସଞ୍ଜବେଳକୁ ।
ବାଟରେ ଦେଖିଲେ ସାଙ୍ଗ ସାଥି
କଥା ବାରତାରେ ଯାନ୍ତି ମାତି ।
ତାଙ୍କୁ ଏ ଯୁଗେ ସରମ ନୋହିଲା—
ହଜିଲା ରେ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଲା ।

ହାଣ୍ଡି ଚୁଲିକି ଦେଲେଣି ପାଶୋର
ହାତେ କଳା ଲାଗିବ ବୋଲି ଡରି ।
ଆରଶୀ ପାଖରେ ନଚି ନଚି
ଘଣ୍ଟା ପରେ ଘଣ୍ଟା ଯାଏ ବଚି ।
ତାଙ୍କୁ ଏ ଯୁଗେ ସରମ ନୋହିଲା—
ହଜିଲା ରେ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଲା ।

ଗୋବରି—ବାପା ଗନ୍ଧରବ ! ଏ ତ ଗଲା ମିଠାଙ୍କ ପୁରାଣ କଥା । ଖଟାଙ୍କ ପୁରାଣରୁ ଅଧାଏ ହେଉ—ହେଉ ।

ଗନ୍ଧରବ—(ପୁଣି ଚିଲମରେ କଡା ନିଆଁ ଗୁଳା ଲଗେଇ, ଦମେ ଦୁଇଦମ୍ ଟାଣି, ଗଳା ସଫା କରି, ଚିଲମକୁ ଜନତା ଆଡ଼େ ଦେଖାଇ, ଅଭିନୟ ସ୍ୱରରେ)

ଯାହାକୁ ଖାଇଲେ ମନ ଦେବ ରଞ୍ଜାଇ,
ଆରେ ଭାଇ ଏଯା ନାମ ଗଞ୍ଜାଇ ।
ଯାହା ଦମେ ଦୁଦମ୍ ଟାଣିବ
ତେବେ ଯାହାର ମଜାଟା ଜାଣିବ
ଖାଲି ଅନୁଭବୀ ଏହା ଜାଣଇ ।

ଭୁଲିଯିବ ସୁଖ ଦୁଃଖ
ରଖିଲେ ଚଲମ ଉପରେ ମୁଖ
ଖାଲି ମୁଣ୍ଡକ ନଡ଼ିଆ ଖୋଜଇ
ଯା ନାମ ଗଞ୍ଜେଇ ।
ପଙ୍ଗତ ମେଳାରେ ବସି
କଡ଼ାନଆଁ ଗୁଳାକୁ ରଖି
ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ଆଣେ ଅଡ଼ାଇ
ଯା ନାମ ଗଞ୍ଜେଇ ।

କୃଷ୍ଣିଆ—(ଗୀତ ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୋଳାକୋଳି କରି) ବାଃ ! ଶଳା କମାଲ କଲୁ ରେ, କମାଲ କଲୁ !

ଗୋବରା—(ଦୂରରୁ କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟରଙ୍କୁ ଦେଖି) ଆରେ ରେ ଗନ୍ଧରବ ! ଏଇ ଏଣେ ଦେଖିଲୁଣି ! ଏଣେ ଗୋଟାଏ କିଏ ଆସିଲାଣି । ସେ ଏକସରସାଇଜ ବାବୁ ତ ନୁହନ୍ତି !

କୃଷ୍ଣିଆ—ସବୁ ଭଣ୍ଡୁର କରି ଦେଲା ରେ—ହଇରେ ଗନ୍ଧରବ !

ଗନ୍ଧରବ—(ଉଙ୍କିମାରି) ଆରେ ନାହିଁ ରେ ହେ । ଏ ତ ସେ 'କମ୍ପୋଷ୍ଟ ବାବୁ' !

କୃଷ୍ଣିଆ—ଆରେ, ଇଆଡ଼େ କାହିଁ ଟା ଆସୁଛନ୍ତି ସେ ?

ଗୋବରା—ଏଇଛନ୍ତୁଣା ଖାଲି ସେ ଘୁଅ ମୂତ ଅସନା କଥା କହିବ । ଯେଉଁ ପାଗଟା ହୋଇଥିଲା, ମାଟି କରିଦେଲା !

(ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟରଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ଓ ସମସ୍ତେ ନମସ୍କାର ପ୍ରଦର୍ଶନ) ।

ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଆଚ୍ଛା, କହି ପାରିବ କି ସରପଞ୍ଚ ବାବୁଙ୍କ ଘର କେଉଁଠି ?

ମିଳିତଭାବେ—ଆଜ୍ଞା ହେଇଆଡ଼େ !

(ଅନ୍ୟ ଜଣେ ତାର ବିପରୀତ ଆଡ଼େ ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ବହୁ କଳି ତକରାଳ ପରେ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗକୁ ହାତ ଦେଖାଇବା) ।

ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର—(ସ୍ୱଗତ) ଏଗୁଡ଼ାକ ଗଞ୍ଜୋଡ଼ ନା କ'ଣ !

ମିଳିତଭାବେ—ଏଇଆଡ଼େ ।

ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଏଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ଲୋକ !

(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଗ୍ରାମବାସୀ ସଭିଏଁ—(ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ରଲୋକ ଏକ୍ସାଇଜ୍ ସବ୍-ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର ନ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଆଶ୍ୱସ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି କମୋଷ୍ଟ ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟରଙ୍କ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥକୁ ଅନାଇଁ ଥିବାବେଳେ)

—ସ୍କ୍ରିନ୍—

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

[କଥା ହେଉ ହେଉ ପ୍ରବେଶ କଲେ ହରିଆ—ବୟସ ପଚିଶ—ଦେହପାକ ଯାଦୁ—ଯାଦୁ କୁଣ୍ଡାଇ ହେବା ତାର ଅଭ୍ୟାସ, ମଙ୍ଗୁଳି—ସମବୟସ୍କ—ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ଛୋଟା, ପଧାନେ—ଗାଁ-ମୁଖିଆ—ବୟସ ଷାଠିଏ—କାନରେ ନୋଳି—ହାତରେ ବଟୁଆ ।]

ହରିଆ—ବୁଝିଲ ପଧାନେ ! ଏ କି କଥା ? ଆମେ କ'ଣ ମେହେନ୍ତର ହୋଇଛୁ ?

ପଧାନେ—ନାହିଁ ରେ ନାହିଁ ! ଆମକୁ ଜାନୁଆର କରି ପାଇଛୁ । ଆମେ ବଳେଇ, ହୁଁ ଆମେ ବଳେଇ ! ଆଉ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଆଁ ବଳେଇ ପରି ଗାତ ଖୋଳେଇ ଝାଡ଼ା ପେରି ମାଟି ଘୋଡ଼େଇବା ପାଇଁ ମତେଇଦେଲା ବୋଲି, ସେ ଭାବୁଛି— ହୁଁ, ଆମକୁ ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ଦେବ ବୋଲି ଆସିଛି । ଆସୁ, ଆସୁ । (ନଶରେ ହାତ ମାରି) ବୁଝିଲ ମଙ୍ଗୁଳି ! ପୁଅକୁ ଏମିତି ପାଠ ଦେବି ଯେ ଆମ ଗାଁକୁ ଗୁଡ଼ପଶ ଦେଇ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଜାକି ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବାଟ ପାଇବ ନାହିଁ । (ଆଉ ଥରେ ନଶରେ ହାତ ମାରି) ହେଇଟି ! ମିଶ୍ର ଟୋକା ସିନା ସରକାରୀ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଫାଇଦା ଉଠେଇବ ବୋଲି ଧରମ କରମ ଛାଡ଼ି ସରପଞ୍ଚ ବୋଲଉଛି । ହେଇଠି—ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି—ନଛିପୁରର ପଧାନ ବଞ୍ଚିଛି ! ଏ ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାଏ ଏ ଅନୀତି କାମ କରିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ବୁଝିଲୁ, ଏ ଗାଁରେ ଏ କାମ ହୋଇ ପାରିବନି ।

—ହେଇ ପଧାନେ ! ସେ ବାବୁ ଏଣୁ ଆସୁଛନ୍ତି ।

ପଧାନେ—ଆସନ୍ତୁ, ଆସନ୍ତୁ । ଆସନ୍ତୁ, ପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ଥରେ ମୁହାଁମୁହିଁ ପଡ଼ଯାଉ ।

(ଗୋବରା ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟରଙ୍କ ସହ ଆଗପଛ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ କଲା ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ)

ଗୋବରା—ପଧାନେ ! ସରପଞ୍ଚ ପଠେଇଛନ୍ତି । ଏ ହେଉଛନ୍ତି କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର । ସେ କ'ଣ ସବୁ ବୁଝାଇବେ ।

(କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର ଆଗ ହାତ ଉଠାଇ ନମସ୍କାର କରେ)

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ନମସ୍କାର ଆଜ୍ଞା !

ସମସ୍ତେ—ନମସ୍କାର !

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ପଧାନେ ! ଏ ସନ ଖନ୍ଦ କମିତି ହୋଇଛି ?

ପଧାନେ—ଆହେ ବାବୁ, ଦେଶରେ ଯେମିତି ଅମାଡ ପଶିଲାଣି ଆଉ ଖନ୍ଦ କ'ଣ ହବ ହୋ ! ଇନ୍ଦର ପାଳିଲେ ସିନା ହବ ! କିଏ କହୁଛି ଘୁଅ ଉଠା, କିଏ କହୁଛି ମୂତ ପିଅ, ମେହେନ୍ତର ହୋଇ ଅଳିଆ ପହଁର ଗଦାକର । ଆରେ, ଆମ ସାତ-ପୁରୁଷରେ ନହେବା କଥା କରିବାକୁ କହୁଛ ! ତଳେ ବସୁମାତା, ଉପରେ ଧରମ ଦେବତା ଅଛନ୍ତି କି !

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ସତେ ପଧାନ ମଉସା ! ତମପରି ପୁରୁଖା ଲୋକ ନଥିଲେ ଏ ଧରମଟିକ ତ ଗାଁରୁ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତାଣି । ଏହି ବସୁମାତା କୋଟି କୋଟି ପ୍ରାଣୀକୁ ପୋଷେ । ମା' କ୍ଷୀର ଗୁଣ୍ଡୁ ଗୁଣ୍ଡୁ ଗାଈ ଆମକୁ କ୍ଷୀର ଦେଇ ବଞ୍ଚାଏ । ତେଣୁ ତାକୁ ଗୋମାତା ବୋଲି କହୁ । ପିଲାଦିନଟା କଟିଗଲେ ଆମେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଏଁ—ବାପ ମା, ସଚରାଚର ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଣୀମାନେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି—ଆମେ ପାଉ କେଉଁଠୁ ଜାଣ ?

ହରି—ସେହି ମାଟିରୁ ।

ପଧାନେ—ସେଇଥିପାଇଁ ପରା ମାଟିକୁ ଆମେ ବସୁମାତା ବୋଲି କହୁ !

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ମା'ର ଜୀବନ ନଥିଲେ ତା ସ୍ତନରୁ କ'ଣ କ୍ଷୀର ଝରି ପାରିବ ? ଗାଈ ମରିଗଲେ କ'ଣ ତା'ଠାରୁ କ୍ଷୀର ପାଇପାରିବା ?

ପଧାନେ—ହଇହୋ ! ଜୀବନ ନଥିଲେ କ୍ଷୀର କେଉଁଠୁ ମିଳିବ ?

ହରି—ତେବେ କ'ଣ ବାବୁ ତମେ କହୁଛ, ବସୁମାତାର ଜୀବନ ଅଛି !

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଜୀବନ ନଥିଲେ ସେ ଆମକୁ ଖାଦ୍ୟ ଦିଅନ୍ତା କିମିତି ? ସାରା ପୃଥିବୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ମାଟି, ପବନ ସବୁ ସେହି ବସୁମାତାର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ । ତାର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ସମଷ୍ଟିକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତି ବୋଲି କହୁ । ଏହି ପ୍ରକୃତି ପ୍ରକୃତରେ ଆମର ଜନକ, ଜନନୀ, ଜାୟା ।

ପଧାନେ—ତମେ କ'ଣ ହୋ ଗାଡ଼ୁରୁ ଗାଡ଼ୁରୁ ହେଉଛ ! ତମ କାମ ଶେଷ କର । କ'ଣ କହିବାର ଅଛି ସିଧା ସଳଖ ନ କହି ଏ ଇମିତି ବଙ୍କା ବଙ୍କା କରି·········

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଏହି ଫସଲ କଥା କହୁଚି । ପଧାନ ମଉସା କହୁଛନ୍ତି—ଆମେ ଭଲ ଫସଲ ପାଉନେ, କାରଣ ଆମ ଜାତିପତି ଗଲାଟି ବୋଲି ଇନ୍ଦର ପାଣି ଦେଉନି—ସେଇଥିପାଇଁ ଫସଲହାନି ଘଟୁଚି । କ୍ଷମା ଦେବ ମଉସା ! ତମେ କହୁଛ ବସୁମାତା । ଆଚ୍ଛା ମଉସା ! ଗାଈକୁ କୁଣ୍ଡା କୋଳଥ ନ ଦେଇ, ଖାଲି ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ କ'ଣ ତାଠାରୁ କ୍ଷୀର ପାଇ ପାରିବା ?

ପଧାନେ—ଆରେ ବାଡ଼େଇଲେ କ୍ଷୀର କାହୁଁ ମିଳିବ ? ସେ କଂସେଇ, କଂସେଇ ! ଗାଈକ ବାନ୍ଧି ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଲେ ଗୋହତ୍ୟା ପାପ ଲାଗିବ ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ତେବେ ମଉସା, ଜମି ଚୃଷ କର ଅର୍ଥାତ୍ ବସୁ-ମାତାକୁ ଖତ, ସାର ନ ଦେଇ, ତାକୁ ଚରି ଚରି ଛୋକାଲା ମାଟିରୁ ଆମେ ବେଶି ଫସଲ ପାଇବା ଆଶା କ'ଣ ପାପ ନୁହେଁ ?

ହରି—ମହାପାପ—ମହାପାପ !

ପଧାନେ—ରଖ ତୋ ପାପ ! ଆରେ ମାଟିର କ'ଣ ଜୀବନ ଅଛି ? ମାଟି କ'ଣ ଖାଇବ ? ଆଉ ଖତ ସାର ଦେବାକୁ କହିଲେ ଯେ, ଆମ ଚଉଦ ପୁରୁଷରୁ ଆମେ ଖତ ତ ବିଲରେ ପକାଉଛୁ ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଆଚ୍ଛା ମଉସା, ତମର ଜମି କେତେ ?

ପଧାନେ—ଆରେ ସେ ହିସାବ ଦରକାର କାହିଁକି ? ମୁଁ ଯାହା ପଚାରୁଛି ତାର ଜବାବ ଦିଅ ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଆପଣ କହିଲେ ସିନା ଜବାବ ପାଇବେ !

ପଧାନେ—ଜମି ମୋର ଦଶ ଏକର ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ବର୍ଷକୁ କେତେ ଖତ ପାଅ ?

ପଧାନେ—ଦୁହଳ ବଳଦ—ଗୋବର ଅଳିଆ ଯାହା ମିଳିଲା ।

ହରି—ଗୋବର କେଉଁଠି ମିଳୁଛି ! ଗୋବର ଘଷି କରି ଜାଳି ଦେଉଛୁଁ । ବର୍ଷକୁ ପଧାନଙ୍କର ଗୃହ ପାଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି ଖତ ହୁଏ ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ବୁଝିଲ ମଉସା ! ଏକରକୁ ଖୁବ୍ କମ୍‌ରେ ୫।୧୦ ଗାଡ଼ି ଖତ ଦରକାର । ତମର ଦଶ ଏକର ଜମିରେ ପଚାଶ ଶହେ ଗାଡ଼ି ଖତ ଦରକାର ବେଳକୁ ପାଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି ଖତ ମିଳୁଛି । ମାଟି ତ...... ! ବର୍ଷକୁବର୍ଷ ଆମ ସାଆନ୍ତଅଜା, ଅଣସାଆନ୍ତ ଅଜାଙ୍କ ଅମଳରୁ ଦୁଇଁ ଦୁଇଁ ମାଟିକୁ ନକମା କରିଦେଲେଣି, ମାଟିର ବଳ ହଟି ଗଲାଣି । ମାଟି ଯାହା ଚାହୁଁଛି ତା ନ ଦେଇ ବେଶି ଫସଲ ଚାହିଁବା କଂସେଇ ଘରେ ଗାଈ ବାନ୍ଧିବାପରି କ'ଣ ପାପ ନୁହେଁ ? ଯାହାର ଯାହା ପାଉଣା ସେତକ ପୈଠ ନ କରି ଆଉ ବେଶି ଆଶା କରିବା କ'ଣ ପାପ ନୁହେଁ ?

ପଧାନେ—ଭାରି ପୁନିଅବନ୍ତ ଲୋକ ହେ ! ଆମେ ବାବୁ, ତମ ପରି ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ବାବୁ ଆସି ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା କଥା କହି-ଯାଉଛ—ଚଷାର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ବୁଝୁଛ ? ଖାଲି ଦିଅ—ଆଉ କର ! ବକ୍ତୃତା ଦେବା ସହଜ । ଏହି ବଳକ ହେବା ଯାହୁଁ, କାମ କରିବା ଲୋକଠାରୁ କାମ କରେଇବା ଲୋକ ବେଶି ହୋଇଗଲେଣି, ବୁଝିଲ !

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ମଉସା ! କାମ ବତେଇବାକୁ ଆମେ ଆସିନୁ । ତମଠାରୁ ଶିଖିବାକୁ ଆସିଛୁ । କାମ ଶିଖି ଯାଇ...... !

ପଧାନେ—ଶିଖିବ କ'ଣ ହୋ ! କାମ ଶିଖିବ ବୋଲି କ'ଣ ସରକାର ତମକୁ ଠଙ୍କା ଦେଉଛି ? ବୁଝିଲ ବାବୁ ! ଏ ଯେଉଁ ଜାଲ ମେଲେଇ ଆମକୁ ସେ ଜାଲରେ ପକେଇ ଆମ ଏ ଗାଁ ସାରା ଲୋକଙ୍କୁ ମେହେନ୍ତର ବନେଇବ ବୋଲି ମନ ବୋଧ ହେବା ଭଲି ଉପଦେଶ ଦେଲ, ସେ—ସେ ଏଠି ପଶିବ

ନାହିଁ । ଏ ନନ୍ଦପୁର । ଏଠି ପଧାନେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖି କରି ଅନାଇଛୁ ! ସେ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଏ ଘୁଅ ଉଠେଇବା କଥା, ଆଉ ଘର ଭୂଆସୁଣୀମାନେ ମେହେନ୍ତରାଣୀ ପରି ଦାଣ୍ଡ ସଫା କରି ଅଳଆ ଉଠେଇବା କଥା ନୁହେଁ । ବଳ ବୟସ ଅଛି—ଏ କାମ ନକରି ଅନ୍ୟ କାମ ଦେଖ ।

(ଦ୍ରୁତଗତିରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲୁ । ତା ପରେ ହରି, ମଙ୍ଗୁଳି ଖତେଇ ହେବା ଭଙ୍ଗିରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର ବିବ୍ରତ ହୋଇ ଘଟିପଡ଼ି ଅନତିଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ବରଗଛମୂଳରେ ବସିପଡ଼ିଲେ ।)

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—(ସ୍ୱଗତ) ଲୋକେ ଆଖି ଆଗରେ ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ବୁଝିଲେ ବି ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛନ୍ତି । ପୋଖରୀହୁଡ଼ାରେ ମଳତ୍ୟାଗ କରୁଛନ୍ତି । ବର୍ଷାପାଣିରେ ଆଖି ଆଗରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଧୋଇ ହୋଇ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ମିଶୁଛି । ସେ ପାଣିରେ ଗାଧୋଉଛନ୍ତି—ସେହି ପାଣି ପିଉଛନ୍ତି । ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ପିଇ ଯାଉଛନ୍ତି—ଆଉ ବସ୍ତା ନାଁ କହିଲା ବେଳକୁ ନାକ ଟେକୁଛନ୍ତି । ଆଖି ଆଗରେ ଦଳ ଗଡ଼ଆଁଠା—ବିଲାତିଦଳ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ଯାଇଛି । ଠଙ୍କା ପରି ମଶାଗୁଡ଼ାକ । ଏ ମଶା କାମୁଡ଼ିଲେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ହେବନି ! ଗାଁ ସାରା ଲୋକେ ମ୍ୟାଲେରିଆରେ ସଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

(ଏତିକିବେଳେ ସେ ବାଠ ଦେଇ ଗନ୍ଧରବ କୁଙ୍କୁର କାଙ୍କେର ହୋଇ ଶୀତରେ ଥରି ଥରି ଗୁଲି ଯାଉଥିଲେ)

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ହେଇ ହୋ ବାବୁ, କ'ଣ ହେଲା ?

ଗନ୍ଧରବ—କ'ଣ ହେବ ? ଆଖିକୁ ଦିଶୁନି ? ହେଇଟି ! କମିଟି ବାଠ-ଭଙ୍ଗା ଲୋକ ହେ ! ଯେଉଁ ଜର ! ଚଉପାଢ଼ିରେ କିଏ କମିଟି ଥିବ ବୋଲି ଯାଉଥିଲି । ଦମେ ଦ'ଦମ୍ ଶୋଷି ଦେଲେ···ହଇହୋ ବାବୁ ! ତମର ଚିଲମ ଚଳେ ?

(ଏତିକିବେଳେ କୁଷ୍ଟିଆ ପଛରୁ ଶୀତରେ ଥର ଥର ରଙ୍ଗ-ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଁ କରୁଁ ଡାକିଦେଲା, "ମଙ୍ଗୁଲିଆଇ, ହେ ମଙ୍ଗୁଲାଇ ! କେଉଁଠିକି ଗଲୁରେ ମଙ୍ଗୁଲାଇ ?")

ଗନ୍ଧରବ—ଥା, ବାବୁ ଥା ! ଆମ କୁଷ୍ଟିଆ ଡାକିଲାଣି । ମିଳିଯିବ ଯେ, ମିଳିଯିବ ।

(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଏ କେଡେ଼ଟା ସଙ୍କଗ୍ରାନ୍ତ ପୁରୁଷ—ପେଟରେ ଚିଲମପରି ଆମ୍ବଗୁଳ୍ମ—ସବୁଦିନେ ଜରରେ ସଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇଲେ ଜର ଛାଡ଼ିବ ! ହାଇରେ ବିଧାତା !

(ଏତିକିବେଳେ ସରପଞ୍ଚ, ହରି, ମଙ୍ଗୁଲି ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମବାସୀ ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ସରପଞ୍ଚ—ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର ବାବୁ ! ଗାଁ ସାରା ଖୋଜ ଖୋଜ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲେଣି । ଖବର ଆସିଛି, ବି.ଡ଼ି.ଓ. ଆଉ ତମର କିଏ ଖତହାକିମ ଆଜି ଏଠିକି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ସରପଞ୍ଚ ବାବୁ ! ଆଚ୍ଛା, ଆଗ ପୋଖରୀରେ ଯେଉଁ ବିଲ୍‌ଡିଦଳ ହୋଇଛି, ଦେଖୁଛନ୍ତି ?

ସରପଞ୍ଚ—ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେଲା ଏମିତି ବର୍ଷାଦିନେ ହୁଏ । ଶୀତ ଦିନେ ପିଲାଏ ଦଳ ଟାଣିପକେଇ ମାଛ ଧରନ୍ତି ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ସେଗୁଡ଼ିକ ସଫା କରିଦେଲେ ହୁଅନ୍ତାନି ?

ସରପଞ୍ଚ—ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆପେ ଆପେ ତ ସେ ଦଳ ସଫା ହୋଇଯାଏ ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଖାଲି ସଫା କରିଦେଲେ ହେବନି । ସଫା ତ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ହେଉଛି; ପୁଣି ଦଳ କାହିଁକି ହେଉଛି ଜାଣନ୍ତି ?

ସରପଞ୍ଚ—ଧାନବିଲରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ାକ ମାଡ଼ିଗଲାଣି । ବଡ଼ ଅଭେଇଜ ଗଛ ସେ ।

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ତାର କାରଣ ହେଉଛି, ବିଲାତିଦଳ ମଞ୍ଜି ଆଉ ସବୁର ଆଖିରୁ ଅମରପରି ପରି ବଂଶବିସ୍ତାର କରେ । ପିଲାଏ ଖରାଦିନେ ଦଳ କାଟି ବନ୍ଧରେ ଜମା କରିଦିଅନ୍ତି । ବର୍ଷା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ମଞ୍ଜି ଓ ଆଖି ଧୋଇ ହୋଇ ପୋଖରୀକୁ ଯାଏ । ଆଉ ପୋଖରୀ ଗୁଡ଼ିପଠ ଜମିକୁ ବି ଭାସିଯାଏ । ପାଣି ପବନ, ପାଗ ଯୋଗ ପାଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ଶୀଘ୍ର ବିଲାତିଦଳ ବିସ୍ତାର କରେ । ଆପଣଙ୍କ ଗାଁରେ ମେଲେରିଆ ଜର କେମିତି ହେଉଛି ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ !

ସରପଞ୍ଚ—କୁଇନାଇନ୍ ତ ଦେଉଛୁ—ଆଉ କ'ଣ କରିବୁ ?

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—(ବ୍ୟାଗରୁ ଟେଷ୍ଟ-ଟିଉବ ବାହାର କରି) ଦେଖୁଛନ୍ତି ଏ ମଶାକୁ ! ଯାକୁ ଏନୋଫିଲସ୍ କହନ୍ତି । ଏ ହେଉଛି ମେଲେରିଆ ଜ୍ୱରର କାରଣ । ଏ କାମୁଡ଼ିଲେ ଜର ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଆପଣ କୁଇନାଇନ୍ ଦେଲେ କମିଯିବ । ପୁଣି ଏ ମଶା କାମୁଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଜର ହେବ । ଗୋଟାଏ କାମ କରିବେ ? ଜର ଆଉ ହେବନି !

ସରପଞ୍ଚ—କ'ଣ କହନ୍ତୁ ନାହାନ୍ତି ?

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ଏ ଦଳରୁ ବଢ଼ିଆ ଖତ ହୁଏ । ଖତଗଦାରେ ଯେଉଁ ଉତ୍ତାପ ହୁଏ ସେଥିରେ ଆଣ୍ଠି ଆଉ ମଞ୍ଜି ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ଏମିତି ସଫା କରି ଖତ କରିଦେଲେ ଭଲ । ଖତକୁ ତ ଖତ ପାଇବେ—ମଶା ଆଉ ରହିବେ ନାହିଁ । ମଶା ନ ରହିଲେ ଲୋକେ ଜରରେ ସଢ଼ିବେ ନାହିଁ । ଆଉ ଦେଖିବେ, ଏ ପୋଖରୀରେ ଦଳ ପ୍ରକୋପରୁ ମାଛ ବଢ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ଦଳ ସଫେଇ ହେଲେ ଯେଉଁ ମାଛ······ !

ସରପଞ୍ଚ—ଗାଁ ସାରା ଜରରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି—ଲୋକେ କାହୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳିବେ ?

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—କାହିଁକି ? ଆସୁନାହାନ୍ତି ଆମେ ସବୁ ମିଶି ଦଳ ସଫା କରିବା !

ସରପଞ୍ଚ—ଆପଣ ?

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—(ଏତିକିବେଳେ ଦେହରୁ କମିଜ ଓହ୍ଲାଇ) ଏ କ'ଣ ମୋର ଗାଁ ନୁହେଁ ? ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ !

(କହୁ କହୁ ସରପଞ୍ଚହାତକୁ ଟାଣି ନେଇ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ହରି—ଆରେ ମଙ୍ଗୁଳି ! ଏ ଗୁଣ୍ଡବା ଲୋକ ନୁହେ । ଆମ ଗାଁରେ ପୋଖରୀରୁ ସେ ଦଳ କାଢ଼ିବ । ଆଉ ଆମେ କଣ······

ମଙ୍ଗୁଳିଆ—ଆରେ ଆମେ ଅମଣିଷ ହୋଇଯିବା ! କାହାର ପୁଅ, ଘର କାହିଁ—ପୁଣି ପାଠଶାଠ ପଢ଼ିଛି । ସେ ଦଳ କାଢ଼ିବ, ଆଉ ଆମେ···ଆଉ କ'ଣ ଖାଉଛୁ ? ଆଁ. ନା' ! ଗାଁବାଲ

ଯାହାର ଖୁସି ହେବ ସମସ୍ତେ ମିଶି ପୋଖରୀଟାକୁ ସଫା କରିଦେବା । ଆ ଯିବା ।   (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

(ଏତିକିବେଳେ ଅନ୍ତରାଳରୁ ମିଳିତକଣ୍ଠରେ ଗୀତର ଲହରୀ ଛୁଟି ଆସିଲା)

(ଗୀତ)

ଉନ୍ନୟନ ପଥେ ଚାଲ ଏବେ ଭାଇ
ହୋଇ ସର୍ବେ ଏକ ମନ
ଦେଖିବ ତୁମ୍ଭର ମିଳିଯିବ ସବୁ
ହଜିଲା ଗୁପତ ଧନ ।
ହାତେ ଧରି କୋଡ଼ି କୋଦାଳ ହେ ଭାଇ
କର ଏହି ମାଟି ଚୂନା
କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଦେଇ ପୁଷ୍ଟ କର ଜମି
ଫଳାଅ ରେ ଏଥେଁ ସୁନା ।
ଫଳାଅ ଅଧିକ ଫସଲ ହେ ଭାଇ
ହଟିଯାଉ ଦୁରୁଭିକ୍ଷ
ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏକା
ହୁଅନା କର୍ମେ ବିମୁଖ ।

(ଗୀତ ପରେ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଭିତରୁ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା—ଟାଣେ ହରିଆ ଭାଇ, ଜୋରରେ ଟାଣେ । କେଡ଼େ ବଡ଼ା କଉଁଟାଏ ଉଠେଇଁ ଗଲା ରେ ! ଧର ଧର । ପାଟିଗୋଳ ବାର ବାର ଶୁଣାଯାଉଥିଲା—ମୋ ଭାଗରେ ସେ ବଡ଼ କଉଁଟା ଦେ·········ଇତ୍ୟାଦି)

(କିଛି ସମୟ ପରେ ଦେଖାଗଲା ହରିଆ, ମଙ୍ଗୁଳିଆ ପାଣି ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ—ହାତରେ ଦୁଇତିନିଟା ଦଉଡ଼ି—ମାଛି ଖାଳେଇ)

(ହରି ଶୀତରେ ଥରି ଥରି)

ହରି — ଦେଖିଲୁ ମଙ୍ଗୁଳାଇ, ଦୁଇଟା ଘଣ୍ଟାରେ ଏତେ ବଡ଼ ପୋଖରୀର ଦଳ ସଫା ହୋଇଗଲା ! କି ନିରମଳ ପାଣି ! ପାଣି ଟୋପାଏ ବିନା·········

ମଙ୍ଗୁଳି — ଆରେ ଠାକୁର ଘରେ ବେଳବୁଡ଼ିଠାରେ ବସି ହେଉଥିଲା ? ଯେଉଁ କରତନ କରୁଥିଲେ ଏ ମଶାଗୁଡ଼ାକ ! ମଶାଙ୍କ ବଂଶ ବୁଡ଼ିଲା ! ସେ ବାବୁ ଯାହା କହୁଥିଲେ, ସତ ରେ ସତ ଏ ଦଳରୁ ଯେଉଁ ଖତ ହେବ·········

(କହୁ କହୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

(ପଛରେ ଆସିଲେ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର ଓ ସରପଞ୍ଚ । ସେମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ପାଣି ଖସି ପଡ଼ୁଥିଲା । କଥା ହେଉ ହେଉ)

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର — ଆପଣ ଫିସେରି ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁ ଲେଖନ୍ତୁ, ଯାଆଁଳ ଦୁଇହଜାର ପାଇଁ ।

ସରପଞ୍ଚ -- ଚାଲନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା, ଲୁଗା ପାଲଟି ଗରମ ପାଣି ମୁନ୍ଦେ ମୁନ୍ଦେ ପିଇଲେ ଯାଇ······

(ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲାବେଳେ)

—ସ୍କ୍ରୀନ୍—

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ହରି, ପଧାନେ, ଗୋବରା, ଗନ୍ଧଆ, କୃଷ୍ଣିଆ ପ୍ରବେଶ କଲେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ)

ପଧାନେ—(ହାତରେ ହାତ ବାଡ଼େଇ) ହୁଁ ହୁଁ, ଭାରିକାମଟାଏ ତ କରିଦେଲେ ! ହୁଁ ହୁଁ, ଖୁବ୍ ଖୁବ୍ !

ହରି—ଗୁଲନା ଦେଖିବ, କମିତି ବଢ଼ିଆ ଖତ ହେଉଛି ! ଆଉ ପୋଖରୀ ପାଣି ତ କାଚପରି ସଫା । ଯାଆଁଳଗୁଡ଼ାକ ଯେଉଁ କୌତୁକଆ ହୋଇ ଖେଳୁଛନ୍ତି !

ପଧାନେ—ହଁ, ହଁ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରିଛ । ଆରେ ହରିଆ ! ଏ କାମ ପରା ! ବାଉରିସାହି ପିଲାଏ କରିଦେବେ ରେ ! ଆଉ, ତୁମ ମାରପେଞ୍ଚ ଆଉ ସେ ବାରବୁଲା ଖତଲୋକଟା କ'ଣ କଲାବେ ? ତମେ ଯେପରି ତା ପାଲରେ ପଡ଼ିଲଣି !

କୃଷ୍ଣିଆ—ହେଇଟି ବାପଧନ ହରି ! ଏ ଦଳକାମ ନୁହେଁ—ଘୁଅ ମୂତ କଥା ଯେବେ ଉଠାଏ—(ହାତରେ ଠେଙ୍ଗା ଧରିଥିଲା, ଉଠାଇ) ହେଇଟି, ଏ ଠେଙ୍ଗା ଆଉ ତା ମୁଣ୍ଡ······

ପଧାନେ—ଆରେ ସେ କ'ଣ କରିବ ରେ ? ଆମରି ଲୋକ ଆମରି ଶୂଳ ହୋଇଛି । ଆରେ ! ସେ ଦିନ ପୁଅ ଯେପରି ପାଣିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ଦଳ ସଫା କରିବାକୁ ବସିଥିଲା, ଏ ଯେବେ ନ ପଶି ଥାଆନ୍ତା, ତା ସାଙ୍ଗରେ ଗାଁ ବାଲା କ'ଣ···? ବୁଝିଲୁ, ଦଳ ସଫା କରି ସେ ଗଡ଼ ଜୟ କରିଛି ବୋଲି ଭାବୁଛି । ହଉ ଦେଖାଯାଉ ! ହେଇ ତ ଆମ ଗୁଣବନ୍ତ ମାରପେଞ୍ଚ ଆସୁଛନ୍ତି ! ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାଟା ମୁକାବିଲା ହେଇଯାଉ ।

(ଏତିକିବେଳେ ସରପଞ୍ଚ ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ପଧାନେ—ହଇ ହେ ମିଶ୍ରେ, ତୁମେ ଆମକୁ ଆଉ ରଖେଇ ଦବନା !

ସରପଞ୍ଚ—କ'ଣ କହୁନ ପଧାନେ ? କଥା ନାହିଁ, ଖାଲି ଦୋଷଟା ନନ୍ଦି ଦେଉଛ !

ପଧାନେ—ହେଇ ହୋ ! ଏ ଗାଁର ମିଶ୍ରବଂଶ ବାଉର କଣ୍ଡରାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କେବେ ଦଉଡ଼ି ଧରି ଦଳ ସଫା କରୁଥିଲ ? ମୋ ଜନମ ହେବା ଦିନଠୁ ଦେଖିନି । ଛି ଛି ! ସେ ବାଉରି କଣ୍ଡରାଙ୍କ କାମ !

ସରପଞ୍ଚ—ସେମିତି ସବୁ ଭେଦଭାବ ଆଉ କ'ଣ ଚଳିବ ପଧାନେ ? ଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ଗାଁର କାମକୁ ସଭିଏଁ ଲଗି ପଡ଼ିଲେ ସିନା ହୁଏ ପଧାନେ ! ପରିଶ୍ରମ କ'ଣ ବୃଥା ହୋଇଛି ? ୧୦୦ ଗାଡ଼ି ପରି ଖତ ହେବ ! ଗାଡ଼ିଏ ଖତକୁ ଟ ୨୧ ହେଲେ ଟ ୨୦୦୧ର ଖତ ମିଳିଲା । ସେ ଖତକୁ ଦେଖିଲଣି ? ଗୋବର ଖତ ସେ ଖତକୁ ଲଭି ଯିବ ନା ! ଦେଖିବ, ଖରାଦିନେ ସେ ଦଳଗୁଡ଼ାକୁ ଖୋଳି ବିଲରେ ପେଲିବେ ଦିବ......

ପଧାନେ—ଆରେ ଏ ନୂଆ କଥା କ'ଣ କହୁଛ ? ଆମ ପୂରୁବ ପୁରୁଷରୁ ପରି କଥା ଅଛି, "ଖତ ବରଷେ, ପଙ୍କ ପୁରୁଷେ" !

ସରପଞ୍ଚ—ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର ବାବୁ ତ ସେଇ କଥା କହୁଛନ୍ତି । ଆମେ ସବୁ ଜାଣିଛୁ, ଆଉ କରୁନା । କରିବା ପାଇଁ ସେ ଆମ ପିଛୁ ଧରିଛନ୍ତି । ତୁମେ ତ ଦେଖୁଛ—ସେ ଆମ ସଭିଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ପରି ସବୁ କାମକୁ ଆଗ ବାହାରି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ପଧାନେ—ସେ ଯାହା କରୁଛି ଆମ ଜାତି ଗୋଟି ଯିବା କଥା !

ସରପଞ୍ଚ—ଆମ ଗୃଷ ପାଇଁ ଆମ ନିଜ ହାତରେ ଖତ ତିଆରି କଲେ କ'ଣ ଜାତି ଯାଏ ?

ପଧାନେ—କେଉଁ ପିଢ଼ିରେ ଆମର କଏ ହାଡ଼ଙ୍କ ପରି ଧୁଅ ଗୋଟାଇଥିଲା କହିଲ ? ଆମେ କ'ଣ ବଲେଇ ହୋଇଛୁ ? ଖାତ କରି ଝାଡ଼ା ଫେରି—ବଲେଇ ମାଟି ଘୋଡ଼େଇବା ପରି ମାଟି ଘୋଡ଼େଇବୁ ? ବଡ଼ିଲା ଝିଅବୋହୂଗୁଡ଼ାକ ଦାଣ୍ଡ ମଝିରେ ଯାଇ ସେ ଗାତରେ ଝାଡ଼ା ଫେରି ପୁଣି ମାଟି ଘୋଡ଼େଇବେ ? ଆରେ ବାବା ! କାନ ଉଠିଲା ଦିନୁ ଏ କଥା ଶୁଣିନୁ ନା ? ପୁଣି ସେ ଧୁଅ ବିଲରେ ପଡ଼ିବ, ଆମେ ପୁଣି ବିଲରେ କାମ କରିବୁ !

କୃଷ୍ଣିଆ, ଗନ୍ଧିଆ—ଅଃ, ଅଃ, ଅଃ !

(ଏତିକବେଳେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର)

ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର—ବିଷ୍ଣୁ ନାଁ ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବାନ୍ତି ମାଡ଼ୁଛି । ଆଚ୍ଛା, କହିଲ ମଉସା ! ତମେ ବୟସରେ ମୋର ଅଜାଙ୍କ ବୟସର । ସେଦିନ କହିଥିଲି ବସୁମାତାର ଜୀବନ ଅଛି—ଗୋମାତାଠାରୁ ବସୁମାତା ଆମଠାରୁ ବେଶି ପୂଜା ପାଇବା କଥା । ବସୁମାତା ହାତ ପତେଇ ମାଗୁଛି—ବାବୁମାନେ ! ମୋଠାରୁ ଫସଲ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଅମଳକରି ନିଅ । ଖାଅ, ପିଅ, ପିନ୍ଧ, ସୁଖରେ ରହ । ଫସଲକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ପରେ ଯାହା ବଳୁଛି, ଯାହା ତୁମର ଦରକାର ନୁହେଁ, ତାକୁ ମୋତେ ଫେରାଇଦିଅ । ମୋ ବଳ ରଖିଲେ ତମ ବଳ ବଢ଼ିବ । ବସୁମାତା କହୁଛି—ତୋର ଯାହା ଅଦରକାର, ତାହା ମୋର ଦରକାର । ତମର ସେହି ଅଦରକାରୀ ଚିଜକୁ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିବା

ପାଇଁ କମ୍ପୋଷ୍ଟ କରି ଫେରାଇଦିଅ । ଗୋବର, ମୂତ, କୁଟାକାଠି, ପଶ, ରକ୍ତ, ହାଡ଼—ସବୁ କିଛି ମୋଠାରୁ ଜାତ ହେଉଥିବା ପଦାର୍ଥରୁ ସାର କାଢ଼ି ନେଇ ଅସାର ପଦାର୍ଥକୁ ଫେରାଇଦିଅ । ସେ ମୋର ସାର ହେବ । ମୁଁ ଖାଲି ହସିବି । ତମର ପେଟ ପୂରିବ । "ସର୍ବେ ମାନବାଃ ସୁଖିନୋ ଭବନ୍ତୁ ! ସର୍ବେ ମାନବାଃ ସୁଖିନୋ ଭବନ୍ତୁ !" ଶୁଣ ମଣିଷ ! କୃଷି କରିବ, ଖତ ନ ଦେଇ କି ଫସଲ ପାଇବ ? (ଏତିକିବେଳେ ଅନ୍ତରାଳରୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣାଗଲା । ସେ ସଙ୍ଗୀତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା)

ସମସ୍ତେ— (ଗୀତ)

ଜାଗ ଚଷାଭାଇ ହେଳା ତୁ ନ କରି
ଯେବେ ସାଇତିବୁ ଧାନ
ତୋ ମନ ମନାଇ ଜମି କୃଷି କରି
ସଅଳ ବୁଣ ବିହନ;
ଆରେ ମୋ ସୁନା ଭାଇ
ହେଳା କରିଲେ ମରିବୁ ତୁହି ରେ, ଆରେ......

ଗାଁ ଗହଳିର ଅଳିଆ ଗଦାରେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛି ତୋ ବିଭବ
ମଳମୂତ୍ର ବୋଲି ଯାକୁ ଘୃଣା କରୁ
ସେହି ତୋ କାମେ ଲାଗିବ;
ତାକୁ ଘୃଣା ନ କରି
ତାହା ସଙ୍ଗେ ଗୋମୂତ୍ର ଗୋବର ରେ, ତାକୁ......

ଅଳୁଆଁ ହାଡ଼କୁ   ଯାର କରି ତୁହି
ତୋ କ୍ଷେତରେ ଦିଅ ଭରି
ଇନ୍ଦ୍ର ଦୟା କଲେ   ତୋ କ୍ଷେତ ହସିବ
ଧାନରେ ଯିବ ସେ ପୂରି
ଦେଇ ପାରିଲେ ପାଣି
ଧାନ କାଟିବୁ ତୁ ମନଜାଣି ରେ, ଦେଇ······

ବେଳ କାଳ ଜାଣି   କର ତୁହି ଭାଇ
ତୋ କ୍ଷେତରେ ବେଉଷଣ
ନୀରସ ମନ ତୋ   ସରସ ହୋଇବ
ସୁଖରେ କାଟିବୁ ଦିନ
ବେଳୁଁ ଉପାୟ କର
ଠାକି ଗଲେ ପୂରିବ ଅମାର ରେ, ବେଳୁଁ······

ଅଣହେଳା କଲେ   ନିଶ୍ଚୟ ମରିବୁ
ମରିବେ ତୋ ପିଲାଛୁଆ
ପାଞ୍ଚ ସାତଙ୍କର   କୋକୁଆ ଗୋଳରେ
ମରିବେ ତୋ ପିଲାଛୁଆ
ଖଟି ମନ ଲଗାଇ
ତେବେ କାଳକୁ ଜିତିବୁ ଯାଇ ରେ, ଖଟି······

ଯବନିକା

ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ଓ୍ୱାର୍କ୍ସ୍‌ରେ ଶ୍ରୀ ହାଡ଼ି ରାମ୍ବଗୁରୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ମୁଦ୍ରିତ । ୧୯୫୯ ।